O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIM VAZIRLIGI

MUQIMIY NOMIDAGI QO’QON DAVLAT

PEDAGOGIKA INSTITUTI

«MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH METODIKASI»
fanidan

MA’RUZA MATNI

Tuzuvchi: Sh.Meliboeva

Qo’qon – 2014

1 Mavzu:	**Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalari**

1.1. Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalari. 2. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish bosqichlari. 3. Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasi.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Bolalarning maktabga tayyorlash metodiasi fanining paydo bo'lishi, obyekti, predmeti, hamda uni rivojlanish davrlari to'g'risidagi bilimlarni shakllantirish.	
Pedagogik vazivalar	**O'quv faoliyatinig natijalari**
- pedagogik fanlar tizimida bolalarning maktabga tayyorlash metodikasini tutgan o'rnini, ko'rsatib beradi; -Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalari tushuntiradi. -Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish bosqichlari aniqlab beradi. - Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasini tushuntirib beradi.	- pedagogik fanlar tizimida Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasini tutgan o'rnini aniqlab tushunib oladi; -Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalari haqida tushuncha hosil qiladi. -Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish bosqichlarini o'ziga aniqlab olib ularni yozib oladi. Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasi haqida batafsil tushunchaga ega bo'ladi.
O'qitish uslubi va texnikasi	og'zaki bayon qilish, suhbat-munozara, «Aqliy xujum», «Elpig'ich», «Loyixa»
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan auditoriya

1.2. Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar Vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E'tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O'quv faoliyatini baholash mezonlarini ma'lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.pedagogik fanlar tizimida bolalarning maktabga tayyorlash metodikasini tutgan o'rnini, ko'rsatib beradi; 3.2.Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalarini tushuntiradi. 3.3.Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish bosqichlari aniqlab beradi. 3.4.Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasini tushuntirib beradi.	3.1.pedagogik fanlar tizimida Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasini tutgan o'rnini aniqlab tushunib oladi; 3.2.Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining maqsad va vazifalari haqida tushunib oladi. 3.3.Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish bosqichlarini o'ziga aniqlab olib ularni yozib oladi. 3.4.Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasi haqida batafsil tushunchaga ega bo'ladi.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O'quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 -ilova

Bolalarning maktabga tayyorlash metodikasi fanining boshqa fanlar bilan aloqasi

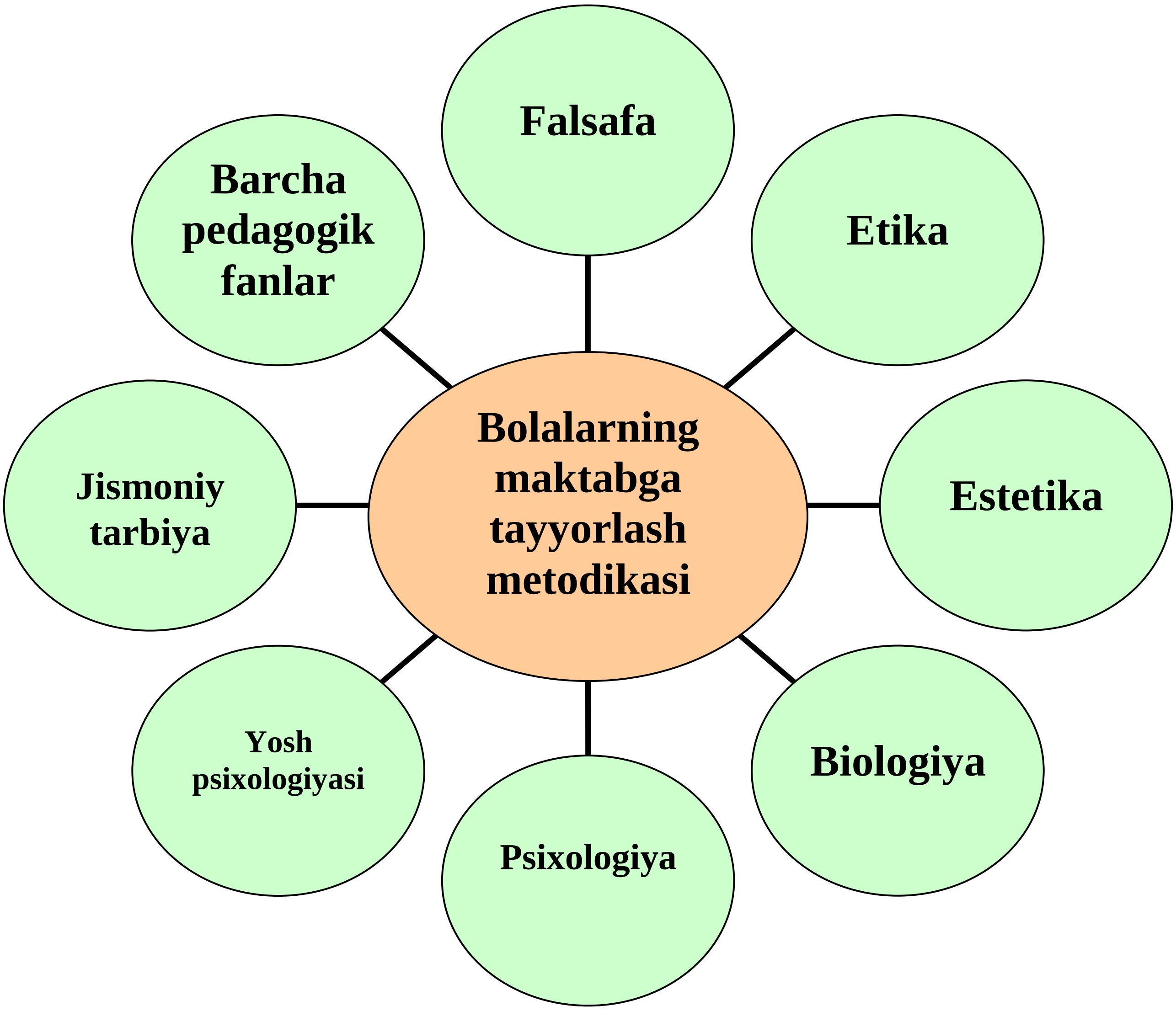

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH METODIKASI FANINING MAQSAD VA VAZIFALARI.

O'zbekiston Respublikasida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda maktabgacha ta'lim muassasalari va oila oldida turgan vazifalar.

Reja:

1. Maktabgacha ta'limning maqsad va vazifalari va mazmuni.
2. «Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi» fanining maqsad va vazifalari.
3. Bolalarni maktabga tayyorlash faning boshqa fanlar bilan aloqasi.

Tayanch tushuncha: ta'lim, maqsad. vazifa, mazmun, davlat talabi, maktabga tayyorlash, rivojlantirish.

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining boshlangich turi xisoblanadi, xamda O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risidagi Konun»i va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» talablari asosida tashkil etiladi.

- Maktabgacha ta'limning maqsadi: bola shaxsini maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyiladigan Davlat talablariga muvofik soglom va etuk, maktabga ukishga tayyorlangan tarzda shakllantirish.
- Maktabgacha ta'limning vazifalari: bolalarni xalkning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va ma'naviy axlokiy jixatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik xislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish extiyojini, ukishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash. bolalarning tafakkurini rivojlantirish, uzining fikrini mustakil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning jismoniy va ruxiy sogligini ta'minlashdan iborat.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash jarayoni oldiga kuyilgan maqsad va vazifalarning bajarilishi «Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyiladigan Davlat talablari» orkali nazorat kilinadi. Davlat talablaridan maktabgacha yoshdagi bolalarga beriladigan ta'lim-tarbiya mazmunining asosiy yunalishlari xamda ularning maktabga tayyorgarlik darajasiga kuyiladigan minimal talablar belgilab berilgan bulib u davlat xujjati sifatida e'tirof etiladi.

Bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash jarayoni oldiga kuyilgan maqsad va vazifalarning bajarilishiga erishish «Bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash» tayanch dasturi asosida amalga oshiriladi.

«Ta'lim to'g'risida»gi Konun xamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da mamlakatning ijtimoiy-iktisodiy tarakkiyotini ta'limning asosiy omili bulgan kadrlarni tayyorlash borasidagi eng zarur tadbirlar tizimi belgilab berilgan. Soglom avlodni tarbiyalash davlat va jamiyatning ustivor yunalishidir.

Davlat talablari asosida tuzilgan «Bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash tayanch dasturi»ga asosan maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalari, tarbiyachilari, xamda, uzlari uchun turli soxalar buyicha dasturlar, kullanmalar,

tavsiyalar, kizikarli kitoblar, aklan va jismonan rivojlantirishga yordam beradigan turli-tuman uyinchoklar va ta'lim tarbiya kurollari sritiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyiladigan Davlat talablarida belgilangan kursatkichlarga erishish 6-7 yoshdagi bolalarni maktabga Tula tukis tayyorlashga, maktabda beriladigan ta'limni mukammal uzlashtirishga, mustakil O'zbekistonning ravnaki uchun xizmat kiladigan barkamol inson bulib etishishlariga zamin xozirlaydi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish va maktabga tayyorlash jarayoni uch boskichda amalga oshiriladi:

1. Bolalarni jismonan rivojlantirish.
2. Bolalarning nutki va tafakkurini rivojlantirish.
3. Bolalarni ma'nan rivojlantirish.

Maktabgacha ta'limning maqsad va vazifalariga tayangan xolda «Bolalarni Maktabga tayyorlash metodikasi» fanining maqsadi talabalarni maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlashning metod va usullari bilan tanishtyrishdan iborat.

«Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi» Fani kuyidagi vazifalarni uz ichiga oladi:

- Talabalar maktabgacha ta'limning maqsad va vazifalarini yaxshi bilishlari;
- Bolalarning maktab ta'limiga umumiy va maxsus tayyorgarligi tushunchlaarini bilishlari;
- Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashni aniklash yullari va metod, usullari to'g'risida bilimga ega bulishlari lozim.

Bolalarni maktabga tayyorlash fanining boshka fanlar bilan alokasi.

Bolalarni maktabga tayyorlash fanini boshka fanlar bilan alokasi.

YOsh avlodni tarbiyalash va ukitish xalk ta'limi sistemasining boshlangich bulimi bulgan maktabgacha tarbiya muassasalaridan boshlanadi.

Maktabgacha ta'lim muassasasida amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishini davr talabi darajasida olib borish maqsadida «Bolalar bogchasida ta'lim-tarbiya dasturi» tuzilgan. O'zbekiston xalk ta'limi Vazirligi bu dasturni respublikamizning uziga xos tomonlarini: iklimi, jugrofiy, iktisodyy, madaniy, milliy sharoitlarini xisobga olib, uni kayta ishlab chikdi. Dastur tugilgandan to etti yoshgacha bulgan bolalar egallashi lozim bulgan bilim va malakalar xajmini uz ichiga oladi. U maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning psixologik-fiziologik va uziga xos xususiyatlarni xisobga olgan xolda ularni xar tomonlama kamol toptirishni nazarda tutadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiyani pedagog-tarbiyachi amalga oshiradi. U pedagogik jarayonda markaziy urinni egallaydi. Shuning uchun tarbiyachi uz soxasini chukur bilishi, xar xil metodik vositalarni yaxshi egallagan, puxta pedagogik psixologik tayyorgarlikka ega bulishi kerak. Shu bilan bir katorda mutaxassislik buyicha fanlarni jumladan «Ta'lim to'g'risida»gi Konun, Kadrlar tayyorlash milliy Dasturini, maktabgacha tarbiya pedagogykasi, «Uchinchi ming yillikning bolasi tayanch dasturi»ni Davlat ta'lim standartlarini, Bolalarni maktabga tayyorlash Fani va boshkalarni puxta egallagan bulishi lozimdir. Ayniksa bolalarni

maktab ta’limiga tayyorlangan tarzda tarbiyalash «Bolalarni maktabga tayyorlash fani»ning urni juda kattadir.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar asosan maktab ta’limiga maktabgacha ta’lim muassasalarida va oilada tayyorlanadi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarni rivojlantirish va maktab ta’limiga tayyorlash 3 boskichda amalga oshiriladi.

1. Bolalarni nutkini rivojlantirish.
2. Jismonan rivojlantirish.
3. Ma’nan rivojlantirish.

Bolalarni maktabga tayyorlashning maqsadi bolalarni bola shaxsini

Maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiyasiga kuyiladigan davlat talablariga muvofik soglom va etuk maktabga, ukishga tayyorlangan tarzda shakllantirib borishdan iboratdir.

Bolalarni maktabga tayyorlashning asosiy vazifalari esa: Bolalarni jismoniy, akliy, ma’naviy jixatdan kamol toptirish ularning soglomligini muxofaza kilish; Bolalarning ijodkorlik mustakillik erkin fikrlash kobiliyatlarini rivojlantirish uchun, shart-sharoitlar yaratish vazifalarini kuyadi.

Bolalarni maktabga tayyorlash Fani bir kator fanlar bilan boglik bulib, xususan, falsafa, etika, estetika, biologiya, psixologiya, yosh psixologiyasi barcha pedagogika fanlari bilan boglik xolda rivojlanadi va boyib boradi.

Bolalarni maktabga tayyorlash Fani ijtimoiy xodisa sifatida tarbiyani urganar ekan, falsafa Fani bilan chambarchas bogliqdir, chunki falsafa tarbiyaning maksa dva vazifalarini urganish metodologiyasini belgilaydi. Jamiyat to’g’risidagi materialistik falsafa tarbiya masalasiga ilmiy asoslangan xolda yondoshish imkonini beradi. Tarixiy materializm tarbiyaning sinfiy moxiyatini ochib berish, uning paydo bulishi va rivojlanishi ijtimoiy xodisa ekanligini jamiyat xayotida va kishi shaxsining rivojlanishida ta’lim-tarbiyaning rolini baxolashga yordam beradi. Didaktik masalalarni ishlab chikishda bilish nazariyasiga, axlokiy tarbiya masalalarini urganishda etikaning axlok to’g’risidagi ta’limotiga tarbiyaning maqsadini, yullarini metodlarini belgilashda etika faniga asoslanadi.

Etika axlokii iazariy jixatdai asoslab, ssh avlodni, uiiig axlokiy tarbiyasy muammolarini, inson shaxsini shakllantirishda axlokiy goyalar rolini tushunishni chukurlashtiradi.

Estetika insonning vokelikka, san’atga estetik munosabatlari rivojlanishining umumiy konuniyatlarini urganadi, nafosat tarbiyasining ilmiy asosi bulib xizmat kiladi. Bolalarni maktabga tayyorlash Fani boshka fanlardan biologiya, psixologiya, yosh psixologiyasi bilan xam boglik xolda rivojlanadi. Fyziologiya bolalarni maktabga tayyorlash fanining tabiiy-ilmiy bazasi bulib, u birinchi navbatda inson oliy nerv faoliyatining rivojlanish, nerv sistemasining tipologik xususiyatlari, sezgi organlari, tayanch xarakat apparati, yurak-tomir va nafas olish sistemalari, ichki sekretsiya bezlari va shu singarilarning rivojlanishi xakidagi ma’lumotlarga tayanadi. Bolalarni maktabga tayyorlash fani ana shu ma’lumotlar negizida ta’lim-tarbyya jarayonining samaradorligini oshirish masalalarini muvaffakiyatlirok xal eta oladi, psixik vokealar va jarayonlarning ayrim konuniyatlarini chukurrok urganish imkoniyatiga ega buladi. Xozirgi zamon fiziologiyasi eng muxim pedagogik muammolarni to’g’ri xal etishda: bolalarning rivojlanishiga, uning kobiliyatlarini

shakllantirishga muxit, irsiyat va tarbiyaning ta’siri va shu singarilarni belgilashda yordam beradi. Usib borayotgan organizm tuzilishining va xarakat kilish konuniyatlarining asosiy printsiplarini olib beruvchi yosh fiziologiyasi ta’lim-tarbiya berish masalalarini ishlab chikish uchun ayniksa katta axamiyatga ega. Bu xususiyatlarni bilmay turib, tarbiyalanuvchilarning yoshiga muvofik tarbiya vositalari va metodlarini, u yoki bu mashgulotlarni yoki tarbiyaviy tadbirlarni utkazishning tashkiliy shakllarini to’g’ri belgilab bulmaydi. Fiziologiyaning oliy nerv faoliyati, nerv sistemasining tipologik xususiyatlari to’g’risidagi xulosalar pedagogika ukuv-tarbiya jarayonini metodikasini ishlab chikishda, bolalar faoliyatlari uchun yaxshirok shart-sharoit yaratishda yordam beradi.Insonning vokelikni belgilovchi xamda uning xulk-atvorini boshkaruvchi psixikaning konuniyatlari va mexnizmlari to’g’risidagi fan bulgan umumiy psixologiya insonning rivojlanishi, tarbiyalanishi va atrof-muxit bilan uzaro munosabatlari jarayonida shakllanadigan xolat va xislatlarni (tafakkur, xotira, tasavvur, xis-tuygu, iroda va xakozo) tadkik kiladi. YOsh psixologiyasi bolalarni maktabga tayyorlash fanini turli yoshdagi bolalarning bilish imkoniyatlarini, u yoki bu tarbiyaviy ta’sirni ular kanday kabul kilinishini aniklashda yordam beradi. Psixologiya shaxsning rivojlanish konuniyatlari, yosh va uziga xos xususiyatlari to’g’risidagi xulosalarni tarbiyalash va ta’lim berishning ratsionalrok mazmun, metodini asoslash va shaxsning shakllanish jarayonin to’g’ri loyixalash imkonini yaratadi. Pedagogika jamoani tashkil etishning samaralirok shakllarini, shaxsni jamoada va jamoa orkali tarbiyalash metodlarini ishlab chikishda sotsial psixologiya bilan kurollanadi.

Bolalarni maktabga tayyorlash fani jismoniy rivojlapish masalasini, bola organyzmining shu kobiliyatini oshirish, uning faoliyatini normallashtirish, masalalarini urganishda umumiy va sotsial gigiena, mexnat gigienasi, maktab gigienasi, pediatriya va boshka fanlarning erishgan yutuklaridagi xulosalardan foydalanadi.

Bolalarni maktabga tayyorlash fani umumiy pedagogika bilan xam boglikdir, chunki umumiy pedagogika tarbiyaning umumiy kobiliyatlari, jamiyatda yosh avlodni xar tomonlama tarbiyalash xamda ta’limning moxiyati va konuniyatlarini urganadigan fandir.

Shunday kilib, bolalarni maktabga tayyorlash fani yukorida keltirilgan fanlar bilan boglik xolda rivojlanib, boyib boradi. Yechilmay kolgan muammolar pedagogik nuktai nazardan ilmiy asoslangan tarzda uz echimini topadi va kerakli xulosa, tavsiyalar beradi.

Bolalarni maktabga tayyorlashda O’zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim to’g’risidagi Nizomga muvofik bola maktabgacha ta’limni uyda, ota -onalar mustakil ta’lim berish orkali yoki doimiy faoliyat kursatadigan maktabgacha ta’lim muassasalarida shuningdek, maktabgacha ta’lim muassasalariga jalb kilinmagan bolalar uchun bolalar bogchalarida maktablarda, maxallalarda tashkil etilgan maxsus guruxlar yoki markazlarda oladi. Bu erda ular xaftada 2-3 marta shugullanadilar. Ota-onalarga maktab ta’lim shaklini tanlash xukuki beriladi. 6-7 yoshli bolaning maktab ta’limiga tayyorgarligini aniklashda maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim tarbiyasi bilan shugullanuvchilar asosiy shart xisoblanadi.

Bolaning maktabga tayyorgarligi maktabgacha va maktab davridagi xayot tarzi

xamda faoliyati uchun kuprik, vazifasini utashni oila yoki bogchadagi ta'lim-tarbiya sharoitlaridan maktab ta'limiga ozorsiz utkazishni ta'minlash zarurligini xisobga olishlari lozim.

Xulosa kilib shuni ta'kidlash lozimki, boshka fanlar katori bolalarni maktabga tayyorlash fani xam uz fani doirasida bir kator fanlar bilan boglik xolda rivojlanadi va tarakkiy etib boradi.

Bolalarni maktabga tayyorlash fani falsafa fani bilan boglik ekan ushbu fanning metodologik jixatdan asoslaydi.

YOsh psixologiyasi xar bir yoshda bolaning yoshga xos xususiyatlarini urganadi. Birinchi navbatda bola ruxiyati markaziy urin tutib, bu albatta psixologiyani bilish nazariyasi bilan boglikdir.

Budan kurinib turibdiki, Bolalarni maktabga tayyorlash fani barcha fanlar bilan chambarchas boglangandir.

Nazorat savollari.

1. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash metodikasi faning maqsad va vazifalari nimalardan iborat.
2. Maktabgacha ta'li muassasasida bolalarni rivojlantirish bosqichlari.
3. Bolalarni maktab ta'yyorlash faning boshqa fanlar bilan aloqasi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RUYXATI

1. I.Karimov, «Barkamol avlod orzusi» T-1999.
2. «O'zbekiston 21 asr busagasida: xavfsizlikka taxdid, barkarorlik shartlari va tarakkiyot kafolatlari» T-1997 y.
3. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch davturi, Toshkent-2000.
4. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi» T-1997.
5. Davlat ta'lim standartlari.
6. K.Xoshimov «Umumiy pedagogika»

2 Mavzu:	**Maktabgacha ta'lim talablari asosida maktabgacha ta'lim muassasasida bolani maktabga tayyorlash**

2.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da maktabgacha ta'lim. 2. Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizomda maktabgacha ta'lim vazifalari. 3. Maktabgacha ta'limni tashkil etish va maktabgacha ta'lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalari. 4. Maktabga tayyor bolalarga qo'yiladigan davlat talablari.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: shaxs haqida tushuncha, shaxsni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalash yo'llarini tushuntirish, maktabgacha tarbiya kontseptsiyasi haqida ma'lumot berish, ahloqiy va nafosat tarbiyasini hosil qilish. Aqliy, jismoniy va nutqiy rivojlantirishning bosqichlarini ko'rsatib utish.	
Pedagogik vazivalar	**O'quv faoliyatinig natijalari**
-"Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da maktabgacha ta'limga qo'yilgan talablarni tushuntirib o'tadi. -Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizomida maktabgacha ta'lim vazifalari haqida tushuncha beradi. -Maktabgacha ta'limni tashkil etish va maktabgacha ta'lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalarini tushuntirib yechib beradi. -Maktabga tayyor bolalarga qo'yiladigan davlat talablarini ko'rsatib o'tadi.	-"Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da maktabgacha ta'limga bo'lgan talablarni o'ziga aniqlab yozib oladilar. -Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizomida ko'rsatilgan maktabgacha ta'lim vazifalarini tushunib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar. -Maktabgacha ta'limni tashkil etish va maktabgacha ta'lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalarini tushunib oladilar. -Maktabga tayyor bolalarga qo'yiladigan davlat talablarini o'rganib chiqib o'ziga hulosa chiqarib oladi.
O'qitish uslubi va texnikasi	Ma'ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan

	auditoriya

2.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	**Faoliyat mazmuni**	
	O’qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o’quv natijalarini e’lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E’tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O’quv faoliyatini baholash mezonlarini ma’lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da maktabgacha ta’limga bo’lgan talablarni tushuntirib o’tadi. 3.2.Maktabgacha ta’lim to’g’risidagi Nizomida maktabgacha ta’lim vazifalari haqida tushuncha beradi. 3.3.Maktabgacha ta’limni tashkil etish va maktabgacha ta’lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalarini tushuntirib yechib beradi. 3.4.Maktabga tayyor bolalarga qo’yiladigan davlat talablari ko’rsatib o’tadi.	3.1.“Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da maktabgacha ta’limga bo’lgan talablarni o’ziga aniqlab yozib oladilar. 3.2.Maktabgacha ta’lim to’g’risidagi Nizomida ko’rsatilgan maktabgacha ta’lim tushunib o’ziga yozma ravishda belgilab oladilar. 3.3.Maktabgacha ta’limni tashkil etish va maktabgacha ta’lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalarini tushunib oladilar. 3.4.Maktabga tayyor bolalarga qo’yiladigan davlat talablarini o’rganib chiqib o’ziga hulosa chiqarib oladi.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O’quv jarayonida faol ishtirok etgan	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	talabalarni rag'batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 –ilova

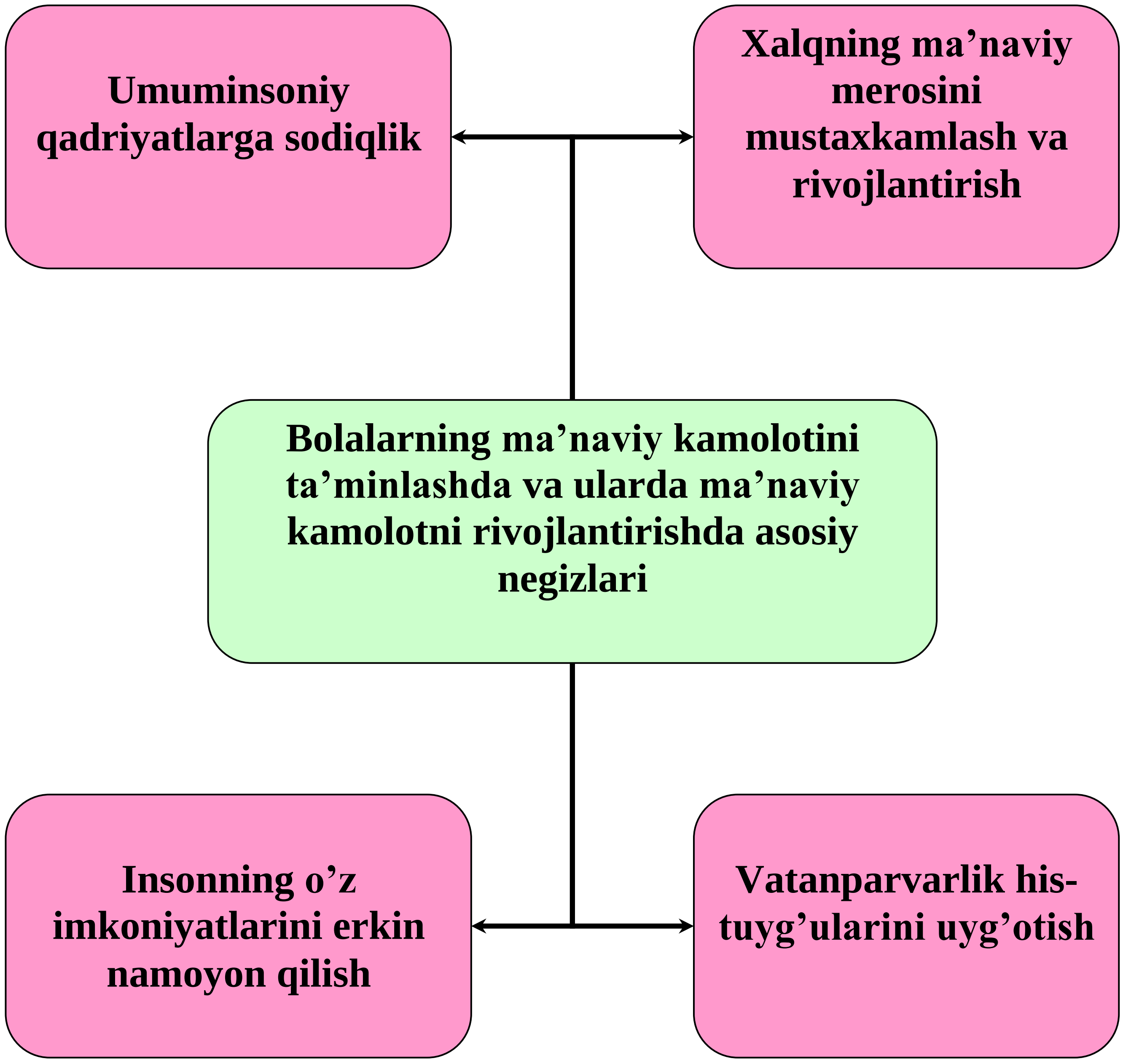
Umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik
Xalqning ma'naviy merosini mustaxkamlash va rivojlantirish
Bolalarning ma'naviy kamolotini ta'minlashda va ularda ma'naviy kamolotni rivojlantirishda asosiy negizlari
Insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilish
Vatanparvarlik his-tuyg'ularini uyg'otish

MAKTABGACHA TA'LIM TALABLARI ASOSIDA MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASIDA BOLANING MAKTABGA TAYYORLASH.

REJA:

1. «Ta'lim to'g'risida»gi Konun va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da maktabgacha ta'lim.
2. Maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizomda maktabgacha ta'lim vazifalarini
3. Maktabgacha ta'limni tashkil etish va maktabgacha ta'lim turiga pedagogik kadrlarni tayyorlash masalalari.
4. Maktabga tayyor bolalarga qo'yiladigan davlat talablari.

Tayanch iboralar: shaxs, har tomonlama barkamol, maktabgacha tarbiya kontseptsiyasi, ahloqiy. Aqliy, jimoniy, nutqiy.

Inson, uning xar tomonlama uygun kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ruyobga chikarishning sharoitlarini va ta'sirchan mexanizmlarini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulk-atvorning andozalarini uzgartirish respublikada amalga oshirilayotgan isloxotlarning asosiy maqsadi va xarakatlantiruvchi kuchidir. Xalkning boy intellektual merosi va umumbashariy kadriyatlar asosida, zamonaviy madaniyat, iktisodiyot, fan-texnika va texnologiyalarning yutuklari asosida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish O'zbekiston tarakkiyotining muxim shartidir.

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi «Ta'lim to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Konunining koidalariga muvofik xolda tayyorlangan Dastur kadrlar tayyorlash milliy modelini ruyobga chikarishni. xar tomonlama kamol topgan, jamiyatda turmushga moslashgan, ta'lim va kasb-xunar dasturini ongli ravishda tanlash va keyinchalik puxta uzlashtirish uchun ijtimoiy-siyosiy, xukukiy, psixologik-pedagogik va boshka tarzdagi sharoitlarni yaratishni, jamiyat, davlat va oila oldida uz javobgarligini xis etadigan fukarolar tarbiyalashni nazarda tutadi.

Maktabgacha ta'lim bola soglom, xar tomonlama kamol topib shakllanishni ta'minlaydi, unda ukishga intilish xissini uygotadi, uni muntazam ta'lim olishga tayyorladi. Maktabgacha ta'lim bola 6-7ga etgunicha davlat va nodavlat maktabgacha tarbiya bolalar muassasalarida xamda oilalarda amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'lim maqsadi va vazifalarini ruyobga chikarishda maxallalar, jamoat va xayriya tashkilotlari, xalkaro fondlar faol ishtirok etadi.

Maktabgacha tarbiyani rivojlantirish uchun kuyidagilarni amalga oshirish lozim buladi:

- Malakali tarbiyachi va pedagog kadrlarni ustuvor ravishda tayyorlash;
- Maktabgacha ta'limning samarali psixologik-pedagogik uslublarini izlash va joriy etish;
- Bolalarni oilada tarbiyalashni tashkiliy, psixologik, pedagogik va uslubiy jixatdan ta'minlash;
- Zamonaviy ukuv-uslubiy kullanmalar, texnik vositalar, uyinchoklar va uyinlar

yaratish xamda ularni ishlab chikarish;

- Maktabgacha yoshdagi bolalarni xalkning boy madaniy-tarixiy merosi va umumbashariy kadriyatlar asosida ma’naviy-axlokiy jixatdan tarbiyalash uchun shart-sharoitlar yaratish;
- MTMlarning xar-xil turlari uchun turli variantlardagi dasturlarni tanlab olish, maktabgacha tarbiyaning barcha masalalari buyicha malakali konsulg‘tatsiya xizmati kursatish imkoniyatini yaratish;
- Maktabgacha tarbiya va soglomlashtirish muassasalari tarmogini kullab-kuvvatlash va rivojlantirish mexanizmini ishlab chikish kabi vazifalarni maqsad kilib kuyadi.

Shuningdek, O’zbekiston Respublikasida Maktabgacha ta’lim

Tugrisidagi Nizomda maktabgacha ta’limga aloxida urgu berilib, maktabgacha ta’lim uzluksiz ta’lim tizimining boshlangich turi xisoblanadi, xamda O’zbekiston Respublikasining «Ta’lim to’g’risida», «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi», talablari asosida tashkil etiladi.

Maktabgacha ta’lim, bola 6-7 yoshga etguncha oilada, xamda davlat va nodavlat davlatga karashli bulmagan maktabgacha ta’lim muassasalarida amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta’limning asosiy vazifalari kuyidagilar deb belgilanadi:

- Bolalarni xalkning boy milliy, madaniy tarixiy merosi va umumbashariy kadriyatlar asosida akliy va ma’naviy-axlokiy jixatdan tarbiyalash;
- Bolalarda milliy gurur, vatanparvarlik xislarini shakllantirish;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish extiyojini, ukishga intilish mayllarini shakllantirib, ularni muntazam ravishdagi ta’lim jarayoniga tayyorlash;
- Bolalarning tafakkurini rivojlantirish, uzining fikrini mustakil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish.
- Bolalarning jismoniy va ruxiy sogligini ta’minlash kabilarni uz oldiga maqsad kilib belgilaydi.

Maktabgacha ta’lim muassasalarining yasli va maktabgacha ta’lim yoshdagi bolalar guruxlariga bir xil yoshdagi, shuningdek turli yoshdagi bolalar kabul kilinishi mumkin.

Guruxlardagi bolalar soni kuyidagicha belgilanadi:

- 1 yoshdan 2 yoshgacha - 10 ta.
- 2 yoshdan 3 yoshgacha — 15 ta.
- 3 yoshdan 6-7 yoshgacha - 20 ta.
- Turli yoshdagi guruxlarda 15 ta.

MTMlari xududlarining demografik, ijtimoiy-iktisodiy va boshka xususiyatlarini xisobga olgan xolda tashkil etiladi, MTMlarini tashkil etish va tugatish Konunga muvofik ravishda amalgak oshiriladi.

MTMlari ularning yunalishlariga kura kuyidagi turlarga bulinadi:

- Bolalar yaslisi, bolalar bogchasi, bolalar yasli bogchasi, xonadon bolalar bogchasi (xam mustakil muassasa sifatida, xam filial sifatida);
- Bogcha maktab muassasasi;
- Tarbiyalanuvchilarning bir yoki bir necha ustuvor yunalishlarda rivojlantiradigan (til urganish, badiiy estetik, sport va boshka yunalishlar buyicha) maktabgacha ta’lim muassasasi;

- Tarbiyalanuvchilarning jismoniy va ruxiy rivojlanishidagi kamchiliklarni bartaraf etishni ustuvor ravishda amalga oshiruvchi maxsus MTMsi;
- Sanitariya-gigiena, profilaktika va soglomlashtirish tadbirlari va muolajalari ustuvor rivoshda amalga oshiriladigan soglomlashtiruvchi bolalar bogchasi;
- Aralash turdagi MTMsi;

MTM turlari ota-onalar tomonidan tanlanadi. MTMsiga bolalarni kabul kilish tartibi, ularni bir muassasadan ikkinchisiga kuchirish, muassasadan chikarish davlat muassasalarida Xalk ta'limi Vazirligi tomonidan belgilangan tartibda, davlatga karashli bulmagan MTMlarida esa, muassasaning Ustavi bilan belgilanadi.

Akliy va jismoniy rivojlanishda kamchiliklari mavjud bulgan bolalar uchun maxsus MTMlari yoki guruxlar tashkil etish xam MTM to'grisidagi Nizomda kursatib utilgan.

Xar bir soxada bulganidek, MT tizimida xam MTMlariga tegishli ma'lumotga, kasb tayyorgarligiga xamda yuksak axlokiy fazilatlarga ega bulgan shaxslar ggedagogik faoliyat bilan shugullanish xukukiga egadirlar.
Ta'limni boshkarish buyicha vakolati davlat organlari tomonidan pedagogik kadrlarni tayyorlash, kayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish, kasb sifatini rakobatbardoshlik darajada saklab turish ta'minlanadi.

MTMlari pedagogik kadrlarning ukuv pedagogik vazifasi MT turiga davlat talablaridan kelib chikkan xolda Xalk ta'limi Vazirligi tomonidan belgilanadi. Ilgor pedagogik va axborot texnologiyalarni, mutaxassislar tomonidan tavsiya etilgan yangi dasturlar, metodik kullanmalar, didaktik materiallarni joriy etish uchun shart-sharoitlarni ta'minlaydi.

Pedagogik kadrlarning uzaro munosabatlari xamkorlik, demokratiya, xurmat, shaxsning uz kadr-kimmatini bilishni e'tirof pedagogikasi asosida kuriladi.
O'zbekiston Respublikasining maktabgacha tarbiya kontseptsiyasida xam belgilangan bosh maqsad va vazifalar maktabgacha ta'lim muassasalari uchun yozilgan yangi dasturlar mazmunini amalga oshirishga kadar aniklana boradi. Maktabgacha ta'lim muasasasidagi bolaning usishidagi psixologik va etnopsixologik xususiyatlarga asosilanib, ta'lim-tarbiya tizimida odob estetik, musikiy-badiiy, jismoniy tarbiyani birinchi uringa chikarish, gramatikani bu kadar majburiy urgatmaslik lozim buladi. Shunday yul bilan maqsad asosida vazifa va usullar belgilanadi va rivojlantiriladi. Xulosa kilib shuni ta'kidlash zarurki, davlatimiz mustakillikka erishgandan sung barcha soxalarda tub isloxotlarni olib bordi. Xususan ta'lim soxasida tub isloxotlar amalga oshirildi. «Ta'lim to'g'risida»gi Konun, Kadrlar tayyorlash milliy Dasturi va ta'lim soxasidagi boshka konunlar buning yakkol dalilidir. Bulardan kuzlangan maqsad yoki davlatimizga kerakli bulgan etuk, xar tomonlama kamol topgan barkamol shaxsni tarbiyalash va ularni jamiyatda uz urnini topishga imkoniyatlar yaratib berishdan iborat kilib kuyilgan. Albatta bu xayrli ishlarni ta'lim-tarbiyani birinchi bugini bulgan oila, maktabgacha ta'lim muassasasidan olib borish maqsadga muvofikdir deb kursatib utilgan. Shunday ekan, biz birinchi navbatda maktabgacha ta'lim tizimiga e'tibor berishimiz, ularni etuk malakali mutaxassislar bilan boyitishimiz zarurdir. Tarbiyalanayotgan bolalarni xar tomonlama bilimli odob-axlokli kilib tarbiyalash bizning oliy maqsadimizdir.

Maktabga tayyor bolalarga kuyiladigan davlat talablari
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-madaniy etukligiga kuyiladigan davlat talablari.

Vatan tuygusi, vatanparvarlik xislari, milliy gurur, mustakillik goyasi xamda uz xududi, ulkasi, xalkiga mexr va sadokatni bolani yoshiga mos ravishda shakllantirish maktabgacha ta'limda ma'naviy-madaniy ishlarning asosini tashkil kiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning odob axlokli bulishi va mexnatga muxabbat kuyishga katta e'tibor beriladi. Bolalar ilk yoshdan boshlab uyda, kuchada, bogchada, mexmonda uzini tutish koidalari, muomala madaniyati, ovkatlanish, kuyinish, echinish, saranjom-sarishta yurish, odobli, mexnatsevar bulish, boshkalar mexnatini kadrlash kabi odatlarga urgatiladi. Ana shu odatlar bolani odob-axlokli, mexnatga layokatli kilib tarbiyalash mazmunining asosini tashkil etadi.

Bolalarning ma'naviy jixatdan barkamol bulishida nafosat tarbiyasi asosiy urin tutadi.

Tasviriy san'at asarlaridan zavklana olish, musikani tinglash va undan shodlana olish kobiliyatlari bolalarda ilk yoshdan rivojlantirib boriladi.

Nafosat tarbiyasi mazmunining asosini chiroyli rasmlarni xis etish, ulardan zavklana olish, asosiy ranglarni bilish va farklay olish, rangli kalamlardan foydalana olish, ular erdamida sodda narsalarni kogozda tasvirlay olish, plastilin yoki loydan sodda shakldagi narsalarni yasay olish, musikani tinglab zavklana olish, ayrim milliy cholgu asboblarini bilish, musika oxangiga mos ravishda raksga tushish va kushik ayta olish kabilarga urgatishni tashkil etadi.

Maktab yoshiga etgan bolalarning ma'naviy-madaniy jixatdan etukligiga kuyiladigan minimal talablar:

- Ona Vatan - O'zbekiston xakida kiskacha suzlab berish;
- 8-dekabr — O'zbekiston konstitutsiyasi kuni umumxalk bayrami sifatida nishonlanishini bilish;
- O'zbekiston bayrogi, gerbi xakida fikr bildira olish;
- O'zbekiston madxiyasini yoddan ayta olish;
- Vatan tuygusi, vatanparvarlik xislari va milliy gururni yoshiga mos ravishda shakllanganligi;
- Xalkiga, Vataniga mexr va sadokat xislarini shakllanganligi;
- Buyuk siymolar xakida ilk tasavvurlarga ega bulish;
- Milliy bayramlar xakida kiskacha suzlab berish;
- Uzidan kattalarga sizlab murojaat kilish;
- Yaxshilik va yomonlikni farklash;
- Mexnat kilayotgan kattalarga kumaklashish;
- Tasviriy san'at asarlaridan zavklana olish;
- «Labbay», «Xup buladi», «Xush kelibsiz», «Raxmat», «Salomat buling» «Osh bulsin», «Mumkinmi», «Kechirasiz», «Shirin tushlar kuring», «Yaxshi borib keling», «Marxamat» kabi suz va iboralarni uz urnida kullay olish;
- Shirin suzli bulish va mexribonlik kila bilish;
- Ovkatlanish koidalarini bilish va unga rioya kilish;
- Musika tinglash va undan zavklana olish;

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning asosiy vazifalari bolalarni jismoniy, akliy va ma'naviy jixatdan ravijlantirishdan, ularning tugma layokati, kizikishi, extiyoji va imkoniyatlarini xisobga olgan xolda milliy va umum insoniy kadriyatlar asosida muntazam ta'lim olishga tayyorlashdan iborat.

Bolada kattalar bilan mulokot jarayonida axlokiy xulk atvorning dastlabki tajribalari shakllanadi. Mulokotga bulgan extiyoj - muxim ijtimoiy extiyoj bulib, katta yoshli kishi bu ijtimoiy extiyojni kondiruvchi manba xisoblanadi. Axlokiy xis-tuygular va odatlarni tarbiyalash shunday zaruriy asos xisoblanadiki, usiz bola shaxsining murakkabrok xususiyatlarini, ma'naviy kamolotni ta'minlash, mamlakatning ijtimoiy xayot xodisalari xakidagi tasavvurlarni va ularga ijobiy munosabatni shakllantirib bulmaydi.

Maktabgacha bolalikning dastlabki boskichlarida tarkib toptirilgan insonparvarlik asosilari uning ijtimoiy yunalganligi bolalarda asta-sekin shaxsning jamoatchilik belgilari: xulk-atvor odatlari, munosabatlari va tasavvurlarini shakllantirish uchun asos bulib xizmat kiladi.

Avvalo bolalar muassasasida jamoaning katta yoshli a'zolari urtasida to'g'ri uz aro munosabat uslubini vujudga keltirish kerak. Uz aro xurmat va gamxurlik, ishga muxabbat, mamlakatning siyosiy va mexnat xayotida ishtirok etish - bularning barchasi zarur uslubni ta'minlashi lozim. Pedagogik jamoa va ota-onalar jamoalarining to'g'ri munosabatlari uslubi xam muxim axamiyatga ega. Bu uslub esa bolalar bogchasining ota-onalar bilan muntazam ish olib borishi, oila tarbiyasi tajribalarini urganish natijasida tarkib topadi.

Kattalar bilan bolalar urtasidagi uzaro munosabatlarning yuaksak darajasi - muvoffakiyatli axlokiy tarbiyaning majburiy shartidir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni axlokiy tarbiyalashning mazmuni va metodlari bu yoshdagi bolalarning xususiyatlariga mos klishi va u eng yakin vaktdagi axlokiy rivojlanish zonasini kuzda tutishi kerak. Masalan, agar 4 yoshli bolalar uz tengdoshlariga asosan tarbiyachining maslaxati, kursatmasi ta'sirida baxoli-kudrat yordam kursatsalar, 5 yoshga tulayotganda bunday yordamini uz xoxishlariga kura kursatipshari lozim.

Oilaga xos bulgan muxabbat, uzaro e'tibor, gamxurlik muxiti bola xis-tuygusini shakllantirishga ta'sir kursatadi. Oilada karor toptiriladigan ijtimoiy xis-tuygular bolaning kichik yoshdan boshlab to'g'ri axlokiy rivojlanishining muxim asosi xisoblanadi.

«Salomatlik va xayrixoxlikni tarbiyalashning chinakkam maktabi - bu oiladir; Otaga, onaga, buvaga, buviga, aka-ukalariga, opa-singillariga munosabat insoniylikning sinovi xisoblanadi»,-degan allomalarimiz.

MTM tarbiyachisining muxim vazifasi - otalarga bola shaxsini shakllantirishda ularning aloxida rolg‘ uynashlarini tushuntirishi, zarur pedagogik bilim va kunikmalarini egallashlarida ularga yakindan yordam berishdan iborat. Bolalarning ma'naviy kamolotini ta'minlashda maxallaning urni xam kattadir. Maxalla, avvalo, soglom ijtimoiy muxitdir. Bu erda kuchli ta'sirga ega bulgan jamoatchilik fikri maxalla axlining xulk-atvori uzaro munosabatlarini adolat va ma'naviy mezonlar asosida tartibga solib turadi. Shu ma'noda maxalla - Prezidentimiz I.Karimov ta'kidlaganlaridek, - xakikiy demokratik darsxonadir.

Maxalla ijtimoiy kelib chikishi, millati, mijozi turli xil bulgan va oilalarni tashkil kilgan odamlardan iborat. Mana shu oilalarnin boshlarini biriktirish, ularni ma'naviy va moddiy-jismoniy jixatdan mustaxkamlash, yoshlarni tarbiyalash kabi muxim vazifalar xam maxallada amalga oshadi. Oilalarni bir jamoaga, ijtimoiy guruxga, muassasaga, aynan maxalla birlashtiradi. Ularda axillik, xamjixatlik, xamkorlik, xamdardlik xis-tuygularini shakllantiradi, kamol toptiradi.

Xar bir fukaroning xayotida «Shaxs-oila-maxalla» uchligi katta axamiyat kasb etadi. Bu sharkona turmush tarzimizning uziga xos tizimidir va eng muximi, insonning jamiyat xayotiga uzviysingib, ijtimoiy munosabatlar ishtirokchisiga aylanishida muxim vositadir.

Insonning oilada shakllangan iymon-e'tikodi, odobi, oriyati, vijdoni tafakkuri maxalla muxitida yanada yuksalib xalk manfaatlari, uz aro inoklig' va xamkorlik xis-tuygulari bilan uygunlashib, jamiyatda soglom munosabatlarning shakllanishiga olib keladi.

Bolalarni xalk ogzaki ijodi bilan tanishtirish xam bolaning ma'naviy komolotini ta'minlaydi. Bolalarni xalk ogzaki ijodi bilan tanishtirishdan maqsad: Vatan tuygusini bolalarcha ona allasi, bobolar ugiti. oila tarbiyasi bilan singdirishdan iborat. Bolalarning ma'naviy kamolotini ta'minlashda va ularda ma'naviy komolotpi rivojlantirishda asosai turtta negizga asoslanish joiz:

- Umuminsoniy kadriyatlarga sodiklik;
- Xalkning ma'naviy merosini mustaxkamlash va rivojlantirish;
- Insonning uz imkoniyatlarini erkin namoyon kilish;
- Vatanparvarlik xis-tuygularini uygotish;

Uz xalkiga, uning an'analariga, tili va madaniyatiga muxabbat va xurmatni tarbiyalamasdan turib uz xalkini millatlarining butun jaxon xamjamiyatida tenglardan biri sifatida idrok kiluvchi xakikiy insonni uz Vatanining jonkuyarini tarbiyalash mumkin emas. Shunday ekan, kelinglar bolalarimizga yoshliklaridan boshlab Vatan tuygusi, vatanparvarlik, insonparvarlik, gamxurlik, mexnatsevarlik tushunchalarini tushuntirib boraylik.

Nazorat savollari:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy etukligiga qo'yiladigan davlat talablarini ayting ?
2. Bolalarni ma'naviy kamolatini tarbiyalashda oila va maxalla xamkorligi.
3. Bolalarning jismoniy va aqliy tayyorgarligi.

ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. I.Karimov «Barkamol avlod - O'zbekiston tarakkiyotining poydevori».
2. I.Karimov «Barkamol avlod orzusi».
3. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
4. Maktabgacha ta'lim to'g'risida Nizom.
5. Maktabgacha ta'lim davlat standarti.
6. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
7. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi»
8. Xoshimov. «Pedagogika tarixi»

3 Mavzu:	Bolalarning maktab ta'limiga tayyorgarligi tushunchasi

3.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarlik. 2. Bolalarning maktabgacha o'qishiga ahloqiy-irodaviy tayyorgarligi. 3. Bolani maktabda o'qishiga aqliy tayyorgarlik. 4. Bolani maktabda o'qishiga jismoniy tayyorgarligi. -Jismoniy rivojlanganlik darajasi. -Nutq va tafakkuri rivojlanganlik darajasi. -Ma'naviy-madaniy yetuklik.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Umumiy tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning har tomonlama jismoniy, aqliy, ruhiy va shaxsiy tayyorgarligini rivojlantirish yo'llarini ko'rsatish, katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaning xulq-atvori rivojlanishini tushuntirib berish.

Pedagogik vazivalar	O'quv faoliyatinig natijalari
-Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarligi haqida tushuncha berish va uning bola tarbiyasidagi ahamiyatini yoritib berish. -Bolalarning maktabgacha o'qishiga ahloqiy-irodaviy tayyorgarligini rivojlantirish yo'llarini ko'rsatib berish. -Bolaning maktabda o'qishiga aqliy tayyorgarligida bolaga atrof, dunyo haqida yetarli bilim berish ahamiyatini tushuntirish. -Bola maktabda o'qishiga jismoniy jismoniy rivojlanganlik darajasi, nutq va tafakkuri rivojlanganlik darajasi, ma'naviy-madaniy yetuklik darajasi xakida tushuncha hosil qilib, tarbiyada bo'lgan o'rnini ko'rsatish.	Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarligi haqida tushunib oladilar va uning bola tarbiyasidagi o'rnini o'zlariga yozma ravishda belgilab oladilar. -Bolalarning maktabgacha o'qishiga ahloqiy-irodaviy tayyorgarligini rivojlantirish yo'llarini tushunib oladilar. -Bolani maktabda o'qishiga aqliy tayyorgarligida bolaga atrof, dunyo haqida yetarli bilim berish ahamiyatini bola tarbiyasida tutgan o'rnini tushunib oladilar. -Bolaning maktabda o'qishiga jismoniy tayyorgarligi, rivojlanganlik darajasi, nutq va tafakkuri rivojlanganlik darajasi, ma'naviy-madaniy yetuklik tarbiyada tutgan o'rnini bilib oladilar va o'zlariga yozma ravishda belgilab oladilar.
O'qitish uslubi va texnikasi	Ma'ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan auditoriya

3.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O’qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o’quv natijalarini e’lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E’tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O’quv faoliyatini baholash mezonlarini ma’lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarligi haqida tushuncha berish va uning bola tarbiyasidagi ahamiyatini yoritib berish. 3.2.Bolalarning maktabgacha o’qishiga ahloqiy-irodaviy tayyorgarligini rivojlantirish yo’llarini ko’rsatib berish. 3.3.Bolani maktabda o’qishiga aqliy tayyorgarligida bolaga atrof, dunyo haqida yetarli bilim berish ahamiyatini tushuntirish. 3.4.Bolani maktabda o’qishiga jismoniy jismoniy rivojlanganlik darajasi, nutq va tafakkuri rivojlanganlik darajasi, ma’naviy-madaniy yetuklik tushuncha hosil qilib tarbiyada bo’lgan o’rnini ko’rsatish.	3.1.Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarligi haqida tushunib oladilar va uning bola tarbiyasidagi o’rnini o’zlariga yozma ravishda belgilab oladilar. 3.2.Bolalarning maktabgacha o’qishiga ahloqiy-irodaviy tayyorgarligini rivojlantirish yo’llarini tushunib oladilar. 3.3.Bolani maktabda o’qishiga aqliy tayyorgarligida bolaga atrof, dunyo haqida yetarli bilim berish ahamiyatini bola tarbiyasida tutgan o’rnini tushunib oladilar. 3.4.Bolani maktabda o’qishiga jismoniy rivojlanganlik darajasi, nutq va tafakkuri rivojlanganlik darajasi, ma’naviy-madaniy yetuklik tarbiyada tutgan o’rnini bilib oladilar va o’zlariga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O’quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag’batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 –ilova

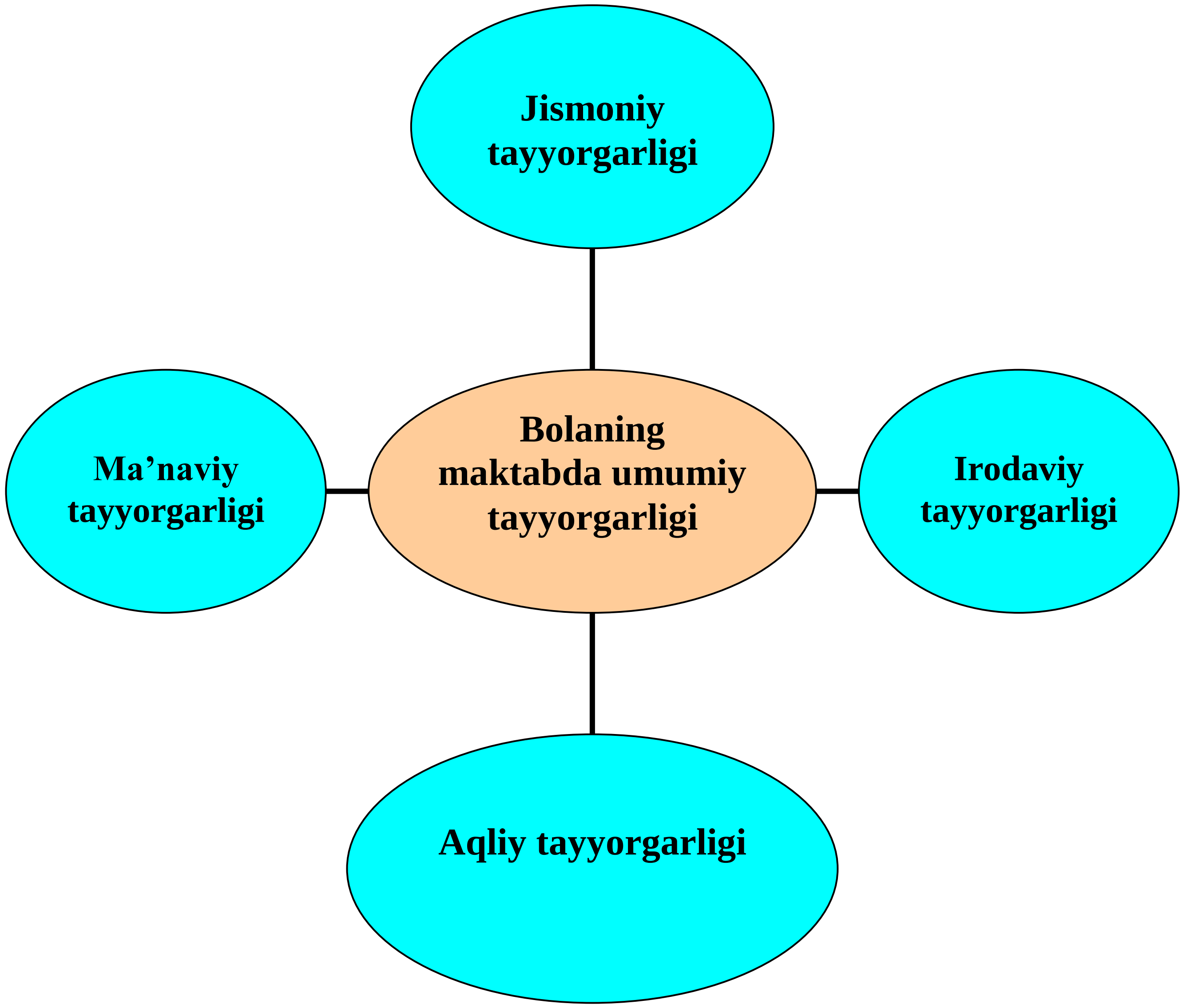

Jismoniy tayyorgarligi
Ma’naviy tayyorgarligi
Bolaning maktabda umumiy tayyorgarligi
Irodaviy tayyorgarligi
Aqliy tayyorgarligi

BOLALARNING MAKTAB TAHLIMIGA TAYYORGARLIGI TUSHUNCHASI.

REJA:

1. Umumiy tayyorgarlik, psixologik tayyorgarlik.
2. "Bolani maktabda ukishiga axlokiy-irodaviy tayyorgarlik.
3. Bolani maktabda ukishiga akliy tayyorgarlik.
4. Bola maktabda ukishiga jismoniy tayyorgarligi.

- Jismoniy rivojlanganlik darajasi;
- Nutk va tafakkuri rivojlanganlik darajasi.
- Ma’naviy madaniy etuklik.

Tayanch iboralar: Tayyorlov, guruh, maktab ta’limi, psixologik, jimoniy. Aqliy, ma’naviy etukligi, so’z boyligi.

O’zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim to’g’risidagi Nizomga muvofik bola maktabgacha ta’limni uyda, ota-onalarning mustakil ta’lim berishi orkali yoki doimiy faoliyat kursatadigan maktabgacha ta’lim muassasalarida, shuningdek MTMlariga jalb kilinmagan bolalar uchun MTMlarda, maktablarda, maxallalarda tashkil etilgan maxsus guruxlar yoki markazlarda oladi. Bu erda ular xaftada 2-3 marta shugullanishadi. Ota-onalarga maktabgacha ta’lim shaklini tanlash xukuki beriladi.

6-7 yoshli bolaning maktab ta’limiga tayyorligini aniklashda maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiyasi bilan shugullanuvchilar asosiy shart xisoblanmish - bolaiipg maktabga taysrligi maktabgacha va maktab davridagi xayot tarzi xamda faoliyati uchun kuprik vazifasini utashini, oila yoki MTMdagi ta’lim-tarbiya sharoitlarida maktab ta’limiga ozorsiz utkazishni ta’minlash zarurligini xisobga olishlari lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolaning maktab ta’limiga utishi xamisha uning xayoti, axloki, kixikishi va munosabatlarida anchayin jiddiy uzgarishlarni yuzaga chikaradi. Shuning uchun bolani yoki uydayok maktab ta’limiga tayyorlash, uni uncha kiyin bulmagan bilim, tushuncha, kunikma va malakalar bilan tattishtiritp ksrak buladi.

Yetakchi mutaxassislarning fikriga kura «Maktabga tayyorgarlik» tushunchasi bolani maktabga tayyorlashning kuyidagi yunalishlarini uz ichiga oladi:

- jismoniy,
- shaxsiy (ruxiy),
- akliy
- maxsus tayyorgarlik.

Jismoniy tayyorgarlik bolaning soglomligi, xarakat kunikmalari va sifati, kul mushaklari va kurish-motor muvofikligi rivojlanganligi bilan izoxlanadi. Shaxsiy tayyorligi, atrof-muxitga, kattalarga, tengdoshlariga, usimliklar dunyosiga, tabiiy xodisalarga, shaxsiy madaniyatni shakllanganligini nazarda tutadi. Akliy tayyorgarlik bola obrazli va mantikiy fikrlashi, tasavvurning, odamiylikning, bilimga kizikishning, mustakilligyning, uzini-uzi nazorat kilishga, xamda ukuv faoliyatini kuzatish, eshitish, eslab kolish, solishtirish kabi asosiy turlarini bilishni

uz ichiga oladi.
Bolaning maktabda ta’lim olishi samarasi uning ona tilini
bilishiga va nutkni kanchalik rivojlanganligiga kuprok boglik buladi. CHunki butun o’kuv faoliyati shularga, ya’ni nutkiy mantikiy rivoji, bolaning kattalarning yordamisiz mustakil fikrlashi, til rivojlanganligi yutuklarida erkin foydalana olishi, xikoya kilish, muloxaza yuritish, uz tasavvurini izoxlay olish, tushunarli kilib bayon etish kabi omillar asosiga kuriladi. Shuningdek, bolaning maktabda ta’lim olishi uchun amaliy intellekt rivoji ya’ni, uning namunani chizish, aytib turiladigan bayoniy topshirikni bajaryshi xam muxim sanaladi. Va nixoyat, maxsus tayyorgarlik bolani savodxoylikka urgatish va uning maktabning 1 sinf ukuv dastur materialini etarli darajada egallash xakidagi tushunchasini shakllantirishni nazarda tutadi.

Bolalarni maktabda uktishning samaradorligini kup jixatdan ularning tayyorgarlik darajalariga boglik buladi. Maktabda ukishga tayyorgarlik -MTMsi va oilada maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaga kuyadigan talablar orkali aniklanadi. Bu talabalarning uziga xos tomoni ukuvchining yangi sotsial psixologik urni, u bajarishga tayyorlangan bulishi lozim. Yangi vazifa va burchlardan kelib chikadi.

Maktabga kirish bola xayotidagi odatiy turmush tarzi, atrofdagilar bilan munosabat sistemasining uzgarishiga alokador muxim davrdir. Bola xayotida birinchi bor markaziy urinni ijtimoiy axamiyatga ega bulgan ukuv faoliyati egallaydi. Unga odatiy bulgan erkin uyin faoliyatidan farkli ularok, endi ta’lim majburiy buladi va birinchi sinf ukuvchisidan 4 ta jiddiy munosabat talab kilinadi Ta’lim faoliyatining etakchi turi sifatida bolaning kundalik xayot jarayonini kayta kuradi: kun tartibi uzgaradi, erkin uyinlar vakti kiskaradi. Bolaning mustakilligi va uyushganligi, uning ishchanligi va intizomlilikka talablar jiddiy ravishda ortadi. Maktabgacha yoshdagi bolalikka nisbatan ukuvchining uz xatti-xarakati, majburiyatlarini bajarishga shaxsiy ma’suliyati ancha-muncha ortadi. Bolalarni maktabga tayyorlash, birinchidan bolalar bogchasida tarbiyaviy ishni maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni umumiy, xar tomonlama rivojlantirishning yukori darajasini ta’minlaydigan, ikkinchidan bolalarni maktabning boshlangich sinflarida uzlashtirishlari lozim bulgan ukuv fanlarini egallashga maxsus tayyorlashni ta’minlaydigan kilib tashkil etilishini nazarda tutadi. Shunga kura zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotda (A.V.Zaparojets, A.A.Venger, G.M.Lyamina, G.G.Petrogenko, J.V.Taruntaeva va boshkalar) tayyorgarlik tushunchasi bola shaxsining rivojlantirish sifatida aniklanadi va ikkita uzaro boglangan jixatlarda: «Maktabga ukishga umumiy psixologik tayyorgarlik» va «Maxsus tayyorgarlik» tarzida kurib chikiladi.

Maktabga umumiy tayyorgarlik MTMsining maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni xar tomonlama tarbiyalashga oid davomli, maqsadga muvofik ta’lim-tarbiyaviy ishning muxim yakuni sifatida namoyon buladi.

Maktabga umumiy tayyorgarlik bolaning maktabga borish vaktiga kelib akliy, ma’naviy, estetik va jismoniy rivolanishda erishgan shunday darajasidirki, u bolaning maktab ta’limining yangi sharaoitlariga va ukuv
materialining ongli egallashga faol kirib borishlari uchun zarur asosni yaratadi.

Umumiy tayyorgarlik bola maktab ta’limiga utish davriga kelib erishadigan psixik rivojlanishning muayan darajasi bilan ifodalanadi.
Psixologik tayyorgarlik tushunchasi maktab ta’limi nuktai-nazaridan 1 sinfga

borayotgan bola psixik rivojlanishidagi muxim sifat kursatkichlarini muvoffakiyatli jamlaydi.

Maktab ta'limiga **psixologik** tayyorgarlik bolaning ukishga intilishi ukuvchi bulish ishtiyokida bilish faoliyati va tafakkur operatsiyalarining etarlicha yukori darajasi bolaning ukuv faoliyati elementlarini egallashi iroda va ijtimoiy rivojlanishning muayan darajasida namoyon bulishda asoslangan tayyorlikni uz ichiga oladi. Bolani maktabga psixologik tayyorgarligining barcha komponentlari bolani sinf jamoasiga olib kirish maktabda ukuv materialini ongni faol egallash keng doiradagi maktabga oid majburiyatlarni bajarishni kamrab oladi.

Bolani maktabga maxsus ravishda tayyorligi maktabda ukishga umumiy psixologik tayyorligiga kushimchadir u bolada matematika va ona tili kabi ukuv fanlarini urganish uchun zarur bulgan maxsus bilim, kunikma va malakalarning mavjudligiga kura aniklanadi. MTMda bolalarda eng oddiy matematika tasavvurlarini tarkib toptirish, nutkni ustirish xamda savodni egallashga tayyorlanish yuzasidan utkaziladigan jadal ish bolalarni maktabda ukishga maxsus tayyorlashning zarur darajasini ta'minlaydi.

Maktabga katnaydigan bola yangi turmush tarziga kishilar bilan uzaro munosabatning yangi sistemasiga, faol akliy faoliyatga tayyorlanga bulishi darkor. U yangi jiddyy majburiyatlarni uddalashi uchun jismoniy rivojlanishda muayan darajaga erishgan bulishi kerak.

Bolaning maktabda (ukishga axlokiy-irodaviy tayyorgarlik) umumiy tayyorligi mazmunida bir necha uz aro boglangan jixatlar mavjud bulib, ulardan muximlari ma'naviy, irodaviy, akliy, jismoniy tayyorgarlikdir.

BOLANI MAKTABDA O'QIShIGA AXLOKIY-IRODAVIY TAYYORLIGI.

Maktabda ukishga axlokiy-irodaviy tayyorlik bolaning maktabgacha bolalik oxiriga kelib axlokiy xatti-xarakat, iroda, axlokiy xissiyotlar va ong rivojida unga yangi ijtimoiy nuktai-nazarni faol egallashiga xamda uzining ukituvchi va sinfdoshlari bilan uz aro munosabatlarini axlokiy asosda kurishga imkon beradigan darajaga erishishida ifodalanadi.

Axlokiy irodaviy tayyorlik katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bola shaxsiy xulk-atvori rivojining muayan darajasida namoyon buladi. Bu munosabatda bolaning maktabgacha tarbiya yoshi davomida rivojlanadigan uz xulk atvorini boshkari kobiliyati: koidani yoki tarbiyachi talabalarini angli bajarish, daf'atan asabiylashib ketishiga erk bermaslik, kuyilgan maqsadga erishishda kat'iyatni namoyon kilish, kerakli ishni uziga tortadigan, ammo maqsaddan chalgitadiganiga karshi ularok bajarish kunikmasi va shu kabilar e'tiborga loyiqtsir. Bulajak ukuvchi xulk-atvordagi ixtiyoriylikning rivojlanish asosini maktabgacha tarbiya yoshi oxiriga kelib tarkib topadigan sabablar, uzaro buysunuvchilari tashkil kiladi.

Maktabga axlokiy-irodaviy tayyorlikning xarf topishida, shuningdek katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bola shaxsiy xulk atvoridagi mustakillik uyushganlik va intizomlilik kabi xususiyatlar axamiyatlidir.

Mustakillik bilan uzviy boglangan xulk-atvor koidalarini bajarish, yangi sharoitlarda xarakatning to'g'ri odatiy usularidan foydalanish, yordam berishga tayyorlik kobiliyatidir. Mustakillik va xulk-atvordagi uyushganli va intizomlilik bilan

xulk-atvordagi maqsadga yunalganlikda, uz faoliyatini MTMda kabul kilingan koidalarga muvofik ongli tashkil eta bilishda, faoliyat natijasiga erisha bilish va uni nazorat kilish, uz xulk-atvorini boshka bolalarniki bilan muvofiklashtirish, uz xatti-xarakatlari uchun shaxsiy ma'suliyatni xis kilishda uz ifodasini topadi.

Maktabga axlokiy-irodaviy tayyorlikning boshka muxim tarkibiy kismi bolaning katta yoshlilar va tengkurlari bilan uz aro munosabatlarini koidalarga muvofik tashkil eta bilishdir. Tajribaning kursatishicha maktabdagi ukish sharoitlariga moslashish oldingi yillarda bolalarda «jamoatchilik» sifatlari: dustlarga nisbatan xayrixox, xurmat bilan munosabatda bulish, tashkilotchilik kunikmalari, xushmuomalalik, gamxurlik bildirish, uzaro yordamga xozirlikning kanchalik muvoffakiyatli
shakllantirilganligiga bevosita boglikligini kursatadi. Bola xulk-atvorida jamoachilik xislarida bunday majmuining mavjudligi uni maktabga axlokiy tayyorgarligyning kursatkichi bula oladi va yangi jamoada tengkurlari bilan muomalada kutarinki ijobiy ruxni yuzaga keltiradi. Maktabga axlokiy-irodaviy tayyorlik, shuningdek, axlokiy xissiyot va bola ongi rivojining muayan darajasi bilan xam ifodalanadi. Bu urinda eng ibratlisi bolalarning axlokiy xulk atvorining ijtimoiy axamiyatini tushunarli ularda uz xatti xarakatlarini mustakil baxolash kobilyatini rivojlantirish, ma'suliyat, xakguylik, insoniylik va fukarolik xissiyotlari elementlarini shakllantiridir. Axlokiy-irodaviy tayyorlik tarkibiga maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaning mexnatga munosabatini ifodalovchi sifatlar majmui xam kiradi. Bu mexnat kilish ishtiyoki, atrofdagilar mexnatiga xurmat, zarur mexnat malakalarini egallashdir.

BOLANING MAKTABDA O'QIShGA AKLIY TAYYORLIGI.

Maktabga akliy tayyorlikning muxim tarkibiy kismi maktabga ukishga kirayotgan bolada atrof, dunyo xakida etarlicha keng bilish boyligining mavjud bulishidir. Bilimlarning bu fondi ukituvchi uz ishini tashkil etishda tayanadigan zarur asos xisoblanadi.

Bolani maktabga akliy tayyorligida bolalar egallagan bilimlarning sifati axamiyatlidir. Bilimlar sifatining kursatkichi birinchi navbatda ularni bolalar tomonidan ongli egallaganligi; tasavvurlarining anik va tabakalashtirilganligi; oddiy tushunchlar mazmuni va xajmining tulikligi; uzlariga tushunarli ukuv, va amaliy vazifalarni xal etishda bilimlarni mustakil kullana olish kobilyatlari; muntazamlilik, ya'ni maktabgacha tarbiya yoshidagilarning narsa va xodisalar urtasidagi tushunarli, muxim aloka xamda munosabatlarni aks ettira bilish kobiliyatidir.

Bolani maktabga akliy tayyorgarligining tarkibiy kismi bola bilish faoliyatini muayan darajada rivojlangan bulishidir. Bu urinda

Birinchidan bilish jarayonining usib boruvchi ixtiyoriyligi; materialni ma'no jixatdan ixtiyoriy eslab kolish va takror ifodalash, narsa va xodiSalarni rejali idrok etish, kuyilgan bilish va amaliy masalalarni maqsadga muvofik xal etish kobiliyati va shu kabilar;

Ikkinchidan bilish jarayonlari sifatini oshirish: sezgilarning anikligi, idrokning tulik va tabakalashtirilganligi, eslab kolish va takror ifodalashning tez va anikligi;

Uchinchidan bolada atrof dunyoga bilish munosabatlari, bilimlarniegallash va maktabda ukishga intilishning mavjudligi muxim axamiyat

kasb etadi.

Maktabga akliy tayyorlikni shakillantirishda bulajak ukuvchini tafakkur faoliyatining umumiy darajasi muxim axamiyatga ega. Bolalar bogchasining bolalarni akliy tarbiyalashga oid olib borayotgan muntazam, maqsadga muvofik ish sharoitlarida bolalarda (faoliyat) tafakkur faoliyatida narsalarning kup tomonlama taxlil kilish kobiliyati, ijtimoiy tarkib topgan sensor etalonlardan fan xamda xodisalar xususiyat va sifatlarini tadkik kilishda foydalana bilish narsa va xodisalardagi asosiy aloka, bogliglik, belgilarni aniklash asosida oddiy umumlashtirishlar kilish kobiliyani, uxshashlik va farklanuvchi belgilarni izchil ajratish asosida narsalarni kiyoslashni amalga oshirish kunikmasi tarkib toptiriladi. Bulajak ukuvchilarda akliy faoliyatning elementar mustakilligi: uz amaliy faoliyatni mustakil rejalashtirish va uni reja asosida amalga oshirish kuttikmasi, oddiy biliti vazifasini kuyitp va utti xal etiti kunikmasi va tpu kabilar rivojlantiriladi.

Maktabda akliy tayyorlik, shuningdek bolalar tomonidan ukuv faoliyati elementlarini egallab olinishini xam uz ichiga oladi.

Bolalar muntazam ta’lim sharoitlarida maktabgacha bolalik oxiriga kelib, ukuv faoliyatining asosiy tarkibiy kismlarini: tushunarli ukuv vazifasini kabul kilish, tarbiyachining kursatmalarini tushunish va anik bajarishni ishni kattalar tomonidan kursatilgan usullaridan foydalanib bajarib bir natijaga erishish, uz faoliyati, xulk-atvori, topshiriklarni bajarish sifati ustidan nazorat kilish kunikmasini, uzining va boshka bolalarning ishlariga tankidiy baxo berish kobiliyatini, egallab olishlari kerak.

Nutkni kanchalik yukori darajada rivojlangan bulishi bolani maktabga akliy tayyorgarligining muxim tarkibiy kismi xisoblanadi. Tovushni anik talaffuz kilish, lugatning boyligi, uz fikrini mantikiy grammatik to’g’ri bayon kila bilish, madaniy nutk muomalasi-bularning barchasi maktabda muvaffakiyatli ukishning zaruriy sharti xisoblanadi.

Akliy tayyorlik tarkibiga shuningdek, savodning boshlangich asoslari oddiy matematik tasavvurlar, ona tili etarlicha keng bilim, kunikma va malakalar doirasi xam kiradi.Bilish faoliyati, bilish kizikishlari, bola tafakkuri usullari, atrof dunyo xakidagi anglangan sistemalashtirilgan tasavvurlar xamda elementlar tasavvurlar, nutk va elementar ukuv faoliyati umumiy darajasining birligi bolalarda maktabdagi ukuv materialini egallashga akliy tayyorlikni vujudga keltiradi.

BOLANING MAKTABDA UKIShIGA JISMONIY TAYYORLIGI.

Bolani maktabda ukishga jismoniy tayyorligi ukishning muvaffakiyatli bulishida katta axamiyatga egadir. Maktabga chikish munosabati bilan bola turmush tarzining kayta kurilishi, kun tartibining uzgarishi, jiddiy ukuv mexnati, darslarning davomiyligi undan sezilarli jismoniy zur berishni talab kiladi. Maktabga jismoniy tayyorlik kupgina tarkibiy kismlardan tarkib topadi. Bu birinchi navbatda bola salomatligining yaxshi bulishi, organizimning chinikkanligi, ma’lum darajada chidamliligi va ish kobiliyati, kasalliklarga karshilik kursata olishidir. Bolalarni maktabga tayyorlashda barmok mayda muskullarining rivojlanishi aloxida urin egallaydiki, bu yozuvini muvaffakiyatli egallashning zaruriy sharti.

Maktabga jismoniy tayyorlik shuningdek bola tomonidan madaniy gigienik malakalarni egallanishini, ularda shaxsiy gigiena koidalariga rioya kilish odatini tarbiyalashni nazarda tutadi.Jismoniy tayyorlik bola maktbaga tuklikni

shakllantirishningzarur tarkibiy kismi xisoblanadi.

Maktabga etuklikni aniklashda bola sogligining xolati va organizmning biologik etukligini baxolash (antropometrik kursatkichlar suyak, mushak, nafas olish va yurak-tomir sistemasining) rivojlanganligini nazarda tutuvchi kup omilli taxlildan, maktabga funktsional tayyorlikni «Maktabga etuklik»ni asosiy kursatkichi va eng avvalo bir kator fiziologik funktsiyalarining rivojlanish darajasini baxolashdan foydalaniladi. Bularga: partada anchagina uzok muddat utirish uchun zarur buladigan tormizlanish kobiliyatining rivojlanganligi; xarakatlarni yaxshi boshkarish, jumladan yozish va rasm solishga alokador grafik vazifalarni bajarishda zarur buladigan barmoklarning mayda xarakatlari; ijobiy va tormozlanishiga xos shartli alokalarni nisbatan tez xosil kilish xamda mustaxkamlash, shuningdek ikkinchi signal sistemaning etarlicha rivojlanganligi ta’liklidir.

Bolalarni «Maktabga etukligi»ni aniklash maqsadlarida gigienistlar Kern-Irasekning (CHSSR) testlari, sovet tadkikotchilari (M.M.Antropova, M.M.Kolg‘tsova, T.S.Sorokina va boshkalar) tomonidan ishlab chikilgan metodikadan foydalanadilar. Bolalarni tekshirish ularni maktabda olti yoshdan ukishlari mumkinligini aniklash imkonini beradi.

Bolalarni maktabga jismoniy tayyorliklarini tekshirish natijasi kupchilyk bolalarda uning asosiy kursatkichlari norma atrofida ekanligini va xatto undan ilgarilashini kursatdi.

Kun tartibi, chiniktiruvchi muolajalar, muntazam jismoniy tarbiya mashgulotlari, xilma-xil xarakatli uyinlar va jismoniy mashklar faol xarakat rejimi bolalarni maktabda ukishiga jismoniy tayyorligini ta’minlashning zaruriy shartlari xisoblanadi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar asosan MTMda va oilada maktabga tayyorlanadi. MTMlarda bolalarni rivojlanishi va maktabga tayyorlash 3 boskichda amalga oshadi:

1. Bolalar nutkini rivojlantirish
2. Jismonan rivojlantirish
3. Ma’nan rivojlantirish

Bolalarni maktabga tayyorlashdan maqsadi bola shaxsini bolalarni maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiyasiga kuyiladigan davlat talablariga muvofik soglom va etuk maktabga ukishga tayyorlangan tarzi shakllanishdan iboratdir.

1. JISMONIY RIVOJLANGANLIK DARAJASI;

- Mustakil tarzda jismoniy mashklarni bajara olish;
- Buyrukka (start, stop) asoslanib yugura olish;
- Narvon yordamida tepalikka chika olish va pastga tusha olish;
- 5 sekund davomida arkottda osilib turittt;
- Arg’imchok ucha olish;
- CHeklangan saf va chizik buylab yura olish;
- Kiya kuyilgan taxta ustidan yurib uta olish;
- Bir oyokda kaldirgoch bulib tura olish;
- Oyok uchlari bilan buyumlarni kisib kutarish, pastga surish va bir joydan ikkinchi

joyga kuchira olish;

- Joyidan turib 15-20 marta sakray olish, 70-8- sm uzunlikka sakray olitp, 30 sm balandlikdagi tusikdan sakrab utitp;
- Tuxtamasdan 2-3 minut davomida yugura olish; 100 metr masofani tuxtamasdan yugurib utish;
- 10 metr masofani emaklab utish;
- Safda to’g’ri turish va safni uzunasiga yurish;
- Saflanish va kayta saflanishni bilish;
- Musika oxangiga mos xolda xarakat kila bilish;
- Koptokni irgitish va ilib olish;
- Ilon izi shaklida yurish;
- Tup-tup bulib aylana buylab yura olish;
- Xalk uyinlari «Kim chakkon», «Ok terakmi-kuk terak?», «Kuyonim kuyonim ne buldi?», «CHitti gul», «Boglam-boglam», «Kim oladi shu ginani».

2. NUTK VA TAFAKKURNI RIVOJLANGANLIGI.

- Tovush, suzlarni anik va to’g’ri talaffuz etishi; ZOOOtadan ortik suzni tushunish va bilish;
- Rasmga karab gap tuzish;
- Ertak va xikoyani tinglash, mazmunini tshunish;
- Eshitgan kichik ertak va xikoyalarni kayta suzlab berish;
- Ifodali nutkka ega bulish;
- Tevarak-atrof, tabiat manzarasi xakida kiskacha suzlab berish;
- Ifodali nutkka ega bulish;
- Tevarak-atrof, tabiat manzarasi xakida kiskacha suzlab berish;
- Turli mavzudagi 6 ta she’rni yoddan aytish;
- Ota-ona, tarbiyachi tavsiyasi bilan xayotiy mavzular buyicha kiskacha xikoya tuzish;
- Kattalar va urtoklari bilan suxbatda faol ishtirok etish;
- Kattalar va urtoklari bilan gaplashish madaniyatiga ega bulish; va x.k.

BOLANING TAFAKKURINI RIVOJLANIShIGA OID.

Uz fikrini mustakil, erkin bayon etish va xulosa chikara olish;

- Mantikiy tafakkur kilish malakalariga ega bulish;
- Tafakkur operatsiyalari (analiz, sintez, umumlashtirish, aniklashtirish, takkoslash, analogiya va boshkalarni) yoshiga mos rivojlanishi;
- Fikriy mushoxada yuritish;
- Tevarak atrofni to’g’ri idrok etish;
- Ta’limiy uyinlar vositasida tafakkurni peshlash.
- Gul, daraxt turlarini rangiga, bargiga, mevasiga karab farklay olish.
- Uz fikrini talab extiyojlarini suz bilan ifodalash;
- Kirkib bulaklarga ajratgan vokeaband rasmlarni berish, yaxlitlash;
- Turli tasvirlardan yaxlit obraz yarata olish;
- Geometrik shakllardan ma’lum mazmunga ega bulgan tasvirlar tuzish;
- Suzlardan gap tuza olish;

- Uz fikrini bayon etganda takkoslash, umumlashtirish, taxlil kila olish;
- Birinchi unlikdan son tarkibi (aloxida birlikdan) va 2 3 4 5 6 7 8 9 10 sonlarini uzidan kichik bulgan ikki kichik sondan tarkib topganligini bilish;
- Birinchi unlikdagi xar bir sonni kanday xosil bulishini bilish, buning uchun son katoridagi avvalgi songa 1ni kushish va keyingi sondan 1 ni ayirish.
- 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 rakamlarini xamda + - = ishoralarini bilishi;
- 1 3 5 0 sumli pullarni bilish;
- Utayotgan xafta kunlarini ketma-ketligini, kun kisimlarini bilish;
- 10 tagacha bulgan birikmalardan sanash, sanab ajarata olish;
- narsalarni sonini rakam bilan muvofiklashtira olish;
- Tugri va egri chiziklarni uchburchak turtburchaklarni bir-biridan farklash xamda tasvirlash.
- Xozirgi zamon texnikasi kompyuter xakida tasavvurga ega bulish;
- Ekologiyani bilish;
- Mevali daraxtlarni olma, uzum, shaftoli, nok, olcha, gilos, olxuri, urik nomlarini bilipt va xamda tasavvurga ega bulitp;
- Manzarali daraxtlarni tok, terak, archa, chinor xakida tasavvurga ega buladi;
- Gullar, atirgul, boychechak, kokigul, chinni gul, lolakizgaldok xakida tasavvurga ega bulish;
- Sabzavot va poliz ekinlarini nomlarini bilish;
- Xona usimliklarini boshka usimliklardan farki.
- Uy xayvonlari kuy, sigir, ot, buri, eshak, it, mushuk, echki, yovvoyi xayvondardan buri, tulki, ayik, parrandalardan tovuk xuroz, urdak, goz, xashoratlardan chumoli, ninachi, ari, kungiz, kapalak nomlarini bilish va ular xakida tasavvurlarga ega bulish.
- Kushlarni kaldirgoch, chumchuk, musicha, kabutar, bulbul, karga, tuti nomlarini bilish va u xakida tasavvurlarga ega bulishlari kerak;
- Uy ruzgor, stol, stul, xontaxta, javon xakida tasavvurlarga ega bulish;
- Uydagi elektr jixozlaridan elektor chirok, televizor, radio, magnitafon, dazmol xakida tasavvurlarga ega bulish;
- Tarsport vositalari velosiped, avtobus, avtomobil, trolleybus. tramvay, metro, poezd, samalyot xakida tasavvurlarga ega bulish;
- Tog, daryo, kul, bog, gulzor, paxtazor, ekin maydonlari, yaylov xakida tasavvurlarga ega bulish;
- Xavo, so'v, kuyosh, shamol, bulut, yomgir, kor xakyda yoshiga mos ravishda tasavvurlarga ega bulish;
- Yil fasllari nomini ketma-ketligini tabiat uzgarishlari xakida ilk tasavvurlarga ega bulish;
- Kun va tunni farkini anglash;
- Ertalab, kechkurun, peshinni farklashi;

3. MAHNAVIY MADANIY YeTUKLIK.

- Ona Vatani O'zbekiston xakida kiskacha suzlab berish;
- O'zbekiston bayrogi, gerbi xakida fikr;

- Vatan tuygusi, vatanparvarlik xislari va milliy gururni yoshiga mos ravishda bilishi;
- Xalkiga Vataniga mexr va sadokat xislarini shakllantirish;
- Beruniy, Ibn Sino, A.Temur, Navoiy, Ulugbek, Bobur kabi buyuk siymolar xakida ilk tasavvurga ega bulish;
- Milliy bayramlar xakida kaska suzlab berishi;
- Tugri salomlashish va xayrlashishni bilishi;
- Uzidan kattalarga sizlab murojjat kilishi;
- Kulini kuksiga kuyib iltifot kursatishi;
- Uyda kuchada mexmon borlygida kiyadigan kiyimlarni farklanishini va ularni uz urnida kiyishi;
- Shirin suzli bulish va mexribonlik kila bilish;
- Utirish va yurish koidalarini bilish ularga rioya kilish;
- Uyda bogchada mexmonda kuchada uzini kanday tutish kerakligini bilish va unga rioya kilish;
- Yaxshilik va yomonlikni farklash;
- Urtoklari bilan birgalikda uynay olish;
- Uyin maydonida mulokot kila olishi va urtoklarini ranjitmaslik zarurligini bilish;
- Xol axvol surashni bilish; Kattalar mexnatini kadrini bilish;
- Uziga ishonish; Ojiz va kuchsizlarni ximoya kilishni;
- Uz-uziga xizmat kila olishi;
- Uyda yoki bogcha xovlisida engil mexnatlarni bajara olishi;
- Oshxona anjomlarini choynak, piyola, koshik, likopcha, pichok kabilarni vazifasini bilish;
- Mexnatsevar bulish, yaxshi odat ekanligini bilish;
- Mexnatsevar kurollarini tesha, bolgacha, boltacha, kaychi, urok kabilarni vazifasini bilish;
- Tejamkorlik zarurligi bilishi;
- Uzini ozoda tuta olish;
- Tugri yuvinishi;
- Sochik, sovun, tish yuvish pastalari va chutkasidan to’g’ri foydalanishi;
- Mustakil sochni tarash, turmaklashi;
- Mustakil tartibli kiyinish va echinishni;
- Kiyim, uyinchok va xona anjomlarini uz joyiga kuya bilishi;
- ‘vkatlanish koidalarini bilishi va unga rioya kilishi;
- Tasviriy san’at asarlaridan zavklana olishi kerak;

Nazorat savollari:

1. Bolalarni maktabga umumiy tayyorlash nimalardan ibolhrat ?
2. Jismoniy tayyorlash darajasini tushuntiring ?
3. Nutq va tafakkur darajasining rivojlanganligini tushuntiring?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. P. Yusupova. «Maktabgacha tarbiya pedagogika» «Ukituvchi» T- 1993Y.
2. Muxabbat Rasulova va … «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.T-2002y.
3. «Bolalar bogchasida ta’lim-tarbiya dasturlari» Muminova, Sobirova va boshkalar.
4. Ye.T.Nedopekina, A.V. Nikol’skaya «Maktab busagasida» «Ukituvchi»T-1971Y.

4 Mavzu:	Bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi

4.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. Psixologik tayyorgarlik. 2. Intellektual tayyorgarlik. 3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarlik. 4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyati.

O’quv mashg’ulotining maqsadi: Psixologik tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning so’z boyligini boyitish ahamiyatini tushuntirish, Bolalarni aqliy, jismoniy va salomatligi ahamiyati va undan chiqib kuch sarflashlari ahamiyati.

Pedagogik vazivalar	**O’quv faoliyatinig natijalari**
-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. -Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. -Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o’z vaqtida ovqatlanishida katta ta’sir ko’rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. -Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo’llash niyatida yozib oladilar. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo’lib, ularni kelajakda qo’llash uchun kerak bo’lgan o’qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar -Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o’z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta’sir ko’rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o’ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
O’qitish uslubi va texnikasi	Ma’ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O’qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O’qitish shakli	Ma’ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O’qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta’minlangan

	auditoriya

4.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E'tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O'quv faoliyatini baholash mezonlarini ma'lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O'quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va bilimlarni mustahkamlash	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	uchun savollar beradi.	

1 –ilova

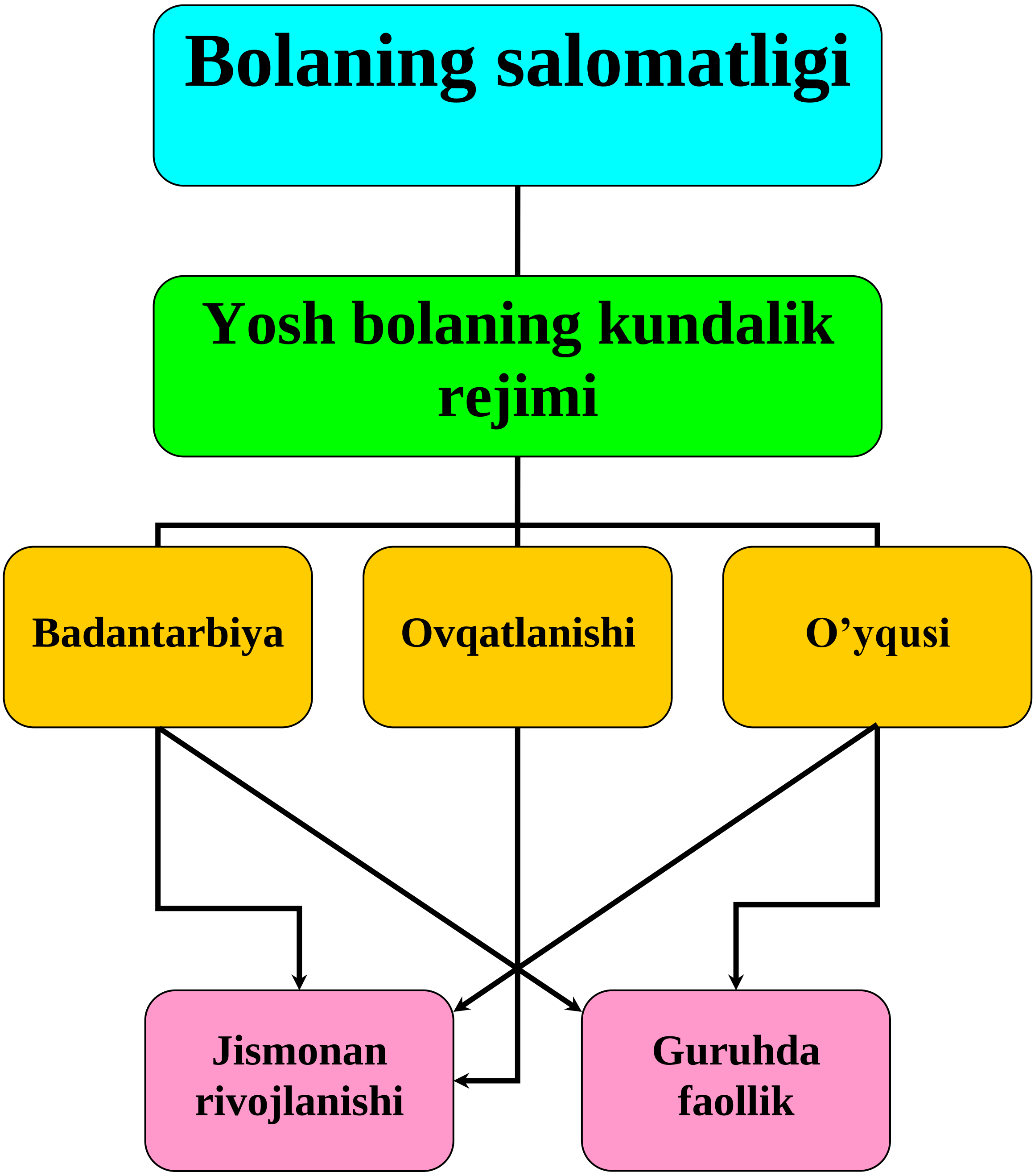

BOLALARNING MAKTABGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGI.

REJA:

1. Psixologik tayyorgarlik.
2. Intellektual (akliy) tayyorgarlik.
3. Shaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarlik.
4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining axamiyati.

Tayanch iboralar: So'z boyligi, aqliy rivojlanganligi, tafakkur, o'yin, mashq, qiziqish.

Maktabning bola shaxsiga kuyadigan asosiy talablaridan biri psixalogik tayyorgarlikdir. Bolaning psixologik tayyorligi uning jamiyatdagi ijtimoiy mavkeini uzgarishi va kichik maktab yosh davridagi bolalar ukuv faoliyatining uziga xosligi bilan uzviy boglik.

Shuni ta'kidlab utish joizki, maktabda psixologik anik bir mazmun doimiy xisoblanmaydi, balki u doimo uzgarib boyib boradi. Psixologik tayyorlikning tarkibiy jixatlari: intellektual (akliy), ma'naviy va irodaviy tayyorgarlikdan iboratdir.

Aksariyat xollarda bolaning akliy rvojlanganlik darajasi xakida gapirliganda uning suz boyligi zaxirasi bilan aniklanadigan akliy bilimlari mikdoriga kuprok e'tibor beriladi. Ota-ona, xatto ayrim ukituvchilar xam bola kanchalik kup bilsa, u shunchalik rvojlangan buladi, deb uylaydilar. Aslida esa unday emas, fan-texnika, ommaviy axborot vositalarining keng tarkalganligi tufayli bugungi kun bolalari guyo ma'lumotlar ummonida suzib yurgandek bulmokdalar. Bu esa ulardagi suz boyliklarning keskin usishiga asos bulmokda, lekin bu ularning tafakkuri xam shunday jadallikda rvojlanayapti, degan gap emas.

Maktabda amal kilinayotgan ukuv dasturlarini uzlashtirish boladan narsalarni takkoslay bilish, taxlil kilish, umumlashtirish, mustakil xulosalar chikarish kabi bilish jarayonlarining etarlicha rvojlangan bulishini takozo etadi. Shuning uchun xam xozirgi kunda maktab amaliyotchi psixologlari tomonidan bolalarni birinchi sinfga kabul kilish jarayonida keng foydalanilayotgan psixodiagnostik vositalar, testlar, surovnomalar, asosan bolada yukorida keltirib utilgan xususiyatning rivojlanganlik darajasini aniklashga muljallangan metodikalardan iboratdir.

5-7 yosh bolaning maktabga intellektual (akliy) tayyorligining yana muxim kursatkichlaridan biri bu ulardagi obrazli tafakkurning oliy darajada rvojlanganligidir. Bularga tayangan xolda bola atrof-muxitdagi narsa-xodisalar urtasidagi eng muxim xususiyatlarni, munosabatlarni farklay olish imkoniyatiga ega buladi. Bu urinda bolalar chizmali tasvirlarni shunchaki tushunibgina kolmay, balki ulardan muvaffakiyatli foydalana oladigan buladilar.

Birok ularning tafakkuri umumlashtirish xislatlariga ega bula borsada, predmetlar va ularning (tafakkuri) urnini bosuvchilar bilan anik xatti-xarakati obrazliligicha kolaveradi.

Maktabgacha yosh davridayok bola kichik maktab yosh davrida etakchi faoliyat turi buladigan - ukuv faoliyatiga tayyorlangan bulishi lozim. Bunda bolada ma’lum bir tegishli masalalarning shakllangan bulishi muxim axamiyatga ega. Bunday malakalarning asosiy xususiyatlaridan biri bolaning ukuv topshirigini ajratib olishi va faoliyatni" mustakil maqsadga aylantira olishidir. Bunday jarayonlar birinchi sinf ukuvchilaridan topshiriqtsa uzi belgilagan uzgarish, yangilik alomatlarini kidirib topa bilish va ulardan xayratlanishni, kizikishni talab kiladi. Bunday topshiriklar amaliy ishlarga aylantirilsa yoki uyin tarzida bajarilsa, osonrok kechadi va bola uzlashtiradi.

Yukorida tuxtalib utganimiz intellektual tayyorlik bolaning maktabda muvofakkiyatli ukib ketishi uchun yagona zamin emas.

Agar bola zarur malaka va kunikmalar zaxirasiga ega bulsa, unda intellektual rvojlanganlik darajasi xam yukori bulsa-yu ukuvchilikning ijtimoiy xolatiga shaxsan tayyor bulmasa, maktabda ukib ketishi kiyin kechadi. Agar ukituvchi yoki ota-ona uni ukishga kiziktira olmasalar, ukuv vazifalarini zurma-zuraki, sifatsiz, kul uchida bajaradilar. Bundaylarda zarur ttatijalarga erishish kiyin buladi.

Eng yomoni, bu yoshda maktabga borishni xoxlamaydigan bolalar xam uchrab turadi. 5-7 yoshli bolaning maktabga borishdan bosh tortishi asosan uni tarbiyalashda ota-onalar tomonidan yul kuyilgan xatoning okibati xisoblanadi. Ayrim ota-onalarda maktabgacha yosh davridagi bolani maktab bilan kurkitish xollari xam kuzatiladi.

- Ikkita gapni eplab gapira olmasang, maktabda kanday ukiysan?
- Sanashni bilmaysan-u, maktabga kanday borasan?
- Maktabga borsang, urtoklaring bu kiligingdan kulishadi!
- Xech narsani bilmaysan, maktabga borsang bizni uyaltirasan!

Kabi ta’na-dashnomlar, bolada maktabdan kurkish, undan xavfsirashning shakillanishiga asos bulishi mumkin. Shunday kurkuv bilan maktabga borgan bolalarning maktabga bulgan munosabatini uzgartirish, ularda uziga nisbatan ishonch uygotish uchun xaddan ziyod kuch, vakt, mexnat, sabr-tokat, chidam, e’tibor zarur buladi. Bu esa bolada oldindan maktabga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga karaganda shubxasiz, murakkab jarayondir.

Bolani birinchi sinfda ukitishda yuzaga keladigan kiyinchiliklarning sababi kattalarning bola bilan buladigan mulokotlari shakli u yoki bu vaziyatga boglik bulmagan xolda, shaxsiy axamiyatga ega bulishi muxim axamiyatga ega. Bunday mulokot bolaning kattalar e’tiboriga va xamdardligiga bulgan extiyoj va extiyojlarni kattalar tomonidan kondirilishi bilan xarakterlanadi. Mulokotning bu shakliga erishgan bolalar uchun kattalarga e’tibor, ular murojatini tinglash va tushunishga intilish va kattalar tomonidan xam ularga nisbatan shunday e’tibor kursatilishiga bulgan ishonch xosdir. Bunday bolalar kattalarning turli vaziyatlarda (kuchada, uyda, mexmonda, ishxonada) uzlarini kanday tutishlarini farklay oladilar. Kattalarning bunday xulkni anglash evaziga bolalar xam kattalarga, ukituvchilarga, shu vaziyatga mos ravishda munosabatlarni namoyon kiladi. Agar bolada kattalarga nisbatan bunday munosabatlar shakllanmagan bulsa, unga mos ravishda kattalarga nisbatan xam tegishli munosabat yuzaga kelmaydi, bu esa albatta bola bilan olib boriladigan ta’lim jarayonini murakkablashtiradi.

Ota-onalar xar bir bola ruxiy rivojlanishida uziga xos xususiyatlarga ega ekanligi va

bu xususiyatlar ularning u yoki bu faoliyat turini egallashida namoyon bulishini yodda tutishlari lozim. Ba’zi bolalar endigina birinchi suzlarni uzlashtirganlarida ularning tengkurlari allakachon ma’lum bir iboralar bilan gaplasha oladigan buladilar.

Ta’lim jarayonida bola imkoniyatlarining namoyon bulishi ma’lum darajada nasliy omillar bilan xam boglikdir.

Bolalar uz temperament xususiyatlariga kura xam bir-birlaridan ajralib turadilar:

- Xushchakchak, sergap, kuvnok, xayotning uzgaruvchan sharoitlariga tez moslasha oladigan bolalar - sangvinnik temperamentga mansub buladilar.
- Kupincha noxush kayfiyatda yuradigan, ta’sirchan, kamgap, sust bolalar — melanxolik_temperamentga kiradilar.
- Xotirjam, bsfark, kamxarakat, nutki sust bolalar flegmatiklardir.
- Jaxldor, betokat, serzarda, xarakatchan bolalar -xolerik xisoblanadilar.

Bolalar kattalarning yordamiga muxtoj bulishiga karab xam bir-birlaridan fark kiladilar. Ba’zi bolalar biror xatti-xarakatni bajarishni bir necha marta kursatish, tushuntirish, ketidan ergashtirish kerak. Boshka bolalarga esa bajariladigan ish bir marotaba kursatilsa etarli buladi. Shunday bolalar xam borki, ular berilgan vazifani mustakil bajaradilar.

Bolalar uzlarini kizikuvchanlik, akliy faolliklariga karab xam bir-birlaridan ajralib turadilar. Ba’zi bolalar kup savol beradilar va xarakatchan buladilar, ba’zi bolalarni esa xech narsa kiziktirmaydi.

Ota-onalar bolalaridagi uziga xosliklarni kanchalik chukur bilsalar, ularga urgatishni muvoffakiyatli tashkil kila oladilar.

Xulosa kilib aytganda bolalarning maktabga psixalogik tayyorgarligi keng va mukammal bulib rivojlangan bulishi darkor. Bolalarga kanchalik yaxshi bilim bersak, uylaymanki ular kelajakda Vatanga sadokat ruxida, etuk inson bulib etishadilar. Demak, tarbiyachi bola shaxsida axlokiy xis-tuygularni tarbiyalash uchun xamma vosita va metodlarni kullasa, yaxshi xulk namunalarini urgatish ancha oson kechadi.

Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining axamiyati.

Ukish uchun bolalar anchagina jismoniy va akliy kuch sarflashlari kerak. Shuning uchun ota-ona bola maktabga borguniga kadar uning to’g’ri jismoniy rivojlanishi va soglom bulib usishi gamxurlik kilishi juda muhimdir.

Bola xayotining rejimi. Odatda, soglom bola kasalmand va zaif bolaga nisbatan maktab rejimiga va butun dars davomida uzida jush urib turgan gayratlarini tiyib jim utirishga tezrok kunikadi. Soglom kilib ustirish esa sizning kulingizdadir. Xar bir bola anik kun tartibiga ongli ravishda rioya kilishiga boglik.

Bolani maktab rejimiga tayyorlashda, uning sogligini mustaxkamlashda ertalab ma’lum vaktda unindan turish, ovkatlanish va uykuga yotishga anik rioya kilinishi kerak.

Xar bir oila mexnat faoliyatining xarakteri, maishiy sharoiti, bolalarning soni va shu kabilarga uz yashash tartibini urnatadi. Birok siz bir narsani, ya’ni maktabgacha yoshdagi bolaning nonushtasi va tushligi urtasidagi oralik 4 soatdan

oshmasligini, tushlik va kechki ovkat urtasidagi oralik - bir oz kattarok (6-7 soat), buning orasida engil ovkatlanish kechki choy bulishi kerakligini unutmasligingiz kerak.

Bolaning bir sutkadagi uykusi taxminan 11 soatni tashkil kilishi kerak. Bola tushlikdan sung 1-1,5 soat dam olishga odatlansin. Kechkurun u doimo bir vaktda, ya’ni 9 dan kechikmay uxlagani etsin. Bola mirikib

- uxlasin desangiz, kuyidagi koidalarga rioya kiling:
- bola uxlaydigan xonani yaxshilab shamollating;
- bolani uxlashga, yotishdan oldin tishini tozalashga, yuz-kuli, buyni, oyogini yuvishga odatlantiring;
- bolaga urinda nonushta aslo yul kuymang;

Bolaning normal rivojlanishi uchun u toza xavoda kup xarakat kilishi kerak. Tengdoshlari bilan chopsin, sakrasin, narsalarga tirmashib chiksin. Bola ochik xavoda kish oylarida 4 soatdan kam bulmasin, yozda esa deyarli butun kunini ochik xavoda utkazsin.

Bolaga uzzu kun tinim bilmay lakillab yurishga yul kuyib bulmaydi, bunday ortikcha uynokilikdan bola maktabning talabchan intizomiga kunikishi kiyin buladi. Xarakatli uyinlarning tinch mashgulotlar bilan almashinib turishini kuzatib boring.

Bolaning kundalik rejimga amal kilishi uchun asosan, kat’iy nazorat lozim. Bola kundalik rejimni bajarish majburiyligiga va xech kanday gap, pltimoslar, ma’lum vaktda ovkatlapmaslik xamda uypamaslikka sabab bula olmasligiga kunikishi kerak. Shu bilan birga siz rejimning zarurligi va uning foydasini doimo tushuntirib borishingiz kerak:

- Ertalabki badantarbiya mashklarini yaxshi bajarding, endi kun buyi tetik yurasan;
- Barakalla, gullarni tozalab yaxshi kilibsan. Menga ancha yordaming tegdi;
- Uz vaktida ovkatlansang, tez usasan xamda, kasalga chalinmaysan; va shu kabilar.
- Ba’zan kundalik rejimning bir oz buzilish xollari xam buladi.

Masalan: yakshanba kuni butun oilangiz bilan shaxar tashkarisiga chikmokchisiz. Bu uyku rejimining buzilishiga olib keladi. Bunga yul kuysangiz buladi, birok belgilangan vaktda (agar uykuni tashkil kilib bulmasa) bolaning ochik xavoda dam olishini ta’minlashingiz kerak.

Rejimning kimmati bola faoliyatining xar xil turlarining almashinib turishini ta’minlashdir, bu esa yosh, usuvchi organizmni charchashdan saklaydi, bolaning xar tomonlama kamol topishiga imkon beradi. Masalan, kizingiz rasm solishga kizikib ketib, stoldan 40 minut davomida turmadi, lekin u aktiv xarakat kilishi, ya’ni uynashi, chopishi kerak. Shuning uchun u uynab bulganidan keyingina unga tinch uyin yoki mashgulotni tavsiya kilish mumkin. Agarda ish shu yusinda ketsa, bola shunday tartibga rioya kilsa, u kay darajada bulmasin asta-sekin uz faoliyatini boshkarishga odatlanadi, bu uni kundalik va maktab rejimining asosiy moddalariga osongina kunikishida katta axamiyatga egadir.

6 YOShLI BOLANING KUNDALIK REJIMI TAXMINAN QUYIDAGICHA BULISHI MUMKIN:

	Kundalik rejim	Vakti
1.	Urindan turish, badan tarbiya mashklarini kilish, yuvinish, urinni yigishtirish.	8.00-8.45
2.	Nonushta	8.45-9.15
3.	Sayr	9.15-10.00
4.	Mashgulot	11.00-11.00
5.	Ochik xavoda uynash, sayr kilish, kungil ochish.	11.00-12.45
6.	Tushlik ovkat	12.45-13.15
7.	Kunduzgi uyku	13.15-15.00
8.	Uzi yoktirgan ish bilan shugullanish uchun bush vakt	15.00-16.00
9.	Kechki choy	16.00-16.15
10.	Ochik xavoda sayr kilish va uynash	16.15-18.00
11.	Kechki ovkat	18.00-18.30
12.	Tinch uyinlar, kattalar topshirigiga kurakulidan keladigan ishlarni bajarish	18.30-20.15
13.	Uykuga tayyorlanish, gigienik tadbirlar (tishni tozalash, yuvinish)	20.15-20.30
14.	Tungu uyku	20.30

Nazorat savollari:

1. Bola shaxsiga qo'yiladigan psixologik talablarni ayting ?
2. Bolani jimoniy psixologik tayyorgarligi ?
3. Bola shaxsining o'quv faoliyatiga tayyorgarligi ?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M.Rasulova, D.Abdullaeva, S.Oxunjonova, «Bolalarni maktabga psixalogik tayyorgarligi» Toshkent-2004 yil.
2. Sh.Shodmonova, «Maktabgacha ta'lim pedagogikasi» Toshkent-2003.
3. F.Yusuiova, «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi» Toshkent-1994 yil.

5 Mavzu:	Bolaning Maktab Ta’limiga Tayyorgarligi taxlili

4.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. Sog’ligi va jismoniy rivojlanganligi xolati tashxisi. 2. Shaxsiy - psixologik va akliy rivojlanganlik tashxisi. 3. Tekshirishning qo’shimcha shakllari. 4. Bolani maktabga tayyorlashda tibbiy ko’rikning ahamiyati.
O’quv mashg’ulotining maqsadi: Psixologik tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning so’z boyligini boyitish ahamiyatini tushuntirish, Bolalarni aqliy, jismoniy va salomatligi ahamiyati va undan chiqib kuch sarflashlari ahamiyati.	
Pedagogik vazivalar	**O’quv faoliyatinig natijalari**
-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. -Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. -Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o’z vaqtida ovqatlanishida katta ta’sir ko’rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. -Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo’llash niyatida yozib oladilar. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo’lib, ularni kelajakda qo’llash uchun kerak bo’lgan o’qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar -Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o’z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta’sir ko’rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o’ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
O’qitish uslubi va texnikasi	Ma’ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O’qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O’qitish shakli	Ma’ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.

O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan auditoriya

4.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	**Faoliyat mazmuni**	
	O'qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E'tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O'quv faoliyatini baholash mezonlarini ma'lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O'quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 –ilova

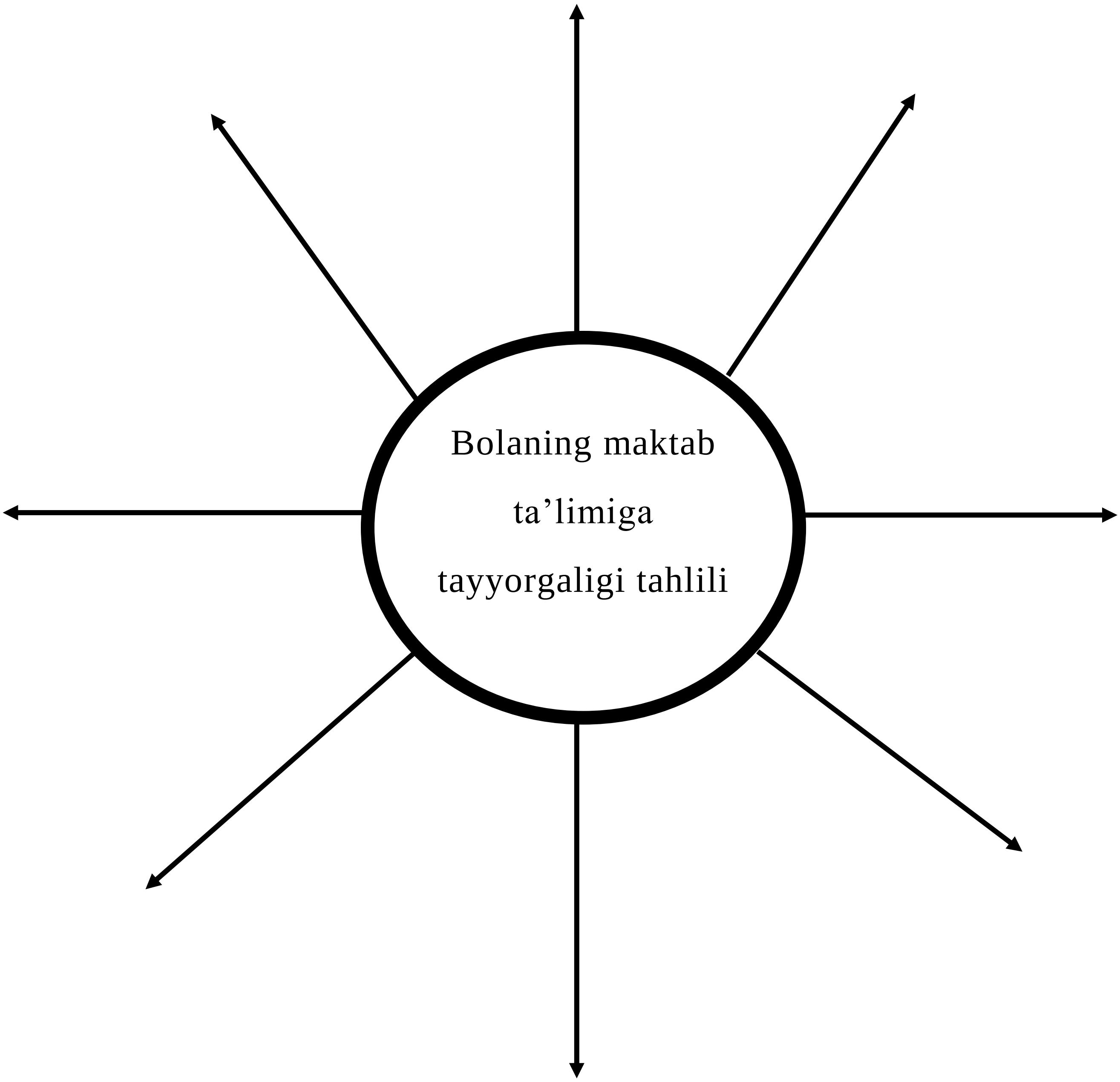

BOLANING MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORGARLIGI TAXLILI

Reja:

5. Sog'ligi va jismoniy rivojlanganligi xolati tashxisi.
6. Shaxsiy - psixologik va akliy rivojlanganlik tashxisi.
7. Tekshirishning qo'shimcha shakllari.
8. Bolani maktabga tayyorlashda tibbiy ko'rikning ahamiyati.

Tayanch iboralar: Tashxislash, jismoniy, salomatligi, shaxsmiy rivojlanishi, aqliy rivojlanishi, usullar, suxbat.

Shuni ta'kidlaymizki, bu tekshiruv juda zarur. U oila uchun bolaning kaysi jixatlariga tuzatish (agar u zarur bo'lsa) kiritishda, olti yoshlini muvaffakiyatlari va kamchiliklariga kanday yondashishda, shu maqsadda tarbiyachilarga, kolaversa 1-sinf ukituvchilari uchun xam kerak. Axir bolani ukitish uchun uni xar tomonlama bilish kerak.

Afsuski bugungi kunda tashxis tizimining takomillashmaganligi uzini oklamagan turli xil shakllarni kupligi ta'lim muassasalarining xamda ota-onalarning bolalarni maktabga tayyorlash borasida faoliyatini kiyinlashtirmokda. Masalan, ayrim maktablarda bolalarni birinchi sinfga olishda bolaning maktabga tayyorgarligini belgilovchi asosiy kursatgich sifatida tez ukish kunikmasi (bir minutda 50-70 va undan xam oshik suz) ilgari surilmoqda. Vaxolanki, bu kunikma maktabgacha ta'lim davlat dasturiga kiritilmagan.

Agar bola tez ukishga urgangan bulsa yomon emas, birok bu maktabga borishdagi shartli talab sifatida kabul kilinmasligi kerak.

Tashxis utkazish, bolaning rivojlanganligi va maktabda ta'lim lishga tayyorgarligi darajasini aniklash maqsadida ushbu kitoda turli usullarning bir necha variantlari berilmokda. Birok bu xar bir bolaga tashxis kuyishda maskur uslublarning barchasini kullash zarur, degani emas.

Bolani tashxisdan utkazishni majburiylikka asoslanmagan, ishonchli suxbat yoki uyin tartibida olib borgan ma'kul. Toki bola uzini tekshirilayotganligini sezmasin. Bolani berilgan savollarga javob bervyotganda shoshirmaslik, uning kizikishini sundirmaslik uchun suxbat va tavsiya etilayotgan uyinlardan 2-3 tasini utkazgan makul.

Bir marta tashxis utkazish vakti 20-25 minutdan oshmasligi lozim Mazkur kitob tuzuvchilari mavjud tashxis utkazish variantlarini urganib barcha turdagi maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar uchun majburig bulgan xamda ota-onalarning xam bolani maktabga tayyorligini aniklash va bola rivojlanishidagi ayrim jixitlarni chukurrok echishlariga imkon beruvchi kushimcha shakllarni bilishni ta'minlovchi asosiy yunalishlarni belgilab olishni ma'kul kurishdi.

I. Asosiylarga kuyidagilar kiradi:

1. Sogligi va jismoniy rivojlanganligi xolati tashxisi.
2. Shaxsiy - psixologik va akliy rivojlanganlik tashxisi.
   - tashxislovchi kirish suxbati;
     - Kern-Irasek sistemasi buyicha tashxislar;
     - Venger metodi buyicha tashxislash (grafik diktant).

Z.Ta'lim olish faoliyatining kunikma va ilk zaminini aniklash tashxisi:

- bolalarning maktab xakidagi tasavvurlarini aniklovchi savolnoma (mativatsion tayyorgarlik);
- bolalarning matematik tushunchalarini aniklovchi savonoma;
- bolalarning ogzaki savodxonligi va nutki rivojlanganligini aniklovchi savolnoma.

4. Tekshirishning kushimcha shakllari: Kanday tekshirish kerak:

- kurish xotirasi;
- eshitish xotirasi;
- mazmun xotirasi;
- tasavvuri va ijodiy fikrlashining rivoji;
- ogzaki - mantikiy fikrlash rivoji;
- ma'lum joyda, xududda muljal olish rivoji;
- matematik tushunchalari rivoji;
- tasvirlash faoliyati buyicha kunikma va uddalashi rivoji;
- uzi va uzining tasvirlash faoliyatiga munosabatini ifodalash.

5. Bolalarning sogligi va jismoniy rivojlanganligi xolatini tashxislash.

Maktabga kabul kilinishdan oldin barcha bolalar uz yashash joylaridan bolalar poliklinikasi tarkibida tor mutaxassislik buyicha shifokorlardan iborat bulgan tibbiy komissiya tekshiruvidan utishi shart. Ular bolaning : sogligi va maktabga tayyorgarligi xakida uz xulosalarini berishadi.

Mazkur tekshiruvning erta baxoda utkazilishi bolada aniklangan etishmovchiliklarni yoz davomida dispanserizatsiyada tuldirib olish imkonini beradi.

Xarakatning asosiy turlari, kul muskullari sport uyinlarining oddiy kunikmalari, xarakat sifati rivojlanganligini musobaka, estafeta tarzida utkaziladigan sport va xarakatli uyinlar davomida tekshirish mumkin.

II. Bolaning shaxsiy - psixologik va akliy rivojlanganligin tashxislash

1. Tashxislash suxbati savollari

1) Familmyangni, ismingni, otangni ismini ayt.
2) Ota - onangning familiyasi, ismi, otasining ismini ayt.
3) Sen kizmi yoki ugil ? Katta bulsang kim bulasan: xolami, togami?
4) Sening akang (opang) bormi, kim katta ?
5) YOshing nechada ? Bir yildan keyin nechaga kirasan, iki yildan keyin- chi?
6) Xozir ertalabmi yoki kechkurun(kunduzimi yoki ertalabmi)?
7) Sen kachon nonushta kilasan-kechkurunmi, ertalabmi? Tushlikni ertala kilasanmi, kunduzimi? Tushlik oldin buladimy yoki kechki ovkat?
8) Sen kaerda yashaysan? Uy manzilingni ayt(Kanday mamlakatda? Prezident kim ? Vatanimizning bayrogini, gerbini kursat? va boshk.)
9) Otang (onang) kim bulib ishlaydi?
10) Rasm chizishni yaxshi kurasanmi? Bu kalamning (lentaning, rumolning rangi kanaka?
11) Xozir yilning kaysi fasli- kishmi, baxormi, yozmi, kuzmi? Nega sen shundan

deb xisoblaysan?

12) Nega kor kishda buladi, yozda emas?
13) Xaydovchi (shifokor, ukituvchi) nima ish kiladi?
14) Maktabda kungirok, parta nima uchun kerak?
15) Uzingning ung kuzingni, chap kulogingni (ung yoki chap kul bilan) kursa Kuz va kulok nima uchun kerak?
16) Kanday xayvonlarni bilasan?
17) Sen kanday kushlarni bilasan?
18) Nima katta: sigirmi, echkimi? Kushmi yoki asalari? Nimani panjasi kata kuchuknykimi, xuroznikimi?
19) Nima katta: 8mi, 5mi, 7mi, 3 ? Zdan 6 gacha, 9 dan 2 gacha sana.
20) Bilmasdan birovning narsasini sindirib kuysang nima kilish kerak?
21) Uy telefonlaringning, onangning, otangning, buvingning ish joylaridan telefonlarning rakamini eslab kur...
22) Aga ota-onang (kechkurun va dam olish kunlari) uyda yuk bulsa - kaerda bulishi mumkin?
23) Sen (katta dukonda, bozorda, xayvonot bogida, seni majburan olib ketganda, notanish kuchada kup knshilik avtobusda, metroda va boshk.) adashib kolsang, bunday xolatlarda nima kilgan bularding?
24) Senga kuchada bezorilar duch keldi va tegajonlik kildi...

Kern-Irasek uslubi bo'yicha tashxis o'tkazish.

Bolalarni tekshiruvdan o'tkazish 4 topshiriqtsan iborat bo'lib, undan ko'zlangan maqsad ulardagi maktab uchun zarur bo'lan faoliyatlari rivojidagi, jumladan, bosh miya chanog'ini analitik va sitetik vazifalari, motorikalaridagi etishmovchilikni aniqlash.

Kern-Irasek metodi bo'yicha bolaning maktabda ta'lim olishga tayyorligi darajasini aniqlash alohida yoki 10-15 boladan iborat guruh bilan bir vaqtning o'zida olib borilishi mumkin. To'rtinchi topshiriq esa har bir bola bilan alohida, maxsus ajratilgan xonalarda ajratiladi.

Bolaga (yoki guruxdagi 10-15 bolaga) oddiy qog'ozdan toza bir varoq beriladi. Qog'ozning yuqoridan o'ng burchagiga tadqiqot bilan qamrab olingan bolaning ismi, familiyasi, yoshi hamda tekshirish o'tkazilayotgan sana yozib quyiladi. Ish qog'ozi tagiga qattiq qog'oz quyiladi. Qalam bolaning oldiga shunday qo'yilishi kerakki, unga o'ng va chap qo'l bilan ham olish o'ng'ay bo'lsin. Tashxis o'tkazish uch topshiriqtsan iborat:

1. Odam rasmi.
2. Uch so'zidan iborat, chizilgan qisqa ibora (u osh edi).
3. CHizilgan nuqtalar guruhi.

Varakning yuz qismi birinchi topshiriqni bajarish uchun ajratiladi. **Birinchi topshiriqqa** qo'yidagi yo'riqnoma beriladi: «Bu erga (har biriga qaergaligi ko'rsatiladi) biror-bir erkakning (tog'angning) rasmini bilganlaringizcha chizinglar». Shundan so'ng tushuncha (yordam) berish, rasmning kamchiligi va xatosi yuzasidan

xegohlantirish taqiqlanadi. Boladan tushadigan har bir savolga quyidagicha. javob berish lozim. «O’zing bilganingday qilib chiz». Agar bola ishni boshlay olmay tursa quyidagicha unga dalda berish kerak: «Ko’ryapsanmi, sen qanday yaxshi boshlading», «CHizishda davom et».

«Xola»ni chizsam bo’ladimi? Degan savolga barchamiz tog’ani chizyapmiz deya tushuntirish kerak. Agar bola ayol figurasini chiza boshlagan bo’lsa, uni oxirigacha etkazishni kutib turib, keyin yonidan erkak kishining rasmini chizishni so’rash kerak.

Bola rasm .chizishni yakunlagach, ish qog’ozi teskari ag’dariladi. Uning orqa tarafi ko’ndalang chiziq bilan teng ikkiga bo’linadi (buni oldindan qilish ham mumkin). 2-topshirqni bajarish uchun 10-15 ta kartochka (7-8sm ga 13-14 sm o’lchamda) kerak bo’ladi. Unga «U osh edi» iborasi qo’lyozmada yozila (harflar o’lchami-1 sm, bosh harf-1, 5 sm).

Ibora yozilgan kartochka bolaning oldiga, ish qog’ozdan sal yuqoriroqqa quyiladi. Ikkinchi topshiriq quyidagicha izohlanadi: «Qaranglar, bu erda nimadir yozilgan. Sen hali yozishni bilmaysan. Shuning uchun buni chizishga xarakat qil. Yaxshilab ko’rib olgin, bu qanday yozilagn va varaqning yuqori qismiga (qaergaligini ko’rsating) xuddi shunday qilib yozing». Agar bolalardan birortasi qator uzunligi xisobini ololmay uchinchi so’zni sig’dira olmasa, unga uchinchi so’zni pastdan yoki tepadan yozish mumkinligini aytish lozim. Yuqoridagi o’lchamli kartochkalarni uchinchi topshiriqni bajarish uchun ham tayyorlab qo’yish kerak. Ulardan nuqtalar guruhi tasvirlangan bo’lib, ular oralig’i vertikal va gorizantal bo’yicha-1 sm, nuqtalar diametri-2mm. Bola 2-topshiriqni bajarib bo’lgan birinchi kartochka undan olinib, o’rniga ikkinchi (nuqtalari bor) kartochka shunday quyiladiki, unda nuqtalar orqali tasvirlangan besh burchakli o’tkir burchagi pastga qaragan bo’lishi kerak. Uchinchi topshiriqqa quyidagicha yo’riqnoma beriladi: «Bu erda nuqtalar chizilgan. Xuddi shunday qilib varaqning pastki qismiga (qaergaligini ko’rsating) o’zing chizishga xarakat qil».

Natijani baholang

Ҳar bir topshiriq ballar bilan baholanadi:

1-eng yaxshi baho, 5-eng yomon baho.

Besh ballik sistemada baholashning na’munaviy mezonlari rasmlarda ko’rsatigan.

1 ball-chizilgan figurada bosh, gavda va qo’l-oyoqlar bo’lishi lozim. Boshni gavdaga bog’lovchi bo’yin (u gavdadan katta bo’lmasligi kerak). Boshda soch bo’lishi (yoki do’ppi, telpak), kuloq bo’lishi, yuzda ko’z, burun, og’iz bo’lishi kerak.Qo’l 5 ta barmoq bilan. Erkak kishi kiyimi belgilari.

2 ball-1 balga qo’yilgan talablarning barchasi.

Uch qismning tushib qolishi mumkin: bo’yin, soch, qulning bitta barmog’i, biroq yuzdagi hech bir a’zoning tushib qolishi mumkin emas.

3 ball-rasmdagi figurada bosh, gavda, qo’l-oyoqlar bo’lishi kerak. Qo’l va oyoklar ikki chiziq bilan chizilishi lozim. Bo’yin, quloq, soch, qo’l panjalari bo’lmasligi mumkin.

4 ball-oddiy bosh rasmi qo’l-oyoqlar bilan. Qo’l va oyoqalar bir chiziq bilan tasvirlattgap.

5 ball-gavda va qo’l-oyoqlarning aniq tasviri yo’q..

1 ball-bola tomonidan chizilgan iborani chizish mumkin. Ҳarflar namunadagiga nisbatan 2 baravar katta. Ҳarflar uchun so’zni hosil etgan.Qatorlar to’g’ri chiziqdan 30°dan ko’p og’magan.
2 ball-gapni o’kish mumkin. Ҳarflar kattaligi namunaga yaqin, ular tikligi shart emas.
3 ball-harflar kamida ikki guruhga bo’lingan bo’lishi lozim. Ҳech bo’lmaganda 4 ta harfni o’qish mumkin.
4 ball- namunaga hech bo’lmaganda 2 ta harf o’xshashi kerak. Barcha harflar guruhi hali yozuv ko’rinishiga ega emas.
5 ball- chiziqlar tasvirlanmagan, tushunarsiz.
1 ball-berilgan namunaga qarab anik bajarilgan. Nuqtalar chizilgan, aylanar emas. Gorizontal va vertikal bo’yiga simetriya saqlangan.Figuralar qanchalik kichik bo’lsa ham mayli, biroq katta bo’lsa yarim barobardan oshmagan bo’lishi kerak.
2 ball -simmetriyada unchalik ahamiyatli bo’lmagan kamchilik bo’lishi mumkin: bitta nuqta tikkasiga yoki eniga qolganlaridan chiqib qolgan yoki nuqta o’rniga aylana chizilgan bo’lishi ham mumkin.
3 ball-nuqtalar guruhi namunaga qo’pol ravishda o’xshash. Barcha figuralarda simetriya buzilgan bo’lishi mumkin. Beshburchakning o’xshash, uchi pastga yoki tepaga qaragan shakli saqlangan bo’lsa. Nuqtalar soni ko’p yoki kam bo’lishi mumkin (7 tadan kam emas, 20 tadan ko’p emas).
4 ball- nuqtalar to’p bo’lib joylashgan bo’lib, ular har qanday geometrik figurani eslatishi mumkin. Nuqtalar kattaligi va soni ahamiyatli emas.
5 ball-noaniqchiziqlar.
Bajarilgan alohida topshiriqlar ballari yig’indisi tekshirishning umumiy natijasini belgilaydi.

4 topshiriq (yig’ma fikrni tekshirish).

Maqsad: bolaning fikrlash amaliyoti, mantig’i, lug’at boyligi rivojlanganligi darajasi va boshqalarni aniqlash.

1. Qaysi hayvon qatta: otmi yoki it.
a) ot- 0 ball
b) it-(-5) ball

2. Ertalab biz nonushta qilamiz, kun yarmida (yoki tunda...)
a) tushlik qilamiz... biz osh, go’sht yoki nimadir eymiz - .0
b) peshinlik, kechki ovqat eymiz, uxlaymiz va boshqalar - (-3).

3. Kunduzy' yorug’ , kechasi...
a) qorong’u - 0
b) notug’ri javob - (-4).

4 Osmon ko’m-ko’k , o’t...
a) yashil - 0.
b) notug’ri javob - (-1).

5. Gilos, nrk, olxo’ri, olma- bular nima?
a) mevalar- 1.
b) notug’ri javob - (-1).

6. Nega poezd o’tmasdan turib, uning yo’li yoniga shlagbaum to’siladi?
a) poezdning tagiga hech kim tushib ketmasligi, falokat yuz bermasligi uchun-0.
b) noto’gri javob-(-1)

7.Toshkent, Samarqand, CHirchik (tanish shaharlar aytiladi) nima ular?
a) shaharlar-1.
b) bekatlar-0.
v) noto'g'ri javob-(-1).
8. Soat necha (soatdan to'g'ri kelgan soatining 18, 15, 19, 55, 11, 5 minutlarini ko'rsating)? Bola soatini o'zi belgilasin.
a) agar barcha javoblar to'g'ri bo'lsa-4.
b) agar bilmasa-0.
v) agar bir martaginasi to'g'ri bo'lsa-3.
9. Kichik sig;ir-bu buzoqcha, kichik it- bu..., kichik qo'y-bu....
a) kuchukvachcha, qo'zichoq-4.
b) ikkalasidan bittasi-0.
v) noto'g'ri javob-(-1).
10. It ko'proq mushukka o'xshaydimi yoki tovuqqa?
a) mushukka (nimasi bilan ular bir xil), chunki unda ham to'rt oyoq, jun, tirnoq bor (hech bulmasa bitta o'xshash joyini aytsa-0).
b) o'xshash belgilarisiz aytsa-(-1).
v) agar tovuqqa desa-(-Z).
11. Nega barcha avtomobillarda tormoz bor?
a) tog'dan tushayotganda, burilishda uni sekinlatish uchun (ikkita sabab)-1
b) bitta sabab-0.
v) noto'g'ri javob-(-1).
12. Bolg'a bilan bolta nimasi bilan bir-biriga o'xshaydi?
a) agar ikkita umumiy belgisi (taxta, temir, mix qoqish mumkin, asboblar, orqa tomoni yassi) aytilsa-3.
b) agar bitta belgisi aytilsa-2.
v) noto'g'ri javob-0.
13. Olmaxon bilan mushuk nimasi bilan bir-biriga o'xshaydi?
a) agar ikkalasining ham ikki umumiy belgisi (oyog'i, juni, daraxtga chiqib yurishi kabi) aytilsa-3.
b) agar bitta o'xshash jihati aytilsa-2.
v) noto'g'ri javob-0.
14. Mix nimasi bilan vintdan farq qiladi? Agar stolda, sening yoningda ikkalasi ham yotgan bo'lsa sen ularni qanday bilasan?
a) rezg'basydan (bolaning tushuntirishi)-3.
b) vint buraladi, mix qoqiladi, vint gayka, mixda esa qalpoqcha bor-2.
e) noto'g'ri javob-0.
15. Futbol, suvga sakrash, tennis, suzish, gimnastika-bu nimalar?
a) sport jismoniy madaniyat-3.
b) o'yinlar, mashklar, musobaqalar -2.
v) noto'g'ri javob-0.
16. Sen qanday transport vositalarini bilasan? Agar «u nima» deb so'rashsa «Bu minib harakatlantiriladigan narsalar» deb javob qaytarish kerak.
a) agar erda yuradigan 3 ta transportni va samolyot, kemani aytsa-4.
b) agar faqat erda yuradigan uchta transport vositasini aytsa yoki tushuntirishdan

so'ng barchasini sanab bersa-2.
v) noto'g'ri javob-0.
17. Keksa kishshi nimasi bilan yosh kishidan ajralib turadi? Ular o'rtasida qanday farq bor?
a) uchta belgisi (ajinlar, yomon ko'radi yoki eshitadi, oq sochi va soqoli bilan)-4.
b) bir-ikki belgi uchun -2.
v) noto'g'ri javob-0.
18. Odamlar nima uchun sport bilan shug'ullanadilar?
a) ikkita sababga-4.
b) bittaga-2.
v) noto'g'ri javob-0.
19. Kimdir ishdan bosh tortsa nega bu axloqsizlik, noto'g'ri, yomon deyiladi?
a) qolganlar u uchun ishlashi kerak (mazmuni: kimdir jabr chekadi) yoki dangasalik qilyapti hech narsa sotib ololmaydi deyilsa -2.
b) noto'g'ri javob- (-2).
20. Nima uchun xatning ustiga marka yopishtiriladi?
a) xatni pochta orqali jo'natish uchun-5.
b) agar jarima to'lanish kerak bo'lsa-2.
v) noto'g'ri javob-(-2).
Natijalarni ishlash quyidagi sxemalar bo'yicha olib boriladi: ballarning summasi alohida savollar bilan aniqlanadi.
Yig'ma fikr rivojlanganligining birinchi darajasini +24 va undan baland.
Ikkinchi daraja +14 dan +23 gacha- o'rta yuqori.
Uchinchi daraja 0 dan +13 gacha - o'rta (me'yor).
To'rtinchi daraja (-1) dan (-10) gacha - past.
Beshinchi daraja (-11) va undan past -juda yomon.
3. O'quv topshirig'ini qabul qilish, o'quv amaliyotini bajarish, ya'ni ixtiyoriy (erkin) e'tibor rivojlanganligi darajasini aniqlash uchun L.A.Venger metodikasi bo'yicha tashxis o'tkazish.

«Grafik diktant»

Yo'riqnoma:
-Katakli daftar varog'idan olish va bolaga chiroqli naqshlar chizishni o'rgatishni taklif etish.
-Men senga chiziqni qanday tortishni aytaman, sen men aytgandek qilib chiz.
-Sen o'ngchkuling qaerdaligini eslaysanmi?. To'g'ri, bu o'sha qalam ushlab turgan qo'ling. Qani uni yonga cho'zchi. Qaerni u ko'rsatib turibdi (eshikni va boshq).
-Demak, men qachon chiziqni o'ng tomonga tortinglar desam sen eshik tomonga qaratib chizasan.
-CHap qo'ling qaerni ko'rsatyapti? (derazani yoki boshq).
-To'g'ri. Men qachon chap tomonga, desam sen chiziqni deraza tomongan tortasan.
-Men faqat qaysi tomonga chiziqni chizishni aytmay, balki uning uzunligiga qancha ya'ni, bir katak yoki ikki katak bo'lishini ham aytaman.
-Faqat men aytgan narsani chizinglar. CHiziq tortayotganingda to'xtab, kutib tur, qachon men yangi chiziqni qanday chizishni aytganimdan so'ng oldingisi to'xtagan

joydan boshlash kerak.
Bolaga naqshny qaerdan boshlab chizishni ko’rsatish (varaqning ustki chap burchagidan, chekkasidan biorz joy tashlab) va aytib turish kerak:
bitta katakcha yuqoriga. Bitta katakcha o’ngga. Bitta katakcha pastga. Bitta katakcha o’ngga. Bitta katakcha yuqoriga. Bitta katakcha o’ngga. Bitta katakcha pastga. Bitta katakcha o’ngga. Bitta katakcha yuqoriga. Endi o’zing xuddi chizganingga o’xshatib davom ettir. «Diktant» to’gri bajarilgan holda quyidagi naqsh hosil bo’lishi kerak:
Agar bola xatoga yo’l qo’ysa, tuzating: Bu naqsh mashq uchun edi. Bola uni chiza turib yo’riqnomani tushunishi kerak. Mustaqil chizishni davom ettirayotganida uni oxirigacha etkazish zarur.
Naqsh oxiriga etgach, bolaga navbatdagi naqshni qaerdan boshlash kerakligini ko’rsating va aytib turing:
-Ikki katak yuqoriga. Bir katak o’ngga. Bir katak yuqoriga. Ikki katak chapga. Ikki katak pastga. Bir katak o’ngga. Ikki katak pastga. Ikki katak o’ngga. Ikkita yuqoriga. Bitta o’ngga. Bir katak yuqoriga. Ikkita o’ngga. Bitta pastga. Bitta katak o’ngga. Ikktita pastga naqshni chizishni o’zing davom ettir.
Endi chizish jarayonida hech qanday qo’shimcha ko’rsatmalar berilmaydi va xatolar tuzatilmaydi.
Naqsh qatorini oxirigacha to’liq chizib bo’lingach, quyidagilarni aytib turishniboshlang:
-Iiki katak tepaga, ikki katak o’ngga, bir katak pastga, bir katak chapga («chapga» so’zini ovozda alohida ta’kidlash kerak). Bir katak pastga. Ikki katak chapga. Ikki katak tepaga. Ikki katak o’ngga. Bir katak pastga. Bir katak chapga. Bir katak pastga. CHizishni o’zing davom ettir:
Va, nixoyat oxirgi naqsh:
-Ikki katak tepaga. Bir katak chapga. Ikki katak tepaga. Bir katak o’ngga. Bir katak pastga. Ikki katak o’ngga. Bir katak pastga. Bir katak chapga. Ikki katak pastga. Uchkatak o’ngga. Ikki katak tepaga. Bir katak chapga. Ikki katak tepaga. Bir katak o’ngga. Bir katak pastga. Ikki katak o’ngga. Bir katak pastga. Bir katak chapga. Ikki katak pastga. CHizishni o’zing davom ettir:

Ҳar bir naqshning (mashq uchun berilganlaridan tashqari) bajarilish darajasi.

v
Naqshning aytib turilgandagisi hamda bola tomonidan mustaqil davom ettirilib bajarilgani alohida-alohida baxolanadi. Eng yuqori daraja, bu - naqshning xatosiz chizilishi. Uni 4 ball bilan baholash kerak. Agar 2-3 ta xatosi bo’lsa 3 ball qo’yiladi. Ko’p xatolari bo’lsa 2 ball. Agar to’g’ri chizilgan qismlardan, xato chizilgan qismlar ko’p bo’lsa, bu holda 1 ball beriladi. Va nihoyat agar birorta chizilgan qism bo’lmasa 0 ball qo’yiladi. Bola naqshni aytib turilganda bajarib 0 dan (agar butunlay noto’gri bo’lsa), 12 ballgacha (agar uch asosiy naqsh xatosiz bajarilgan bo’lsa) umumiy ball yig’ishi mumkin.
Tashxisning aynan ushbu usulini tanlashimizning boisi - unda bolaning aqliy rivojlanishinrng barcha shakllari qamrab olinadi: Bilish jarayoni

(solishtirysh ko'nikmasi, umumlashtirish, taxlil qilish, mustaqil xulosalar chiqarish va boshq..), obrazli fikrlash, bolaning mantiqiy imkoniyatlari uning qanchalik aqliy rivojlanganligiga xolis baho beradi. «Grafik diktant» bolaning o'quv topshiriqni qanday qabul qilishini, o'quv harakatlarini qanday bajara olishini aniqlashtiradi.

III. Bolaning o'quv faoliyatida ilk zamin va ko'nikmalarni egallaganligi va darajasini aniqlash uchun J.Saidnazarova tomonidan tayyorlangan savollar jamlanmasi tavsiya etiladi.

1. Bolaning maktab hakidagi tasavvurlarini aniqlash uchun savolnoma (motivatsion tayyorgarlik).

Maqsad: Ushbu savolnoma shaxsining belgisi sifatida unda mas'uliyat hissi qanchalik shakllanganligi darajasini, bolaning maktab vazifasini qanchalik tushunib etganligini va uning maktabga munosabatini aniqlaydi.

1. Sen maktab-maktab o'ynashni yaxshi ko'rasanmi? (bolaning maktabga munosabati va unda o'qishga xohishi).
2. Bu o'yinda sen kim bo'lishni xohlaysan: o'qituvchimi, o'quvchi? (savol bilim manbai sifatida o'qituvchi bo'lish istagi sababini va bilim olishga intilish sifatida o'quvchi bo'lish istagi sababini aniqlaydi).
3. O'qish -bu qiyinmi yoki oson? Nima uchun? (savol bolalardagi ta'lim olish jarayoni-bu ko'p mehnat qilishi lozim bo'lgan jarayon degan tushunchaga oydinlik kiritadi).
4. Katta bo'lganingda, sen o'kituvchi bo'lishni xohlaysanmi? (o'qituvchi bo'lish yoki bo'lmaslik xohishining asosli tushunib etilishi, o'qituvchi kasbiga uning munosabati).
5. Sen maktabga bora boshlansin, popkangga nimalarni joylab borasan? (sanab o'tgan narsalardan uning bilimi va maktabda nimalar bilan shug'ullanishi haqidagi tasavvurlarini aniqlash mumkin).
6. Maktabingga sen sevimli o'yinchog'ingni olib borasanmi? Uni qachon o'ynaysan? (savol bolalarning maktab tartib tizimi maktabda tanaffuslar bo'lishi haqidagi tasavvurlarini aniqlaydi).
7. Nega ayrim bolalar maktabda yomon o'qishadi? (bolalarda mas'uliyat xissining shakllanganlishi, irodaviy tayyorgarligi darajasini oydinlashtiradi).
8. Maktabda o'qish bolalar uchun nega kerak? (savol bolaning bilim olishga bo'lgan intilishini aniqlaydi).
9. Agar senga o'qituvching «2» qo'ysa, sen xafa bo'lasanmi? Nega? (salbiy bahoga bola munosabatining asosi).
10. Maktabda sen qanday baholar olishga xarakat qilasan? Buning uchun nima qilish kerak? (bolaning ijobiy va salbiy baholar hakida bilishi).

2. Matematika bo'yicha ilk tasavvurlarini aniqlash uchun savolnoma.

Maqsad: Bola tafakkuri rivojlanganligi darajasini, mashg'ulotlarda olgan bilimlarini amaliyotda qo'llay olishni aniqlaydi.

1. Qara, atrofimizdagi kvadrat shaklidagi va to'g'ri burchak aklidagi narsalarni ayt?

2. Kvadrat to'g'ri to'rtburchakdan nimasi bilan farq qiladi?
3. Kvadratni teng ikkiga bo'l, undan ikkita to'g'ri burchak xosil bo'lsin.
4. To'g'ri burchakni bo'l undan ikkita kvadrat xosil bo'lsin.
5. Kvadrat aylanadan nimasi bilan farq qiladi?
6. CHap qulog'ining o'ng qo'ling bilan ko'rsat.
7. Meninggchap qo'limni ko'rsat.
8. Shkaf qaerda (chapda, o'ngda) turibdi?
9. 8 sonidan keyin qanday son keladi?
10. 5 soni kattami 6 soni? Necha marta katta?
11. Ikki soni kichikmi 3? Necha marta?
12. 10 va 2 sonlari ishtirokida ayirish amalini bajarish uchun topshiriq uchun topshiriq;shartini tuz.
13. Temur stakandagi sutning yarmini ichdi, Barchinoy to'liq. Kim ko'p ichdi?
14. Qanday qilib 5 ni har xil qilib hosil qilish mumkin?
15. Baland va past daraxtni chiz.
16. Xonamiz enini qadaming bilan o'lcha.

4. Bola nutqi rivojlanganligini aniqlash (savodxonlikka o'rgatish).

Maqsad: Bolalarning tovushlar, so'zlar va so'z birikmalari haqidagi bilim va tasavvurlarini, ularning so'zlarni bo'g'inlarga ajaratish hamda berilgan so'zlardan gap tuzishni bilishini aniqlash.

1. «CHiroyli stol» so'zi ishtirokida gap tuzish.
2. «Ruchka» chiqib so'zi bilan so'z birikmasi o'yla.
3. Koptok haqida imkon qadar ko'p so'z ayt.
4. «Bolalar maktabga kelishdi. Ular sinfda o'tirishibdi. Dars boshlandi. Bir o'quvchini doskaga chaqirishdi». Bu xikoyada nechta gap bor. (Ҳar bir gapni uchburchak bilan belgilang. Qancha uchburchak bo'lsa, demak shuncha gap bo'ladi.)
5. «Mashina», «oshxona» so'zlarini bo'g'inlab ayt.
6. «Bahor keldi» so'z birikmasidan gap tuz.
7. So'z nimadan tashkil topgan?
8. Gap nimadan tashkil topgan?
9. Xonadagi «O» tovushi bor narsalarni ayt (boshqa tovushlarni ham aytish mumkin).

Savollarga javoblarni baxolash mezonlari (J.Saidnazarova).

1. Agar bola savollarga to'liq javob bersa-bu 100 % hisoblanib, + belgi bilan belgilab qo'yiladi.
2. Agar bola savollarining yarmiga javob bersa- bu 50% hisoblanib X belgisi bilan qayd etiladi.
3. Agar bola savollarning yarmidan ozrog'iga javob bersa-bu 25 % hisoblanib belgisi bilan qayd etiladi.
4. Agar bola har bir testning 2-3 savoliga javob bergan bo'lsa bu ko'rsatkich me'yordan p'ast hisoblanib, - belgisi bilan qayd etiladi.

Bolada o'quv faoliyatiga tayyorgarlikning ilk zamini shakllanganligini

(umumlashtirish, uyg'unlashtirish, solishtirish, ajratish, xulosa chiqarish va boshqa bilish) aniqlash uchun yuqorida ko'rsatilgan -tashxislashning asosiy shakllaridagitopshiriqlar ko'zda tutilgan edi.
O'tkazilgan tashxislash suhbati, Kern Irasek metodi bo'yicha to'rt topshiriq, shuningdek A.A.Venger metodikasi bo'yicha «Grafik diktant» va J.Saidnazarovaning o'quv faoliyati ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha savollar jamlamasi natijalarining maktab tayyorgarligining solishtirilishi va tahlili bolaning shaxsiy-ruxiy, aqliy va maxsus tayyorgarlik darajalarini xolis belgilash imkonini beradi, rivojlanishdagi qusurlarni aniqlaydi, bola shaxsi rivojining turli tomonlarini (qobiliyat, iqtidori yoki qoloqligi) tekshirish (zarur bo'lganda) yo'llarini ko'rsatib beradi. Shu maqsadda tashxislashning qo'shimcha shakllarini havola etamiz.

Qanday tekshirish kerak:

1.Ko'rib, yodda saqlash.

Bolagabir minut davomida 7-10 ta bir-biriga bog'liq bo'lmagan narsalarning, masalan, krptok, daraxt, avtobus, tuya, olma, qulqop, kitob, piyola, zontik, kapalak rasmi ko'rsatiladi. So'ngra ular teskari ag'darilib qo'yiladi, boladan ko'rgan narsalarni aytib berish so'raladi.
Agar bola bir minut davomida xohlagan tartibida ko'rgan narsalaridan 5, 7 yoki 10 tasini aytsa, demak bu eng yaxshi natija.
2. Eshitib yodda saqlash.
Bolaga 2-3sekund oralatib 7-10 ta, bir-biriga bog'liq bo'lmagan narsalar nomini ayting va undan eslab qolganlarini takrorlashni so'rang. Uslubiyati xuddi ko'rib, yodda saqlashning tekshiruvidagidek bo'ladi.

3. Mazmunini yodda saqlash.

Bolaga ma'lum bir mazmundagi xikoya (1-2 marta) aytib yoki o'qib beriladi. So'ngra boladan unda nima haqida gapirilayotganligini aytib berish so'raladi. Agar bolatsshkoyani so'zma-so'z aytsa, demak unda eshitib yodda saqlash rivojlangan, agar u xikoyani o'z so'zlari bilan aytib, shu o'rinda xikoyadagi asosiy narsani ajratsa, uning mazmunini etkaza bilsa, demak unda mazmunini yodda saqlash rivojlangan.

4. Bolaning tasavvuri va ijodiy fikrlashi rivojlanganligini aniqlashda Rorshax metodikasi bo'yicha tashxislash yordam beradi.

Bu metodikani shvetsariyalik olim, doktor Rorshax ishlab chiqqanligi uchun uning nomi bilan atalgan. Bolaga qog'ozga simmetrik tarzda 10 ta siyox chaplanmasi (tomchisi) xavola etiladi. Tekshiruvdan o'tayotgan bola har bir dog'ga qarab, xuddi musaffa yoz osmonida suzib yurgan bulutlarning goxo kemaga, goxo uchib borayotgan chavandozga o'xshab ketishidek, ularning nimani eslatayotganligini, ularni nimani ko'rayotganligini aytib berish kerak. Bola qarayotganda vaqtni cheklash tavsiya etilmaydi. Javoblarni izoxlash, aniqlash juda murakkab va mutaxassis- psixologlar tomonidan to'liq amalga oshirilgan bo'lishi mumkin. Biroq nafaqat mutaxassislar, balki ota-onalar ham bolasida ko'p narsani ko'rishi va bilishi mumkin.
Mana bir necha misollar:
-agar 6-7 yoshli bola o'zigi taklif etilgansiyox chaplanmasidan biron marta ham odamga o'xshagan shaklni uchratmagan bo'lsa, Rorshax testi asosida bu bolada

rivojlanish to'xtab, uning yon atrofdagi kishilar bilan munosabati juda-juda og'ir yuzaga kelgan, deb xulosa chiqarish mumkin emasmi?
-agar shu yoshdagi bola aynan o'sha dog'larda turli xil tuzilmalarni ko'rsa, demak, u o'zida hmssiyot shaklining, keng qulami o'ylashning rivojla- nganligini namoyon etib, ranglarni qiziqarli qilib izohlaydi, talqin etadi. Uning javoblarida odatiylik bilan o'ziga xoslik o'rtasida munosabat me'yorda. Bu hol bola juda aqilli, ruhiy vazmin, o'z saloxiyatidan engil va erkkin foydalana biladi, degan xulova chiqarish naxotki xaqiqiy bo'lmasa.
-agar bola-.dog'larda hech narsa ko'ra olmasa, demak, gap uning fikirlashi, asosan tasavvuri past darajadaligiga borib taqaladi.
5. Bo'lajak birinchi sinf o'quvchilarining og'zaki- mantiqiy fikrlashini tekshirib ko'rishni quyidagi topshiriqlar yordamida o'tkazish mumkin:
Buning uchun:
Qanday so'z to'g'ri keladi?
-qish oyi...(sentyabr, oktyabr, fevralg', noyabr, mart);
- bir yshda ...*(24* oy, *3,12,4,* 7);
-ota o'z o'g'lidan.. .(katta, kichik, teng);
-yo'lovchilar transporti.. .(kombayn, yuk mashinasi,avtobus, teplovoz).
Ortiqcha so'zni ayting:
-atirgul, lola, shahar, boychechak, rayxon;
-daryo, ko'l, ko'prik, hovuz;
-qo'girchoq, sakragich, qum, koptok, lego;
-stol, gilam, kreslo, krovat, stul;
-terak, qayin, arg'uvon daraxti, atirgul tog' teragi;
-tovuq, xo'roz, burgut, kurka;
-aylana, uchburchak, to'rtburchak, ko'rsatkich, kvadrat;
-Sanjar, Iskandar, Ҳusan, Mavluda, Burxonov;
-son, bo'linma, qo'shilma, ayirish, ko'paytirish;
-quvnoq, tez, g'amgin, shirin, ehtiyotkor.
To'g'ri ayt (og'zaki-mantiqiy fikrlash darajasi bir-biriga o'xshash narsalarni chiqara bilish).
Masalan, «chinnigul» so'ziga xuddi «bodiring»ga «sabzovot» qanday to'y kelganidek mos so'z topishini tanlab olish kerak.
1. Bodring (sabzavot) - CHinnigul (begona o't, shudring, bo)
2. Poliz (sabzi) - Bog' (devor, qo'ziqorin, olma, qudo'k, o'tirgich).
3. Soat (vaqt) - Gradusnik (oyna, katta, krovat, harorat, shifokor).
4. Mashina (motor) - Qayiq (dengiz, mayoq, elkanli kema, to'lqin, quruqlik)
5. Stol (kotiba) - Pol (daryo, gilam, chang, taxtalar, mix).
Ularni umumlashtirib qanday so'z bilan aytish mumkin?
-ola bug'i, tovon baliq...;
-bodring, yomidor...;
-shkaf, divan...;
-iyun, iyul...;
-fil, chumoli...;
6. Ko'rsat, rasmda qaerda aylana kvadrat ostida, kvadrat aylana ustida, aylana

kvadrat ustida, kvadrat aylana ostida, aylana kvadrat ustida va aylana kvadratning chap tomonida, aylana va kvadrat ichida va boshqa.

7. Mantiqiy fikrlash:

Bola oldiga uch qator, har birida to'rttadan kartochkalar qo'yiladi-nuqtalar, qorchalar va tayoqchalar. Birinchi qatorda nuqtachalar, ikkinchisida qorchalar, uchinchisida tayoqchalar chizilgan.

Birinchi va ikkinchi qatordagi kartochkalarni ko'zdan kechira turib kattalar bolalar bilan ularning 1 dan 4 gacha oshib borish tartibida qo'yilganligiga ishonch hosil qiladi.

Topshiriq: Tayoqchalar chizilgan uchinchi qatordagi kartochkalarni ham 1- va 2- qatordagi kabi joylashtirib chiqing.

8. Ҳar bir kavadratga kerakli sonni yoz.

9. Ikki qo'shiluvchi sondan aylana va uchburchak yordamida 5 soni tarkibini birinchi qatorda ko'rsatilganidek tasvirlang.

10. «Kata» (>) va «Kichik» (<) belgilarini to'g'ri qo'y.

11. Sabzilarni sana. Quyonchalarning qaysi biri to'g'ri javobni tashlab turibdi. X bilan belgila.

12. 3-va 5-kvadrat oralig'idagi kvadrat ichyda nechta aylana bor? X bilan belgilang.

13. Beshichi o'rindagi narsani aylana ichiga ol.

14. Bir xil miqtsorda olmalar bo'lgan tovoqlarni bir-biri bilan bog'la.

15. Topshiriqni eching.

Lobarda uchta shar bor edi. Bittasi yorildi. Qancha shar qoldi? CHiz.

16. Quyonchalarning qo'li nechta? Topshiriqni ech.

17. Uchta sichqonning nechta qulog'i bor? Topshiriqning echimini yozamiz.

18. Sonni kvadrat bilan (qaysi birida shuncha narsaning rasmi bo'lsa) birlashtir.

19. Yetishmayotgan shakl (chiz).

20. Uchburchakka quyida chizilgan narsalardan bitta kam bo'lgan miqdorda aylanalar chiz.

21. Gultuvaklardan oltita guli borini aylanaga ol.

22. Bolalardagi tasvirlash faoliyati bo'yicha bilim, ko'nikma va malakasini tekshirish uchun topshiriq.

-Aytingchi, qancha rangni bilasan (20 ta rang va tuz).

-Bolalarning sovuq va iliq ranglarini, kuz, bahor, yoz va qishning o'ziga xos ranglarini biladigan, aniq ajratadiganlarini aniqlash.

-To'q qizil, jigarang, yashil va ko'm- ko'k rangli suratlarni toping.

-Qalam, bo'yoq (akvarelg', guash), flomaster, barmoq, kaftta chaplanib chizilgan suratlarni ko'rsating.

-Rasmlarni (rasm aralashib yotibdi) quyidagi tartibda joylashtir: portret, pezaj, natyurmort.

-Fotosuratlardan kichik shakldagi xaykalchalarni, (loydan yasalgan o'yinchoklar) monumentalg' xaykal (yodgorlik) qaerdaligini ko'rsat.

-Shahrimizdagi yoki qishlog'imizdagi maydon va yodgorliklarni aytib ber.

-Qaysi rassom va bezakchi rassomlarni bilasan (Tansiqboev, Kamoliddin Bexzod,

Abdullaev, M.Nabiev, Repin, Ayvazov.)
-Odamni, hayvonni xarakatda va er usti hamda er osti, xavo, suv, kosmik transport rasmini chiz.
-Butun bo'lakdan kuchukcha yasa.
-Qog'ozdan do'ppi, kema, stakan kabilarni yasa.
-Papg'e-mashe (qog'ozdan biron-bir buyum yasash piyola, lagan va h.) usuli bilan qanday qilib piyola yasashni aytib ber.
-To'g'ri burchak va kavdratdan qaychi yordamida boshqa geometrik shakllar qiling (kvadrat-aylana, to'rtburchak-oval.).
-Ftosurat yoki chizmalardan metro-ertaklar saroyini qur.
-Gugurt qutisidan kley yordamida mashina, uy yasa.
23. Odam rasmini chiz.
Keksa kishini, bolani o'g'il yoki qiz bola.
24. Odam rasmini chiz.
U chopyapti, u o'tiribdi.
25. Majnutol, terak va archa rasmini chiz.
26. Ranglarni bo'yab chiq, qanday rang paydo bo'ldi?
Sariq + ko'k =
Qizil + ko'k =
Sariq + qizil.= Qizil + oq =
27. CHiz natyurmort, portret, peyzaj.
28. Sana, nechta kvadrat (4)
Sana nechta to'rtburchak (3)
29. Sana qancha uchburchak (5)
Aylana qancha (5)
30. Tasvirlash faoliyatida o'zini namoyon etish va unga munosabati.
Bolalar rasmiga qaraymiz... Ayrimlar o'ylaydiki, bular hech narsani anglatmaydi, shunchaki chizilgan birinchi maxsulot faoliyati. Biroq bu faoliyat boshqalardan ko'ra ko'proq bolani namoyon qiladi, uning atrof-olamga munosabatining ko'plab jixatlarinin ochib beradi. Misollarda qarab ko'ramiz:
1. Olti yoshli bolaga «Mening oilam» mavzusida rasm chizishni taklif qiling:
-Jon-jon deb ishga kirishdi-u o'zi yashaydigan uyini sevadi;
-Oilasini chizishdan bosh tortdi-bu noxush xotiralar bilan bog'liq;
-Kimni birinchi bo'lib chizsa-bola uchun aziz inson;
-O'zini yirik qilib chizsa uyda unga ko'proq axamiyat berishadi, kattalar diqqat markazida;
-Aksi bo'lsa-oiladagi axamiyatsizliginin ko'rsatadi;
-Katta ona va kichik ota-oilada ruxiy muvofiqlik buzilgan. Ona axamiyatli;
-Barcha figuralar juda kichik bo'lsa- bola ziqlik, ezilganlik, tatpvitplilik xolatlari mavjud;
-Jinsiy aloxidalik xisobga olinmay chizilsa-jinsiy tarbiyaning to'xtab qolganligi;
-Oyog'i katta bo'lsa- oilada joyi borligi belgisi, oyog'i kichik bo'lsa-oilada tutumning noqat'iyligidan darak;
-Boshiga chiziqchalar tortilgan, go'yoki bizga orqasini o'girib turgandek bo'lsa-

o’ziga ketdi;
-YOpiq yuz-bola oilada bo’lishni xoxlamaydi;
-og’zi labi katta va yorqin bo’lsa-serjaxillilik belgisi;
-Qiz bola o’zini kipriklarigacha chizsa-uni birovga yoqish yoqadi, katta extiroz kuchi bor;
-To’xtab-to’xtab chizilganda yoki chizgan tasvirini obrazini ustidan chizib tashlasa-bu kishi oldida qo’rquv xissini tutayotganligi;
-Barcha oila a’zolari aloxida bo’laklarda chizilsa-oilada do’stlik yo’q, ko’pchilik begonalashib ketgan;
-Televizor va gilamlar ham chizilgan bo’lsa-ularga bola xayrixox.
-YOritqich uskunalarini, kuyoshni chizsa-oilada issiqlik yo’qligini boshidan kechiryapti;
-Oila o’rniga oddiy uyni chizsa-uni zo’rlash manbai sifatida qarab, borgisi kelmayotganligidan darak;
-Rasmda qo’g’irchoq yoki kuchukchaning rasmi bo’lsa-oilada iliqlik etishmaydi. Bola hayvonlar va o’yinchoqlar bilan muomala qilishga intiladi;
-Ko’pgina mayda narsalar-yaqinlar bilan munosabat etarli emas;
-Ko’p qora chiziqlar-tashvishlanishni boshdan kechirmoqda;
-Rangli qalamlarni ishlatishdan bosh tortsa-tashvishli va o’zini past baholaydi;
-Bola o’zini o’rtaga chizsa-demak o’zini eng axamiyatli, agar qog’oz pastiga chizsa-eng qaram deb hisoblaydi.

Bolani maktabga tayyorlashda tibbiy kurikning axamiyati.

Xar bir ota-ona farzandining xayotda uz urnini topishini xoxlaydi.
Lekin xamma ota-onalar xam bolani maktabga kanday tayyorlash, unga nimalarni urgatish kerakligini bilavermaydi. Bolani maktabga tayyorlashning kuyidagi ikki usuli mavjud:

- bolani oilada maktabga tayyorlash;
- Bolani MTMda maktabga tayyorlash.

Bundan tashkari bolaning maktabga moslashishida ba’zi kiyinchiliklarga duch kelinadi, bu kiyinchiliklar tibbiy, shaxsiy, ijtimoiy- psixologik, aqliy omillarga boglik. Ular ukuv faoliyati jarayonida bartaraf etib boriladi.

5-7 yoshli bola organizimining faol etishish jarayoni davom etadi. Bolaning vazni oyiga urtacha 200 gr, buyi 0 0,5 sm ga usa boradi. Tana (gavda) tizilishining imkoniyatlari uzgaradi.

6 -yoshga kelib boalning xarakat jixatlari etarlicha yaxshi shakllangan buladi: u turli tezliklarda yura oladi, kadam bosishi, tekis, engil va tez yuguradi. U yugurib kelib sakrash, osilib (chirmashib) chikish kabi murakkab xarakatlarni uzlashtirgan buladi. Uning musika mashgulotlaridagi xarakatlari xilma-xil, ritmik va egiluvchan buladi. U uyin va mashklarda chakkonlik, abjirlik, tezkorlik, merganlik kabi sifatlarni yaxshirok namoyon eta boshlaydi. Lekin shular bilan birga ularning asab tizimini mustaxkamlash, asosiy jismoniy sifatlari bulmish chakkonlik, chidamlilik, tezkorlik, kuchlilik, epchillik kabilarni yanada rivojlantirish

lozim buladi. Bolaning nafakat ukuv dasturlarini uzlashtirishida, balki xar kanday ishda muvoffakiyatga erishish uchun zarur bulgan jismoniy sifatlardan biri chidamlilikdir.

Bolani maktabga tayyorlashda navbatdagi muxim ish uni shifoxonada shifokor tekshiruvidan utkazishdir. Bolaning sogligi va jismoniy rivojlanishi xakidagi ma'lumotlar maktab uchun zarur. Maktab shifokori va pedagog bolaning jismoniy rivojlanishi, ko'rish va eshitish darajasini xisobga olib, uni ukishning dastlabki kunlaridayok partaga to'g'ri utkazishda, unga tegishli jismoniy tarbiya mashgulotlarini tavsiya etishda, shuningdek, bolaning xulk-atvorini, axlokini bilib olib, xar kaysisiga xos muomala topishda shu ma'lumotlardan foydalanadi. Bola kanday yukumli kasalliklar bilan ogriganligi, u kanday em-dorilar kabul kilganligi va kasalliklar oldini olish uchun nimalar kilish kerakligini maktab shifokori bilishi lozim.

Xar yili 1 yanvardan boshlab, shifoxonaning patronaj xamshirasi shu yili maktabga borishi kerak bulgan bolalarning uylariga borib, ota-onalarga bolalarini uzlari bilan birga olib borib, uchastka bolalar shifokoriga kursatishlari lozimligini aytadi. Ota-onalar xamshiraning taklifiga jiddiy karab, paysalga solmay poliklinikaga borilari kerak.

Poliklinikada mutaxassis shifokorlar bolaning kuzi, kulogi, burni, tomogini tekshiradilar, tishini davolaydilar. Nutkida nuksoni bulgan (ayrim xarflarni noto'g'ri talaffuz etadigan, nutki noanik, duduklanadigan va xakozo) bola shifokor-logopedga yuboriladi.

Bunday atroflicha tekshirishlar natijasida shifokor ota-onalar kuliga bolaning shifoxonadagi shifokorlar kurigidan utganligi xakida Ma'lumotnoma beradi. Maktab shifokorning surovi bilan shifoxona bolaning shaxsiy ambulatoriya kartochkasini maktabga yuboradi.

Bolalarini birinchi sinfga beradigan ota-onalar bajaradigan tayyorlov ishlari mana shulardan iborat.

Mana shularni xisobga olgan xolda bolani uyda kanday kilib soglomlashtirish kerakligi xakida tuxtalib utamiz. Shuning uchun xam zamonaviy soglomlashtirish tadbirlarini sanab utamiz:

1. Avval kirovli, sung korli erda yalang oyok yurish;
2. Ochik xavoda badandan suv kuyish;
3. Saunadan foydalanish;
4. Kontrastli dush;
5. Yurish uchun muzlatilgan sochikdan foydalanish;
6. Relaksatsiya va meditatsiya utkazish;
7. Bolaga individual yondoshish, magnit tulkinlar davrida engillatilgan rejim bilan ta'minlash;

Biz bolaning soglomlashishini kuyidagi vazifalarning amalga oshirilishidan kuramiz. Bolalardagi shamollash kasalligi asosan bolaning kiyimi va poyafzali xarorat rejimiga to'g'ri kelmasligidan kelib chikadi. Demak, xaroratni va kiyimni doimo takkoslab, kichkintoylar badani xaroratning kutarilishi yoki pasayishiga yul kuymaslik kerak. Shuningdek, bolalarning uxlashi va ovkatlanishi uchun sharoitlar yaratish xam muxim.

Bolalar sogligi uchun u yashayotgan shart-sharoitlar, muxitni shakllantirish uchun zarur bulgan asosiy shartlar xisoblangan musika va xid terapiyasi judayam muxim.

Bolaning eshitish kobiliyati, kurishi, ichak, jigar foliyati, jinsiy rivojlanishi kanday axvolda ekanligi va xokozo. Fakat diagnostik ma’lumotlargina oilada bolaga anik individual yondoshishni ta’minlaydi.

Rejim - xamisha bolalarning tulik fiziologik rivojlanishining negizi bulgan va bulib koladi.

Sayrlar - fiziologlar va psixologlarning ilmiy dalillariga kura, maktabgacha yoshdagi bola bir kunda 6-13 ming xarakat bajarar ekan, jumladan, 6 mingdan kam bulsa bolalarda kulaylikning buzilishi (diskamfort) boshlanishi aloxida ta’kidlanadi.

Bola birinchi sinfga ukishga borar ekan, uning maktab ta’limiga jismonan tayyor xolda bulishi muxim axamiyatga ega. Bolaning uziga nisbatan jismonan bakuvvat, kuchli bolalar orasiga tushib kolishi unda turli xolatlarning shakllanishiga asos bulishi mumkin.

Tibbiy, psixologik - pedagogik kuzatuv daftari maktabgacha ta’lim muassasasining xar bir tarbiyalanuvchisi uchun aloxida yuritiladi. Unda shu tarbiyalanuvchi bilan yil davomida utkazilgan tibbiy kurik, psixologik-pedagogik tashxis xulosalari xamda uning maktabgacha ta’lim Davlat talablari asosida uzlashtirgan bilim, kunikma, malakalarining kursatkichlari uzluksiz kayd etib boriladi.

- Maktabga tayyorlov davri (6-7 yoshgacha).
- Rivojlanish kursatkichlari:___________________________________
- Antropometrik ma’lumotlar:
- buyi_____________ vazni_______________
- Salomatligi:____
- Psixonevrolog:____
- Otoloringolog:____
- Oftalmolog:____
- Uykuning kechishi:____
- Ishtaxasi:____
- Asab tizimining xususiyati:____________________________________
- Nutk va nutkiy malakalari:_____________________________________
- Tovushning talaffuzi:____
- Suz bHyligi:____
- Nutki ifodali:____
- Nutki ravon:____
- Gaplar tugallangan mantikiy:___________________________________
- Kiska xikoya suzlab bera oladi:_________________________________
- Jismoniy rivojlanishi:____
- Xarakat:____
- Mayda kullar motorikasi:______________________________________
- Ma’naviy axlokiy etuklik:______________________________________

- Ma’naviy kunikma: ____
- Madaniy gigienik kunikma:____________________________________

Xulosa kilib shuni aytish joizki, xar kanday maktab yoshiga etgan (6-7 yosh) bola, avvalo tibbiy kuriqtsan utishi lozim. Tibbiy kurik orkali bolani maktabga aklan, jismonan, ma’nan soglom yoki soglom emasligini aniklash orkali uni maktabga chikishini yoki chikmasligini aniklash mumkin.

Nazorat savollari:

1. Bolalarni salomatlik xolati ?
2. Kern Irasek usulida tekshirish ?
3. Venger metodi asosida tekshirish ?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. «Bolalarni maktabga psixologik tayyorligi» Muxabbat Rasulova, D.Abdullaeva.
2. Ye.T.Nedopekina, A.V.Nikolg‘skaya «Maktab busag’asida» T-1971y.
3. Xamida Axmedova, Muxabbat Rasulova, Mavluda Rustamova, Feruza Voxobova. «Bolangiz maktabga tayyormi?»2000y.

-BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA AQLIY TAYYORGARLIK.

REJA:

1. MTM si guruxlaridagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning maqsad va vazifalari.
2. MTMda tarbiyalanayotgan bolalarning akliy rivojlanishini aniklash va mustaxkamlash.
3. Akliy rivojlanishni aniklash mashgulotlari.
4. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorgarligiga ta'sir etuvchi omillar.

Tayanch iboralar: Aqliy rivojlanish, ta'lim usullari, aqliy tarbiya vazifalari, tarbiyachi faoliyati.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning asosiy maqsad va vazifalari bolalarni jismoniy va akliy jixatdan rivojlantirish, ularning ruxiyat, shaxsiy kobiliyatlari, intilish va extiyojlarini kondirish, milliy va umuminsoniy kadriyatlarga, mustakillik goyalariga sodik xolda voyaga etib borishni ta'minlash, ularni maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyilgan davlat talablariga muvofik maktab ta'limiga tayyorlashdan iborat. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish jarayoni oldiga kuyilgan maqsad va vazifalarning bajarilishiga erishish «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi asosida amalga oshiriladi.

Xar bir oila barkamol avlodni tarbiyalash uchun kaygurishi lozim. Shu bois «Ta'lim to'g'risida»gi konun xamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da mamalkatning ijtimoiy-iktisodiy tarakkiyotini ta'minlashning asosiy omili bulgan kadrlarni tayyorlash borasidagi eng zarur tadbirlar tizimi belgilab berildi. Soglom avlodni tarbiyalash davlat va jamiyatning ustuvor yunalishidir.

Xech kimga sir emaski, respublikada bolalarni maktabgacha ta'lim-tarbiya muassasalariga jalb kilish 17 foizni tashkil kiladi. Bunday sharoitda maktabgacha ta'lim muassasalariga jalb kilinmagan 83 foiz bola bilan yukorida kursatilgan 17 foiz bolaning rivojlanish darajasi urtasida nomutanosiblik vujudga kelmokda. Bunday nomutanosiblik, bolalar maktab ostonasiga qadam kuygan kundan boshlab ularnyng rivojlanish darajasiga salbiy ta'sir kursatadi. Sungi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish, ta'lim tarbiya mazmuni, shakli, vosita va metodlarini engilashga aloxida e'tibor berilmokda. Davlat va jamiyat maktabgacha yoshda bulgan bolalarni yagona talab asosida rivojlantirish vazifasini kuydi. Shunga kura Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyiladigan davlat talablariga tayangan xolda maktabgacha yoshdagi bolalarga integral tarzda ta'lim-tarbiya berish maqsadida tayanch dasturlari takdim etilmokda. Bu tayanch dasturlari bugungi kunda maktabgacha ta'lim-tarbiya muassasalariga jalb etilmagan 3 milliondan ortik bolani xam rivojlantirish va yagona davlat talablari asosida maktabga tayyorlash imkonini beradi. Ta'lim-tarbiya jarayoni yakunida mustakil fikrlaydigan, erkin, bilimli, bir suz bilan aytganda barkamol shaxsni voyaga etkazish asosiy maqsad kilib belgilandi. Bu uzluksiz ta'lim tizimining ilk turi-maktabgacha ta'limga uziga xos yondoshuvni talab etar edi.

Bola dunyoga kelgan kundan boshlab, davlat va jamiyat xamda ota-ona zimmasiga uni soglom, aklli, xush xulkli kilib tarbiyalash vazifasi kuyildi.

Bolalarda akliy faoliyatni dastlab muomila orkali, sung mashgulotlar, uyinlar, bilim berish orkali amalga oshirildi. Bola xar doim buyumlar, xodisalar orasida buladi. Doimo biror narsa bilan tanishadi, nimanidir bilib oladi, ushlab kuradi, nimagadir kulok soladi, shu tarzda bola dunyoni anglaydi. Tevarak-atrof buyum va narsalar bolalarining sezgi organlariga, analizatorlarga ta'sir etadi va sezgi xosil buladi. Sezgi bolalarda ayrim xossalarni bilib olishga yordam beradi. Bolada akliy malaka va kunikmalarni rivojlantirish, eng oddiy faoliyat usullari predmetlarini tekshirish, ulardagi muxim va muxim bulmagan belgilarni ajratib kursatish boshka predmetlar bilan takooslash maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda akliy tarbiya berish vazifalaridan biridir.

Bu kunikma, malakalar bilish faoliyatining tarkibiy kismlarga bulib, bola bilimlarni chukur egallab olishga yordam beradi.

Pedagogika, psixologiya fani akliy tarbiya vazifalarini samarali xal etish birinchi navbatda bolaning imkoniyatlarini to'g'ri foydalanishni, ikkinchi tomondan bola organizmining charchashiga sabab buladigan ortikcha nagruzka bulmasligi kerak degan fikrni ilgari suradi. Tugri tashkil etilgan faoliyat jarayonidagina tula konli akliy rivojlanish ruy beradi. Shu sababli pedagoglarning vazifasi muayan maqsadni kuzlab, tarbiyaviy ta'sir kursatish uchun kerakli sharoitni yaratish bolalarda akliy faoliyatni dastlab muomala orkali sung mashgulotlar, bilim berish orkali amalga oshiriladi. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda akliy tarbiyaning roli kattadir. Bolani bilimla!riny egallab oolishlari, ularni akliy faolligini rivojlantirish, akliy malaka va kunikmalarini egallab olishlari, ularning maktabda muvaffakiyatli ukishlari uchun, bulajak mexnat faoliyatiga tayyorlanishda manba bulib, xizmat kiladi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni akliy tarbiyalashning asosiy vazifalari kuyidagilar:

1. Bolalarda tabiat va jamiyat to'g'risidagi bilimlar sistemasini ilmiy dunyokarashini shakllantirish. Bola tevarak atrofdagi narsalar, ularning

vazifasi, sifati, xossalari xakida, kaysi materiallardan foydalanganligi, tayyorlanganligi to'g'risida anik tasavvurga ega bulishi kerak.

2. Bilishga dorir ruxiy jarayonlarni rivojlantirish: sezgi, idrok, xotira, xayol, tafakkur, nutk va boshkalar. Bilimga doir nutkni rivojlantirish akliy tarbiyaning erkin vazifasidir.

3. Bilishga kizikish va akliy kobiliyatlarni, akliy mexnat madaniyatini rivojlantirish. Akliy tarbiyaning vazifasi bolalar kizikuvchanligini ular aklning sinchikovligini rivojlantirish va shular asosida bilishga kizikish xosil kilishdan iborat.

4. Akliy malaka va kunikmalarni rivojlantirish, ya'ni oddiy faoliyat usullari, predmetlarni tekshirish, ulardagi muxim va muxim bulmagan belgilarni ajratib kursatish boshka predmetlar bilan takkoslash maktabgacha yoshdagi bolalarga akliy tarbiya berish vazifalaridan biridir.

Usimlik va xayvonlar bilan tanishish buyicha sistemali mashgulotlar olib borilgandan keyin bolalar usimlik, yosh xayvonlar to'g'risidagi ma'lum bir tasavvurga ega buladilar. Sungra bolalardagi akliy kunikma, malakalarni rivojlantirish maqsadida tarbiyachi bolalar bilan mashgulotlarni utkazishni rejalashtirish mumkin. Bular kuyidagilar: «Sen ta'rifla, men topaman». Didaktik vazifa - Kattalarning

savollariga narsaning xarakterli belgisini ajratib va nomini aytib javob berish. Uyin xarakati - Kattalarga topishmokni aytish.
Uyin koidasi - Ta'riflanayotgan narsani nomini aytish mumkin emas. Tarbiyachi ning savollariga anik va to'g'ri javob berish. Jixozlash - Sabzavot va mevalarni stol ustiga kuyiladi. Tarbiyachi stulini usimliklar kurinmaydigan kilib kuyiladi.
Uyinning borishi - Tarbiyachi bolalarga stol ustidagi sabzavotlardan bittasini tanlang. Men sizdan uning kandayligini surayman. Siz javob berasiz. Fakat uning nomini aytmang. Sizlarning javoblaringizdan men uni topishga xarakat kilaman. Keyin tartib bilan tarbiyachi savol beradi: «Shakli kanday?, Xamma tomoni shardek dumalokmi?, CHukurchasi bormi?, Rangi kanday?,» va boshka.

Bolalar savollarga tula javob berishadi. Bolalar narsaning xarakterli belgilari xakida gapirib berganlaridan keyin tarbiyachi topishmokni topadi.

Mashgulotda, uyinda, tabiat burchagida va maydonchadagi mexnatda, ekskursiya va sayr vaktida tarbiyachi bolalarga atrofdagi olamning turli-tumanligini, chiroyini kursatadi, usimlikning turli xususiyatlari, sifatlari bilan tanishtiradi, usimlik va xayvonot olami xakida elementar tushunchani shakllantiradi. Tarbiyachining xikoyasidan faolrok uzlashtirib olishga bolalarning jozibali munosabati imkon beradi. Mashgulotlarda, didaktik uyinlarda kuyilgan vazifani xal etishda bola buyum va xodisalarning ayrim xususiyatlarini ajratishga, solishtirishga, umumiy xususiyatlarga, belgilariga karab guruxlarga ajratishga, klassifikatsiya etishga urganadilar. Bolalar fikr yuritishga, xulosalar chikarishga urganadi, bolalar dikkati, xotirasi va ixtiyoriy idroki rivojlanadi. Mashgulotni, uyin vazifasini xal etishda bola uzining xatti-xarakatini tushuntiradi. Bu esa nutkining usishiga erdam beradi. Mashgulotlar, didaktik uyinlar davomida turli maktabgacha yoshdagi bolalar kup marotaba takrorlash orkali bolalar bogchasining ta'lim-tarbiya dasturiga xos bilimlar majmuini uzlashtiradilar. Tabiiy materiallar bilan uynaladigan uyinlarni tanlashtirishda tarbiyachi uyinning mazmuni atrof muxitdagi tabiatdagi uzgarishlarga mosligini unutmasligi lozim.

Masalan: «Urug sotib olish» uyini baxorda, «Xosil yigishtirish» esa yoz yoki kuzda utkazilishi kerak. Tarbiyachining uzi xam mashgulot, uyinning turlicha variantlarini uylashi mumkin: uyinga, mashgulotga kushimcha vazifa, engi rol, bolalarning atrofdagi tabiat xakidagi bilimlarini boyitishga va boshkalar. Ba'zi bir xil didaktik uyinni turli variantda, turli yoshdagi bolalar uchun tavsiya etiladi. Uyinlar usimliklar, xayvonlar yoki boshka predmetlarning soni oshishi, turlicha koida va uyin xarakatlarining oshishi xisobiga murakkablashadi. Masalan: paypaslab bilish uchun sabzi, bodiring, olma va boshkalar olish mumkin, keyinchalik shakli uxshash bulgan meva va sabzavotlarni kiritish mumkin.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarga barg, gullar bilan uynash kupincha gurux xonasini, ovkat stolini bezash, guldasta, barglarni kattalarga, kichik bolalarga sovga kilishga xoxishlari bilan boglanadi. Bunday uyinlarni, mashgulotlarni utkazishda bolalarni usimliklarga nisbatan extiyotkorlik, gullarni bekordan-bekorga uzmaslikka urgatish lozim.

Agar bola olma yoki boshka predmetlarni shakliga dikkatini karatgan bulsa, unga olmani dumalatib kurish, koptokdek silab kurish, uning SILLIQLIGINI aniklashni taklif etish lozim. Bolalarda rang, shakl, kattalik tushunchalarini ishlatishga urgatish lozim.

Xilma-xil tabiat xodisasi olamida bolalarning bevosita kuzatishlari uchun eng tushunarligi usimlik va uy xayvonlaridir. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni usimlik va xayvonlar bilan tanishtirish jarayonida bolalarda tabiatga nisbatan muxabbat tarbiyalanadi, xayvonlarni parvarishlashga, usimliklarni ustirishga nisbatan istaklari tarbiyalanadi.

BOLALARNI MAKTAB TAHLIMIGA TAIYeRGARLIGIGA TAHSIR ETUVCHI OMILLAR.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizomga muvofik bola maktabgacha ta'limni uyda ota-onalarning mustakil ta'lim berishi orkali yoki doimiy faoliyat kursatadigan Maktabgacha tarbiya muassasalarida, shuningdek Maktabgacha ta'lim muassasalariga jalb kilingan bolalar uchun bolalar bogchasida, maktablarda, maxallalarda tashkil etilgan maxsus guruxlar yoki markazlarda oladi.

Bolalar tarbiyasidagi muntazamlik va izchillikning asosiy sharti oila va bolalar bogchasi urtasida muntazam aloka urnatishdir.

Bola tarbiyasida oilaning barcha a'zolaridan nafakat bolalarga nisbatan to'g'ri munosabatni, balki ularning takdiri uchun yuksak ma'suliyat xissini xam talab kiluvchi kiyin va murakkab ishdir.

Oilada tarbiyani xar tomonlama, jumladan ma'naviy, axlokiy, akliy, estetik, jismoniy va mexnat tarbiyalarini birgalikda olib borish yaxshi samara beradi.

Ma'naviy tarbiyani bolaga utmishda Vatan ravnaki, el-yurt tinchligi va farovonligi yulida kurashgan xalk kaxramonlari xakida gapirib berish, davlatimizning ramziy belgilari bilan tanishtirish, mustakillik, Vatan xakidagi she'r va kushiklarni yod oldirish, kadriyat va an'analarimizni urgatish orkali singdirish mumkin.

Oilaviy tarbiya jarayonida shaxsning bir kator axlokiy jixatlari shakllanadi-ki, boshka xech kaysi tarbiya ob'ekti oiladagidek yukori natija bermaydi. Ularga insonparvarlik, mexr-muruvvat, raxm-shafkat, xamdardlik, muomala madaniyati, burchi va sadokat minnatdorchilik kabi insoniy fazilatlar turadi.

Kelajak avlodga estetik tarbiya berishda xam oilaning muxim urni bor. Oila davrasida kushiklar kuylanishi, biror ertak yoki asarni oila davrasida ukish, birga spektakl va kino kurish va taxlil kilish, kiyinish madaniyatini shakllantirish, uyda gullar parvarish kilish, rasm solish va xakozolar bolani estetik tarbiyasini shakllantirishdagi jixatlardir.

Ota-onalar voyaga etayotgan farzandlarining jismoniy barkamolligiga uta ma'suliyat bilan karashlari lozim. Masalan: ertalabki badan tarbiya mashklarini bolalar bilan birgaliqtsa bajarish, to'g'ri va vitaminlashtirilgan ovkat berish, dam olishni, uykuni to'g'ri tashkil etish vaktida shifokor nazoratidan utkazishlari zarur.

Bola xayotida mexnat tarbiyasi muxim sanaladi. Bolalarni mexnatga muxabbat ruxida tarbiyalash, ularda mexnat kilish odobini shakllantirish va kunikmalar xosil kilishda, ularning kizikishlari xisobga olingandagina erishiladi. Ota-onalar bolani maktabga tayyorlashda unda mexnat kunikma va
malakalarini xosil kilishga, mexnatga extiyojni tarbiyalashga, boshkalarning mexnatini kadrlashga, mexnat natijalarini extiyot kilishga urgatishga jiddiy e'tibor berishlari lozim. Mexnat bolalarda uyushkoklik, dikkat, saranjom-sarishtalikni tarbiyalash, shuningdek maqsadga erishishda sabot va matonat kabi iroda xususiyatlarini rivojlantirish vositasidir.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni oilada tarbiyalashni, ota-onalar bilan xamkorlikni bundan keyin yanada takomilishtirish yullarini izlab topish oilaviy tarbiyaning ijtimoiy tarbiya bilan alokasini mustaxkamlash maktabgacha tarbiya muassasalari xodimlari pedagogik omillar, bu soxada ilmiy ish olib boruvchi tadkikotchilar va uslubchilarning muxim vazifasidir. Bolalarni tarbiyalashda davlat axamiyatidagi vazifadir. Uning to'g'ri xal kilinishi tarbiya ishining kuyilishiga kompleks yondoshishga tarbiyaviy muassasalarning, oila va jamiyatchilikning tulik uz aro ta'siri va xarakatlarning birligiga boglik.

Maktabgacha yoshdagi bolaning maktab ta'limiga utishi xmisha uning xayoti, axloki, kizikishi va munosabtalarida anchayin jiddiy uzgarishlarni yuzaga chikaradi. Shuning uchun bolani bogchadayok yoki uydayok maktab ta'limiga tayyorlash, uni uncha kiyin bulmagan bilim, tushuncha, kunikma va malakalar bilan tanishtirish lozim.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiyachilar tomonidan utkaziladigan mashuglotlar jarayonida bolalarda mustakil fikrlash kunikma va malakalari xosil kilinadi, tarbiyachining suzini tinglash, urtoklari bilan gaplashmaslik, xar bir tarbiyachi tomonidan berilgan savollarga javob berishga xarakat kilish, tarbiyachi tomonidan aytilgan fikrlakrni takrorlashga urgatib boriladi. Xar bir yosh guruxlarda kancha mashgulot utkazish.bolalar bogchasi ta'lim-tarbiya dasturida belgilab kuyilgan.

Xar bir bogchada metodik xonalar mavjud bulib, unda bolalar bogchasida ta'lim-tarbiya dasturining xamma bilimlari buyicha metodik kullamalar buladi. Yetishmovchiliklarni ya'ni metodik jixatdan, tarbiyachi uzi tayyorlaydi va bu ishga ba'zan tayyorlov guruxidagi bolalarni jalb etadi.

Tarbiyachi mashgulotlar jarayonida yangi pedagogik texnologiya materiallaridan va tarbiyaning samarali metod va usullaridan foydalana, bolani yosh, ruxiy-fiziologik xususiyatlari inobatga olinsa tarbiya berishning samaradorligi oshadi.

Tarbiyachi xar bir bolani imkoniyatlarini aniklab olishi kerak, bolalar uzi yashayotgan jamoaga munosabatiga karab bir necha guruxlarga bulinadi:

1- gurux: Ijobiy xulkli bolalar bulib, ular tez dustlashadilar. Ularni jamoa a'zolari xurmat kiladi. Bu toifadagi bolalar jamoaning faollari bulib, tarbiyachi jamoa munosabatlarini urnatishda ularga suyanadi.

2- Gurux: faol tashabbusga kushiladi, ammo bekaror buladi.

Z- Gurux: tortinchok bulib uyinda katnashmaydilar, mashgulotlarda sust buladilar. Bunday bolalarga aloxida e'tibor zarur.

Tarbiyachi xar bir gurux bolalari bilan individual yondoshib, ularni bir-biri bilan uz aro munosabatga kirishib, dustlashishga yordam beradi.

Bolalar bogchasining asosiy pedagogik vazifasi - bolalarni yuksak ma'naviy-axlokiy ruxda tarbiyalash va ularni maktabda ukishga xar tomonlama tayyorlashda ota-onalarga muntazam ravishda yordam kursatishdan iborat:

Maktabgacha tarbiya muassasasi xodimlarining eng birinchi vazifasi -bolalar bogchasi tarbiyalanuvchilarining ota-onalari va oilasining boshka a'zolari ongida bola tarbiyasida oila birinchi darajali axamiyatga egaligi va xar bir oila bolalarining faollashuvida oilaviy va ijtimoiy tarbiyaning birligiga erishilgandagina kutilgan natijaga olib kelishiga chukur ishonch uygotishdir. Bolalar bogchasi ota-onalarda pedagogik bilimlar asosini yaratadi. Ularda tarbiya xakidagi fanga kizikish uygotadi. Uz bilimlarini doimo kengaytirish istagini va unga intilish xissini uygotadi.

Keyinchalik esa maktab pedagogik umumta'limiga kirishib ketish xissini uygotadi.

Maktabgacha tarbiya muassasalarida ta'lim-tarbiyani xar tomonlama, jumladan ma'naviy, axlokiy, akliy, estetik, jismoniy va mexnat tarbiyalari birgalikda olib borilib bola maktabga chikariladi. Bola bogchada olgan bilimlarini maktabda davom ettirishga shundagina kiynalmaydi.

Akl keng ma'noda sezish, idrok etishdan boshlanadigan tafakkur va xayolni uz ichiga oladigan jarayondir.

Bolalarni maktabga tayyorlashda akliy tarbiyaning urni katta. Bilimlar zaxirasini kengaytirish, akliy faollikni va mustakillikni rivojlantirish. maktabda yaxshi ukish, keyingi mexnat faoliyatiga tayyorlanishning muxim shartidir.

Bola 6-7 yoshdan maktabga utishi, ularni maktab ta'limiga tayyorlash uchun akliy rivojlantirish etarli bulishini ta'minlash tarbiyachidan katta ma'suliyatni talab etadi.

Maktabgacha ta'lim yoshida bilim tez sur'atda rivojlanib boradi, boyib boradi. Nutk shakllanadi, bilish jarayonlari takomillashadi, bola eng oddiy akliy faoliyat usullarini egallab boradi. Bolalarda akliy faoliyatni dastlab muomala orkali, sung mashgulotlar, bilish berish orkali amalga oshiriladi.

Tevark atrof, buyum va narsalar bolaning sezgi organlariga ya'ni analizatorlariga ta'sir etadi va sezgi xosil buladi. Sezgi bolalarda ayrim xossalarni bilib olishga yordam beradi. (Issik-sovuk, gadir-budur). Sezgi atrof-muxitni bilishning dastlabki boskichi xisoblanadi.

Bolalarni bilimlarni egallab olishlari ularni akliy faolligini rivojlantirish akliy malaka va kunikma egallab olishlari, ularning maktabda muvaffakiyatli ukishlari uchun bulajak mexnat faoliyatiga tayyorlanishda manba bulib xizmat kiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni akliy tarbiyalashning asosiy vazifalari kuyidagilardan iborat:

1. Bolalarda tabiat va jamiyat to'g'risidagi bilimlar sistemasini, ilmiy dunyokarashni shakllantirish.

2. Bilimga doir ruxiy jarayonlarni rivojlantirish: sezgi, idrok, xotira, xayol, tafakkur, nutk. Bilishga doir ruxiy jarayonlarni rivojlantirish akliy tarbiyaning muxim vazifasidir.

3. Bilishga kizikish va akliy kobiliyatlarni akliy mexnat madaniyatini rivojlantirish. Akliy tarbiyaning vazifasi bolalar kizikuvchilarni, ya'ni kizikuvchanligini ular aklining sinchkovligini rivojlantirish va shular asosida bilishga kizikish xosil kilishdan iborat.

4. Akliy malaka va kunikmalarni rivojlantirish, ya'ni eng oddiy faoliyat usullari predmetlarni tekshirish ulardagi muxim va muxim bulmagan belgilarni ajratib kursatish boshka predmetlar bilan takkoslash maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarga akliy tarbiya berish vazifalaridan biridir, Bu kunikma va malakalar bilish faoliyatining tarkibiy kismlari bulib, bolaning bilimlarini chukur egallab olishga yordam beradi.

Eng muximi shundaki, bolalarga bilim beribgina kolmay, ularni olgan bilimlaridan akliy va amaliy vazifalarni xal etishga foydalanishga urgatish.

Oilada tarbiyani xar tomonlama, jumladan mafkuraviy, axlokiy, estetik, jismoniy va mexnat tarbiyasini birgalikda olib borish yaxshi samara beradi. Masalan: Mafkuraviy tarbiyani bolaga utmishimizda vatan ravnaki, el-yurt tinchligi, va farovonligi

yulida kurashgan xalk kaxramonlari xakida gapirib berish, davlatimizning ramziy belgilari bilan tanishtirish, mustakillik, vatan xakidagi she'r va kushiklarni yod oldirish orkali singdirish mumkin. Shuningdek farzandlarimizda Vatan ximoyasiga xar doim tayyorlik tuygusini shakllantirishdan iborat.

Oilaviy tarbiya jarayonida shaxsning bir kator axlokiy jixatlari shakllanadiki, boshka xech kaysi tarbiya ob'ekti oiladagidek yukori natija berolmaydi. Bularga, insonparvarlik, mexr-muruvvat, raxm-shafkat, xamdardlik, muomala madaniyati, burch va sadokat, minnatdorchilik kabi ajoyib insoniy fazilatlar kiradi.

Kelajak avlodga estetik tarbiyani berishda xam oilaning muxim urini bor. Oila davrasida kushiklar kuylanishi, biror ertak yoki asarni oila davrasida ukish, birga spektakl va kino kurish va taxlil kilish, kiyinish madaniyatini shakllantirish, uyda gullar parvarish kilish, rasm solish bolada estetik tarbiyani shakllanishidagi jixatlardir. Ota-onalar voyaga etayotgan farzandlarining jismoniy barkamolligiga uta ma'suliyat bilan karashlari lozim. Masalan: Ertalabki badantarbiya mashklarini bola bilan birgalikda bajarish, to'g'ri va vitaminlashtirilgan ovkat berish, dam olishni, uykuni to'g'ri tashkil etish. Vaktida shifokor nazoratidan utkazishlari zarur.

Ota onalar maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga tayyorlash masalasi kiziktiradi. Bu tushunarli, chunki ukuv mexnati zur berishni, xarakatni, kat'iylikni, natijaga erisha bilishni talab kiladi. Maktabgacha yoshdagi bola mexnatning bu yangi turiga fakat mashgulotlar jarayonidagina emas, balki istalgan mexnat topshiriklarini bajarish vaktida tayyorlanadi. MTMlarning oila bilan ishlash tizimida anik maqsad, mazmun bulishi kerak. MTMning ota-onalar bilan ishlashidan jamoa tarzida va yakkama-yakka xolda ishlash shakllarini moxirlik bilan kushib olib borish, keng axoli ommasi orasida pedagogik tashvikot ishlarini tashkil kilish tufayli bolalarni tarbiyalashda ijobiy natijalarga erishish mumkin. Bolalar bogchasi xodimlaridan ota-onalar va oila bilan xamkorlikdagi ishlaridan eng keng tarkalgan shakl va usullarini keltiramiz.

- Ota-ona va oila bilan yakkama-yakka ishlash. Bunda oilaga tarbiyachining borishi, ota-onalar uchun suxbat utkazish, ularga maslaxat berish, ota-onalarni bolaning MTMdagi xayoti bilan tanishtirish kabilar kiradi.
- Ota-onalar bilan jamoa tarzida tashkil kilinadigan ishlar. Bular ota-onalarning guruxiy va umumiy majlislari, ota-onalar maktabi, anjumanlar, shanbaliklar, savol javob kechalari.
- Kursatmali ishlar - ishning bu turi: kurgazmalar uyushtirish, bolalarning ishlarini namoyish kilish, ochik eshiklar kuni, ota-onalar burchagi, ota-onalar uchun kutubxonalar tashkil kilish.
- Bolaning oilasini borib kurish va oila a'zolari bilan yakindan tanishish.
- Ota-onalar pedagogik ta'lim berish va boshkalarni kursatish mumkin.

Xulosa kilib, bolalar maktab ta'limiga tayyorgarligiga ta'sir etuvchi omillar xakida gapirar ekanmiz, maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni oilada tarbiyaning ota-onalar bilan xamkorlikda, bundan keyin yanada takomillashtirish yullarini izlab topilsa maqsadga muvofik bular edi. Oilaviy tarbiyaning ijtimoiy tarbiya bilan alokasini mustaxkamlash maktabgacha tarbiya muassasasi xodimlarining pedagogik olimlari, bu soxada ilmiy ish olib boruvchi tadkikot va metodistlarning urni juda xam kattadir.

Nazorat savollari:

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarga aqliy tarbiya berishning mohiyati ?
2. Bog'cha yoshdagi bolalarga bolalarga aqliy tarbiya berishda qaysi usullardan foydalaniladi ?
3. Aqliy tarbiya berishda didaktik mashg'ulotlarni o'rni.

ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. I.Karimov «Barkamol avlod - O'zbekiston tarakkiyotining poydevori».
2. I.Karimov «Barkamol avlod orzusi».
3. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
4. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
5. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi»
6. Xoshimov. «Pedagogika tarixi»

6 Mavzu:	Bolalarni Maktabga Tayyorlashda Mashg'ulotning O'rni.

4.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. MTMda mashgulotning urni. 2. Mashgulot turlari. 3. Mashgulot davomida tarbiyaning urni. 4. Maktabgacha ta'lim muassasasining yosh guruhlarida bolalarning maktab ta'limiga jismoniy tomondan tayyorgarligini aniqlash.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Psixologik tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning so'z boyligini boyitish ahamiyatini tushuntirish, Bolalarni aqliy, jismoniy va salomatligi ahamiyati va undan chiqib kuch sarflashlari ahamiyati.	
Pedagogik vazivalar	**O'quv faoliyatinig natijalari**
-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. -Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar -Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
O'qitish uslubi va texnikasi	Ma'ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar

O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan auditoriya

4.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	**Faoliyat mazmuni**	
	O'qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E'tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O'quv faoliyatini baholash mezonlarini ma'lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O'quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi.	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	4.2. Musatqil ishlash va bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 –ilova

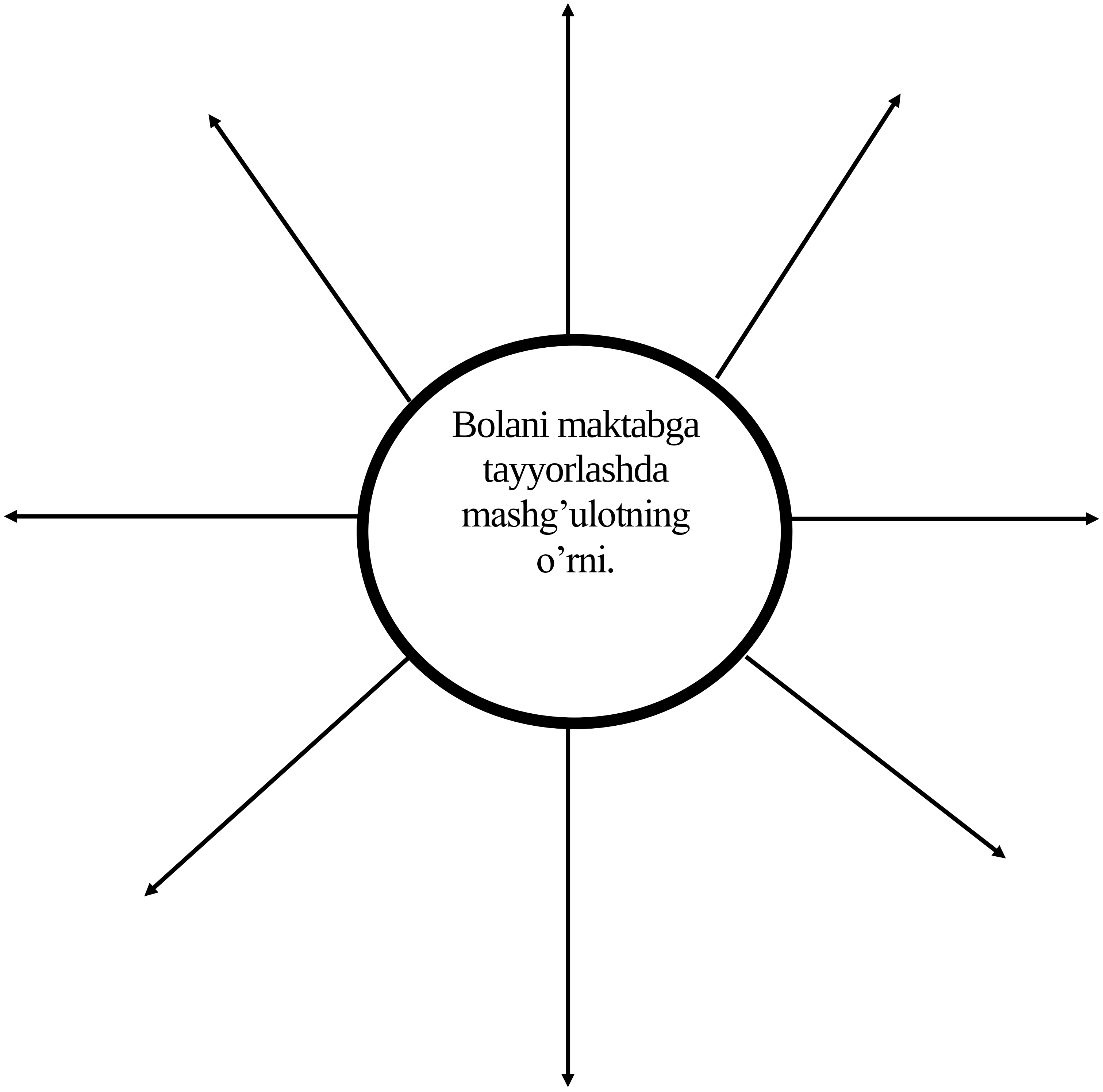

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA MASHG'ULOTNING O'RNI.

REJA:

1. MTMda mashgulotning urni.
2. Mashgulot turlari.
3. Mashgulot davomida tarbiyaning urni.
4. Maktabgacha ta'lim muassasasining yosh guruhlarida bolalarning maktab ta'limiga jismoniy tomondan tayyorgarligini aniqlash.

Tayanch iboralar: Mashg'ulot, rejalashtirish, mashg'ulotga qo'yiladigan talablar, mashg'ulot bosqichlari,

Mashgulot tarbiyachi tomonidan bolalarga kerakli bilim va malalalarni umumiy xolda xabardor kilish demakdir.

Mashgulotlar kun davomida utkazilib boriladi. Kuning birinchi kismiga muljallangan mashgulotlar ancha samara beradi.

Mashgulot jarayonida bolalarda mustakil fikrlash kunikma va malakalari xosil kilinadi, tarbiyachining suzini tinglash, urtoklari bilan gaplashmaslik xar bir tarbiyachi tomonidan berilgan savollarga javob berishga xarakat kilish tarbiyachi tomonidan aytilgan fikrlarni takrorlashga urganib boriladi. Xar bir yosh guruxlarda necha marta mashgulot utkazish bolalar bogchasi ta'lim-tarbiya dasturida belgilab boriladi.

Mashgulotning turlari xakida gapiradigan bulsak, mashgulotning turlari kuyidagichadir:

Bolalarni bilimlarini sinovchi mashgulotlar - ushbu mashgulotlarni utkazishdan maqsad, tarbiyachi dasturda belgilangan bilim va malakalarini egallash darajasini bilib oladi va keyingi ishlari davomida ishlarni inobatga oladi.

Kompleks mashgulotlar - bu mashgulot bolalar bogchasi tajribasida keng tarkalgan bulib, bunday mashgulotlarda bolalarga yangi bilim beriladi.

Mashgulotni tuzilishi esa:

- bolalarni uyushtirish
- asosiy kirm
- yakuniy kism

Mashgulotga tayyorlanish mazmuni xam mavjud bulib, ushbu mazmunga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

1. Mashgulotni rejalashtirish.
2. Kerakli jixozlarni oldindan tayyorlash.
3. Bolalarni mashgulotga tayyorlash.

Bolalarni maktabga tayyorlashda tarbiyachi mashgulotni bir bulimidan bitta emas, balki butun bir mashgulotni sistemasini rejalashtirib olib borilsa ijobiy natijani kulga kiritladi.

Tarbiyachi mashgulotlar jarayonida metodik kullanmalardan foydalanib

mashgulot utishi tavsiya etiladi. Xar bir bogchada metodik xonalar mavjuddir. Unda bolalar bogchasi ta'lim-tarbiya dasturining, xamda xamma bulimlari buyicha metodik kullanmalar buladi.

Yetishmovchiliklarni tarbiyachi uzi tayyorlaydi va bu ishga ba'zan tayyorlov guruxidagi ya'ni maktabga tayyorlov guruxidagi bolalarni jalb etadi. Tarbiyachi mashgulot uchun kerakli mashuglotlarni mashgulotlardan bir kun avval tayyorlab kuyadi.

MTMning birinchi kichik guruxida xaftasiga 10 ta mashgulot utkaziladi. Ular kuyidagicha taksimlanadi:

- Atrofdagi vokealar bilan tanishtirish va nutkini rivojlantirish,
- Rasm chizish va loy yoki plastilindan narsa yasash,
- Kurilish materiallari bilan mashklar,
- Musika mashgulotlari,
- Fizkulg'tura mashuglotlari.

Mashgulotlar 10-15 dakika davom etadi va ular shanba kunidan tashkari xar kuni ertalab va kechkurun utkaziladi. Mashgulotlar bilan bir katorda sayr vaktida atrofdagi narsalarni kuzatish, xarakatli va didaktik uyinlar planlashtiriladi.

Mashgulotlarning katta kismi rivojlanishi bir xil darajada bulgan bolalarni birlashtiruvchi kichik gruppalarda utkaziladi. Batafsil tushuntirish va kattalarning yordamini talab kiladigan yangi materialdan foydalaniladigan mashgulotlar (masalan, yigma kartinalar yoki yangi konstruktor, birinchi marta beriladigan mashgulotlar) ana shunday utkaziladi. Xarakatlarining navbatiga rioya kilinadigan mashgulotlarda bolalar uncha kup bulmasligi kerak. Masalan, gimnastika asboblari bilan utkaziladigan fizkulg'tura mashgulotlari, «Loto» tipidagi va nutkni rivojlantirish mashgulotlari ana shunday buladi, bunda ayrim bolalar uz aktivliklari bilan boshkalarini chetga surib kuyishlari mumkin.

Ammo xayotning uchunchi yilida mashgulotlarning ayrim turlarini butun gurux bilan utkazish xam mumkin, chunki bola xulk-atvor koidalarini (butun e'tibor bilan tinglash, jim utirish) egallagan buladi, uz xarakatlarini boshka bolalar bilan muvofiklashtira boshlaydi, kattalarning nutki uning xarakatini yulga soladigan buladi.

Bolalarning butun gurux bilan ayni vaktda musika mashgulotlarini, xarakatli uyinlarni, shuningdek bolalarning uzlari asosan tomoshabin buladigan kurgazmali instsenirovkalarni utkazish mumkin.

Mashgulot vaktida tarbiyachining e'tiborini xech kim chalgitmasligi, xona jimjit bulishi, xalakit berishi mumkin bulgan xamma narsalar chetga olib kuyilishi kerak.

Bolalarning mustakil faoliyati bilan ayniksa uyin bilan boglik magulotlar katta samara beradi. Masalan: musika mashgulotlari, sensor rivojlanish mashgulotlaridan foydalanish mumkin.

Xayotning uchunchi yilida bolalarni urgatish kurgazmali tarzda olib boriladi.

<u>Mashgulotlar</u> - MTMda ukitishning tashkil etish formasidir. Ular maktabgacha tarbiya yoshidagi xamma bolalar uchun majburiy; ular uchun dastur mazmuni belgilangan, kundalik rejimida doimiy vakt ajratilgan, ularning kancha vakt davom etishi tayinlangan.

MTMda mashgulotlar bolalarni maktabga tayyorlashda katta axamiyatga ega.

Bu mashgulotlarda bolalar ukuv faoliyati kunikmalari xosil kiladilar, ancha intizomli, uyushgan bulib boradilar. Ularda barkaror dikkat, dikkatni bir narsaga karata olish, irodaviy zur berilish kobiliyati rivojlanadi. Sistemali ukish natijasida bilishga kizikish paydo buladi.

Bolalarni kollektivda ukitish muayyan afzalliklarga ega: birgalikda ishda ular bir-birlariga aktiv ta'sir etadilar, tashabbus, faxm-farosat kursatish imkoniga ega buladilar.

Bolalar oldilariga kupchilikdan kuch-gayrat talab kiladigan vazifalar kuyilganda birgalikdagi kechinmalar paydo buladi, kollektivizm tuygusi vujudga keladi. Ekskursiyalar, rasm chizish, loy va plastilindan buyumlar yasash, kurish yasashga oid ishlarni birgalikda bajarish, umumiy uyinlarda va musika mashgulotlardagi rakslarda, xarakatlarni rivojlantirish mashgulotlarida birlashish, badiiy adabiyotni ukish tufayli yuzaga kelgan birgalikdagi kechinmalar - bularning xammasi inok bolalar kollektivini vujudga keltirishda yordam beradi xamda, kollektivda yashash va ishlash kunikmasi xosil kiladi.

Mashgulotlardagi ukitish protsessida bolalarda maktabga va ukishga kizikish tarbiyalanadi, to'g'ri va xulk-atvor kunikmalari, ma'suliyat xissi, ishchanlik, uzini tuta bilish, ishda zur berish odati xosil kilinadi.

Xulosa kilib aytganda, bolalarga kerakli bilim va malakalarni umumiy xabardor kilish demakdir, deb aytsak adashmagan bulamiz. Bundan tashkari yana bir narsani aytib utish joizki, mashgulot jarayonyda, yangi pedagogik texnologiya materiallaridan va tarbiyaning samarali metod usullaridan foydalansa, bolani yosh, ruxiy fiziologik xususiyatlari inobatga olinsa, tarbiya berishning samaradorligi oshadi.

Bolalar mashgulotlarni turli xil kurinishlarini egallashlari orkali, yoshlari usib borish davomida, maktabga bulgan kizikishlari xam usib rivojlanib boradi. Va ular maktabni xam xech kiynalmay ukib, davom ettirib boradilar.

MTMNING TURLI YOSh GURUXLARIDA BOLALARNING MAKTAB TAHLIMIGA JISMONIY TOMONDAN TAYYORGARLIGINI ANIQLASh.

Jismoniy tarbiya - maktabgacha tarbiya pedagogikasining muxim bir bulimi bulib bizda karor topgan jismoniy tarbiya sistemasining dastlabki buginidir. O'ning vazifasi, bola sogligini saklash, jismoniy sifatlarini ustirish, yoshlarni mexnatga va Vatan ximoyasiga tayyorlashdir.

Jismoniy rivojlanish tor ma'noda buyning usishi, muskullarning ortishi, va shu kabi antropometrik va biometrik kursatkichlardir. Jismoniy rivojlanish kishi organizmini urab turgan muxitga boglikligi to'g'risidagi biologik konuniyatlar asosida amalga oshiriladi. Masalan: xayot sharoitini jismoniy tarbiya metodini bir muncha uzgartirish orkali organizmning funktsional imkoniyat darajasini bir muncha kutarish, jismoniy rivojlanish kursatkichlarini yaxshilash mumkin.

Jismoniy tarbiya deganda orgonizmning morfologik va fiunktsional rivojlanishini jamiyat talablari darajasida amalga oshirish, jismoniy sifatlarni

kobiliyatlarni rivojlantirish, xarakat malaka va kunikmalarni shakllantirish jismoniy madaniyat va sport soxasiga ta'lukli maxsus bilimlarni uzlashtrib olish tushuniladi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning jismoniy trarbiyasi ular xayotini saklash, sogligini mustaxkamlash, xarakat malakalarini shakllantirish va tula ma'nodagi jismoniy tarbiya berish madaniy genetik malakalarni shakllantirish batartip xayot kechirish odatini singdirishga karatilgan.

Kun tartibidagi aksariyat xollarda genetik va chiniktiruvchi muolajalarni bajarish orkali bolaning bilim doirasi kengayadi. Akliy faolligi ortadi. U jasurlik, xallolik, batartiplik, katiylik, mustakillik va shunga uxshash ijobiy xulk normalari va koidalarini xam egallab shakllanadi. Jismoniy tarbiya aksariyat xollarda butun gurux bilan bajaryladi. Jismoniy tarbiya mashgulotlarida xarakatli uyinlarda bolalarda jamoatchilik uyushkoklik, intizomlilik kabi xislatlar shakllayadi.

Maktabga tarbiya yoshidagi bolalar organizmning uziga xos tomoni shundaki u juda tez usadi va rivojlanadi. Shu bilan birga organizm funktsiyalari va sistemalarining shakllanishi, xali tugallanmagan buladi. Shunga kura u tez jaroxatlanadi. Shuning uchun bolalarga jismoniy tarbiya berishda kuyidagilar birinchi darajali vazifalar xisoblanadi.

1. Soglomlashtiruvchi vazifalar.
2. Ta'limiy vazifalar
3. Tarbiyaviy vazifalar.

Jismoniy tayyorgarlik bolaning soglomligi, xarakat kunikmalari va sifati, kul mushaklari va kurish-mator muvofikligi rivojlanganligi bilan izoxlanadi.

«Rivojlanmaganlik» ning asosiy belgilari uziga xos jismoniy rivojlanishning aloxida jixatlarida kurinadi. Masalan, suyak tuzilishida past buyli bolalarda uz yoshiga kura tana buyi va ogirligidagi nomutanosiblik, tanadagi muvozanat buzilishlari, yurak kon tomir tuzilishidagi fiziologik etishmovchiliklar tez tolikshlar, jismoniy yuklamalarni bajarishdagi imkoniyatlari pastligi shular jumlasiga kiradi.

Mazkur metodik kullanmada jismoniy tayyorgarlikning aniklash uchun yoshiga mos bulishi lozim bulgan buy vazn bosh kukrak aylanmasi me'yoriy kursatkichlari xamda kul mushaklari xamda asosiy xarakatlari rivojlanganligini aniklash usullari berilgan.

Kasalliklar va ularga moyillik buyicha utkaziladigan tekshiruvlarga kelsak ular yashash joyidagi bolalar poliklinikalarida tor mutaxassis shifokorlar guruxi tomonidan olib boriladi.

JISMONIY RIVOJLANShSh KURSATKICHLARI

1. Xarakatning asosiy turlarini rivojlantirish.

- yurish va yugurishning barcha turlarini to'g'ri bajarish, shart-sharoitga muvofik ulardan foydalanish.
- Sakrash, irgitish, tirmashib chikishning barcha turlarini to'g'ri bajarish.
- Yumshok joyda 40 sm balandlikka sakrash, joyidan turib 70 smdan kambulmagan uzunlikka sakrash, 100 metr masofani yugurib utish predmetini turli vaziyatlardan turib otish 4-5 metr masofadagi vertikal va gorizontal nishonlarga tushirish.

- 2-3 doira yurib aylanib 3-4 katorga safni uzgartirib tizilish, «Birinchi, ikkinchi» xisob sanogidan keyin ikki katorga tizilish, xarakat davomida oralik masofani saklash.
- Turli xil dastlabki xolatlardan turib jismoniy mashklarni anik, ritmik kursatilgan maromda musikaga mos ogzaki kursatmalarda aytilganidek bajarish.
- Sport uyinlari unsurlari ishtirok etadigan uyinlarda (voleybol, futbol, xokkey, basketbol, stol tennisi) faol ishtirok etish. 15 metrga erkin suzish.
2. tana kismidagi mushakchalarni rivojlantirish.
- Kul panjasi va barmoklar xarakatchanligini ta'minlash, barmoklarni uynatish.
- Mirikib uykuga ketish va oromli uyku.
- Uzining jismoniy kiyofasi va sogligi xakida tasavvurni shakllantirish, soglom turmush tarziga erishish.
- Antropometrik kursatkichlarning (buyi, vazni, boshining doirasi, kukrak kengligi) yosh kursatkichi standartlariga muvofik kelishi.

JISMONIY RIVOJLANGANLJ DARAJASI

Maktab yoshiga etgan bolalarning jismoniy jixatdan rivojlanganlik darajasiga kuyiladigan minimal talablar:

- Mustakil tarzda jismoniy mashklarni bajara olish;
- Buyrukka (start, stop) asoslanib yugura olish;
- Nyrvan yordamida tepalikka chika olish va pastga tusha olish;
- 5 sekund davomida arkonda osilib turish;
- Arg'imchok ucha olish; ;
- CHeklangan saf va chizik buylab yura olish;
- Kiya kuyilgan taxta ustidan yurib uta olish;
- Bir oyokda kaldirgoch bulib tura olish;
- Oyok uchlari bilan buyumlarni kisib kutarish, pastga surish va bir joydan ikkinchi joyga kuchira olish;
- Joyidan turib 15-20 marta sakray olish, 70-8- sm uzunlikka sakray olish, 30 sm balandlikdagi tusikdan sakrab utish;
- Tuxtamasdan 2-3 minut davomida yugura olish; 100 metr masofani tuxtamasdan yugurib utish;
- 10 metr masofani emaklab utish;
- Safda to'g'ri turish va safni uzunasiga yurish;
- Saflanish va kayta saflanishni bilish;
- Musika oxangiga mos xolda xarakat kila bilish;
- Koptokni irgitish va ilib olish;
- Ilon izi shaklida yurish;
- Tup-tup bulib aylana buylab yura olish;

Xalk uyinlari «Kim chakkon», «Ok terakmi-kuk terak?», «Kuyonim kuyonim ne buldi?», «CHitti gul», «Boglam-boglam», «Kim oladi shu ginani». «Uchdi, chopdi, sakradi», «Kushim boshi», «Koch bolam, kush keldi», «Tortishmachok» kabi xarakatli uyinlarda ishtirok eta olishdan iborat. 5 dan 7 yoshgacha bulgan yosh davri «dastlabki buy chuzilishi» dasri deb ataladi. CHunki bu davrda bola yil davomida 7-10 sm usishi mumkin. Maktabgacha 5 yoshli bolaning buyi 106,0-10,7 sm vazni esa 17-18 kilogrammni tashkil etadi. Xayotining 6 yili davomida xar oyda urtacha

vazniga 200,0 gr, buyiga 0,5 sm kushilib boradi.
Tajribalar va maqsadga karatilgan jismoniy tarbiya mashgulotlari natijasida 6 yoshli bolalar xarakat texnikasiga doir mashklarni to'g'ri va tushungan xolda bajaradilar

Nazorat savollari:

1. Maktabgacha ta'li muassasalarida olib borilayotgan mashg'ulotlarga qo'yiladigan talablar ?
2. Mashg'ulotni samarali tashkil etishda qaysi usullardan foydalanish mumkin.
3. Mashg'ulotni tashkil etishda qanday pedagogik texnologiyalardan foydalanish mumkin.

ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. I.Karimov «Barkamol avlod - O'zbekiston tarakkiyotining poydevori».
2. I.Karimov «Barkamol avlod orzusi».
3. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
4. «Bolalar bogchasida matematika» L.S.Metlina.
5. «Matematika» Bolalar bogchalarining katta guruxlari uchun mashgulotlar va topshyriklar mazmuni, taxminiy rejalashtirish, namunaviy konspektlar.

7 Mavzu:	Maktabgacha ta'lim muassasasining turlari.

4.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. 1 Maktabgacha ta'limning turlari. 2. Maktabgacha ta'limning shakli. 3. Maktabgacha va boshlangich ta'lim urtasidagi uzviylik 4. Bolalarni maktabga tayyorlashda oddiy matematik tasavvurlarni shakllantirishning ahamiyati.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Psixologik tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning so'z boyligini boyitish ahamiyatini tushuntirish, Bolalarni aqliy, jismoniy va salomatligi ahamiyati va undan chiqib kuch sarflashlari ahamiyati.	
Pedagogik vazivalar	**O'quv faoliyatinig natijalari**
-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. -Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar -Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
O'qitish uslubi va texnikasi	Ma'ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.

O’qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta’minlangan auditoriya

4.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	**Faoliyat mazmuni**	
	O’qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o’quv natijalarini e’lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E’tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O’quv faoliyatini baholash mezonlarini ma’lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. 3.2. Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o’z vaqtida ovqatlanishida katta ta’sir ko’rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo’yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. 3.2. Bolani birinchi sinfda o’qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo’llash niyatida yozib oladilar. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o’qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo’lib, ularni kelajakda qo’llash uchun kerak bo’lgan o’qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o’z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta’sir ko’rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o’ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O’quv jarayonida faol ishtirok etgan talabalarni rag’batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib oladilar.

	bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	

1 –ilova

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASASINING TURLARI.

Reja:

5. Maktabgacha ta'limning turlari.
6. Maktabgacha ta'limning shakli.
7. Maktabgacha va boshlangich ta'lim urtasidagi uzviylik
8. Bolalarni maktabga tayyorlashda oddiy matematik tasavvurlarni shakllantirishning ahamiyati.

Tayanch iboralar: muassasa, shakl, uzviylik, DTS talablari, turlari.

Mamlakatimizda rivojlangan maktabgacha ta'lim tizimi mavjud. Ta'lim isloxotlari negizida, xususan, Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ta'kidlanganidek, bugungi kunda maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining birinchi turi sifatida shakllanadi, u ijodkor, ijtimoiy faol, ma'anvid jixatdan boy shaxsni shakllantirish va yukori malakali rakobatbardosh kadrni tayyorlash milliy modelining eng muxim tarkibiy kismiga aylanadi, bilimdon va erkin fikrlovchi shaxsni tarbiyalashda ilk tashkiliy-pedagogik tadbirlar majmuini tashkil etadi.

Mamalakat iktisodiyotining rivojlanishi, ijtimoiy soxadagi uzgarishlar maktabgacha ta'limning ustuvor yunalishini belgilabgina kolmay, uning asosiy maqsad va vazifasi 6-7 yoshli bolalarni maktabdagi ta'limga puxta tayyorlashdan iborat ekanligi e'tirof etildi.

Boz ustiga ta'limda Davlat standartlarining joriy etilishi -bolalarning bogchaga katnagan yoki katnamaganligidan kat'i nazar, ularni maktab ostonasiga bir xilda tayyorgarlik kurib kelishlarini kafolatlash va ta'minlash zarur ekanligini takozo etadi.

Maktabga kadam kuygan xar bir ukuvchidan maktabdagi ta'limga bir xilda dastlabki xozirlik kurib, jismonan va ruxan ukishga tayyor bulishlari, etarli darajada ukuv malaka kunikmalariga ega bulishlari talab etilmokda.

Ayni paytda respublikamizdagi mavjud 6,704 ta bolalar bogchalarida 1 -7 yoshdagi 624,652 nafar bola tarbiyalanmokda. Bu umumiy kamrovning 18,5%ni tashkil etadi.

Bunday kursatkichlarning ob'ektiv va sub'ektiv omillari mavjud: - birinchidan, mamalkatimizda onalarga bola parvarishi uchun 3 yilgacha ta'til belgilangani, ushbu davrning ikki yiln tulovli ekanligi, ikkinchidan, bola tarbiyasida oilaning roli bekiyosligi aloxida axamiyat kasb etadi. Bu uz navbatida bolalarni uy sharoitida tarbiya olayotganligi uziga xos xususiyatga ega ekanligini kursatadi.

Respubdikamizda joriy etilgan tashkiliy pedagogik jarayon shakliga karab, maktabgacha ta'limni shartli ravishda ikki guruxga bulish mumkin: birinchisi - bevosita mulokotli ta'lim (tarbiyachi va bola). Unga bolalar bogchasi turli ta'lim muassasalari koshidagi tayyorlov guruxlari kiradi. *Ikkinchisi, bilvosita mulokotli, tarbiyaviy ta'sir kursatuvchi vositalar. Bunga bolalar adabiyoti, davriy matbuot materiallari, radio va televidenie kursatuvlari, kinomaxsulotlar singari vositalar kiradi. Birinchi guruxdagi tashkiliy ta'lim muntazam ravishda, muvofiklashtiruvchi (bogchaga bormagan bolalarni jadallashtirilgan dasturlar asosida rivojlantirish va maktabdagi ta'limga tayyorlash pirovard bogchaga borgan bolalar bilan tenglashtirishga karatilgan shakllar) xamda maqsadli: yozgi ta'til vaktida muayyan muddatga muljallangan maktab koshidagi tayyorlov guruxlar jarayonini uz ichiga oladi.

Ta'lim isloxoti maktabgacha ta'lim tizimiga kator yangiliklar kiritdi, xususan, ushbu turdagi muassasalarning yangi shakllarini barpo etishga zamin yaratdi. Bugungi kunda mamlakatimizdagi maktabgacha ta'lim shakllarini kuyidagicha ifodalash mumkin:

An'anaviy MTMlar	6704 ta	9, 10, 12, 24 - soat mobaynida bolalarni parvarish kilish, ovkatlantirish va tarbiya berish, maktabga tayyorlashga karatilgan, byudjetdan tulik ta'minlanadi;
Xonadon MTMlari	220 ta	Oila sharoitiga yakinlashtirilgan xonadon MTM byudjetdan ta'minlanadi;
Bogcha-maktab majmualari	219 ta	Maktabgacha va boshlangich ta'limdagi uzviylikni ta'minlab beruvchi muassasa;
Nodavlat MTMlari	11 ta	Bolalarga yakka tartibda tarbiya beruvchi davlatga karashli bulmagan bogcha moliyaviy jixatdan uz-uzini ta'minlaydi;
Savodxonlik markazlari	-	Maktabdan tashkari muassasalar koshida ota-onalar istaklari va bolalar kobiliyatiga karab, shartnoma asosida tashkil etilgan tugaraklar majmui;
Shanba-yakshanbalik guruxlari	-	Bogcha yoki maxalla koshida shartnoma yoki tashkilotlar xomiyligida tashkil etilgan kiska muddatli guruxlar;
Maktab koshidagi guruxlar	-	Boshlangich sinf ukituvchilari tomonidan tashkil etiladigan guruxlardan asosan bogchaga bormagan bolalarga maktabdagi ta'limga tayyorgarlik kursatiladi.

- MTMlarda olib borilayotgan ta'lim-tarbiya jarayonini mukobil xolda muvofiklashtiruvchi maktabgacha ta'lim shakllari vujudga kelib, ularda 13%ga yakin bolalar tarbiyasi kamrab olingan. Muvofiklashtiruvchi ta'limning ijobiy jixatlari bilan bir katorda ma'lum kamchiliklari xam mavjud: bolalar MTMga kun davomida emas, balki muayyan mashgulotlarda katnashish, shanba-yakshanba kunlari kelish, fakatgina savodxonlik saboklarini urganish imkoniyatlariga ega buladilar, ularning jismoniy kamol topishi, salomatligiga gamxurlik kilish, aklan va ma'nan rivojlanishini ta'minlash, mutasaddilar tomonidan raxbarlik va nazorat kilish mexanizmi ishlab chikilmagan. Shuning uchun xam mazkur ta'lim shaklining yutuk va kamchiliklari urganilib, ular rivojlantirilishi lozim.

Xozirgi kunda MTMlarda 54.575 nafar pedagog kadrlar ishlab kelmokda. Maktabgacha tarbiya muassasalariga lavozimlar ruyxatiga tarbiyachi, musika raxbari, logoped-defektologlar katoriga jismoniy tarbiya instruktori, psixolog, uzbek tili ukituvchilari kiritildi. Sunggi 1993-1998 yil attestatsiyasi natijalariga kura, ularning:

546-oliy toifali (1%),
8,186 - 1-toifali (14,9%),
16,372 - 2-toifali (29,9%),
29,471 - «Mutaxassis» (54%) deb e’tirof etilgan.

Maktabgacha tarbiya muassasalari uchun respublikaning 35 ta kollejida «Tarbiyachi yordamchisi» - kichik mutaxassislar va oila murabbiysi tayyorlanmokda.

Maktabgacha ta’lim dasturiy jixatdan ta’minlangan: 2001-2002 ukhv yilidan boshlab barcha maktabgacha ta’lim muassasalarida «Uchinchi ming yillikning bolasi» nomli yangi tayanch dastur joriy etildi. Dastur bilan birga nashrdan chikarilgan ukuv kullanma va «Bolangiz maktabga tayyormi?» nomli kitoblar ukuv-uslubiy majmuasini tashkil etadi. Ular barcha maktabgacha tarbiya muassasalarida mavjud.

Oilada tarbiyalanayotgan bolalar va ularning ota-onalari uchun lotin grafikasiga asoslangan yangi uzbek alifbosi bilan tanishtiruvchi darslik, kullanmalar, turli mavzudagi risolalar kuplab nashr etilmoqtsa. «YOzuvni urganamiz», «Alifbo sovgasi», «Rasmli alifbo» (Muallif - professor K.Abdullaeva) kabilar shular jumlasidandir.

Bogcha bolalariga xorijiy tillarni urgatishda ukuv-uslubiy majmua xisoblangan «Merry Yenglish» tuplami bolalarga 120-150 suz mikdorida ilk ingliz tili saboklarini berish imkoniyatiga ega.

Maktabgacha davrda barcha ta’lim shakllari uchun dasturlarning tulik yaratilishi ta’lim turlari: maktabgacha va boshlangich ta’lim urtasidagi uzviylikni ta’minlaydi.

3 ming suz boyligiga ega bulgan bolalarining lugat boyligi 1-4 sinflarga borib, ona tili va boshka darslar xisobiga 7-8 mingtani tashkil etadi. Maktabga suz tarkibi, turkumlari, uning tuzilishi xakida ilk tushunchalarni egallab kelgan bolalar ukish va yozishni kiynalmasdan, tez urganadilar.

Tevarak-atrof va ijtimoiy vokealar bilan tantishtirish mashgulotlariga bevosita tarix, inson va jamiyat, davlat va xukuk asoslari darslarining ilk kurinishlari kiradi.

6-7 yoshda uzlashtirilgan matematik tushunchalar doirasi (geometrik shakl, kattalik va shartli ulchovlar) boshlangich sinf matematika darslarida kengayib boradi, tabiiy xolki, tayanch bilimlarga ega bulmagan bolalarning uzlashtirishi talab darajasida bulmaydi.

Issiklik, yoruglik, tabiatdagi suv almashuvi, magnit xossalari xakidagi tushunchalar - «Tabiat va atrofdagi olam» darslarida mukammallashib, fizika dasturlarida ilmiy asoslangan ravishda takrorlanadi.

Kurinib turibdiki, to’g’ri tashkil etilgan maktabgacha ta’lim -bolalarning boshlangich sinflarda bilimlarni puxta egallashlari uchun zamin yaratadi, navbatdagi boskichlarda samarali ukishlarini ta’minlaydi.

Maktabgacha ta’lim tizimi xakida gap borar ekan, asosiy urgu va e’tibor bogchada kancha bola yurganiga emas, balki 1-sinfga boradigan bolalarning kanchasi maktabdagi ta’limga talab darajasida tayyorgarlik kurib, yalpi maktabgacha ta’lim shakllari bilan kamrab olinib, «etuk ukuvchi» bulib kelganligiga karatilishi zarur. Zero, maktabgacha ta’lim tizimini mustaxkamlash, barkarorlashtirish va

takomillashtirish Kadrlar tayyorlash milliy dasturi vazifalarining asosidir.

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLAShDA ODDIY MATYeMATIK TASAVVURLARNI ShAKLLANTIRIShNING AXAMIYaTI.

Bolalarning matematik tushunchalarini muvoffakiyatli uzlashtirishi, ularning idrokini, ya’ni sensor tuygularini ustirish bilan bevosita boglikdir.

Umumlashtirish va abstraktlashtirish kobiliyati real predmetlarning xususiyatlarini aniklash va shu xususiyatlarga karab mazkur predmetlarni bir-biriga takkoslash va gruppalarga ajratish asosida usib boradi. Shuning uchun bola maktabga borgunga kadar unda matematik tasavvurlarni shakllantirish uchun bolalar bogchasidagi barcha ukuv-tarbiya ishlari bilan uzviy ravishda boglab maxso’s ish olib boriladi.

Matematik bilimlar bolalarga ma’lum sistema va izchillikda berilishi, bunda yangi bilim kamrok mikdorda, ya’ni bolalar uzlashtirib oladigan darajada bulishi kerak. Shuning uchun xam bir vazifa bir kancha mayda kismlarga bulinib, ular birinketin urganib boriladi.

Tarbiyachi xar bir yosh gruppasining programmasi kanday tuzilganini bilishi lozim. Bu unga uz guruxidagi bolalarning matematikaga doir bilim darajalarini aniklash uchungina emas, balki maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda boshlangich matematik tasavvurlarni ustirish yuzasidan olib boriladigan barcha ishlshar sistemasida xar bir mashgulotning kanday muxim rolg‘ uynashi va urin egallashini kuz oldiga keltirish uchun xam imkon beradi.

Matematik tasavvurlarni shakllantirish yuzasidan olib boriladigan ishning asosiy formasi-mashgulotdir.

Dastur vazifalarining kupchilik kismi mashgulotlarda xal kilinadi. Bolalarda ma’lum izchillikda tasavvurlar shakllantiriladi, zarur malaka va kunikmalar xosil kilinadi.

Atrofdagi xamma narsani mikdor jixatidan kuzatishlarni uyushtirishga, bolalarning uz faoliyatlarining xilma-xil turlarida matematik mazmundagi bilim va kunikmalaridan kanday foydalanishlariga katta axamiyat beriladi.

Mashgulotlarda va kundalik xayotda didaktik uyinlardan xamda uyin-mashklardan keng foydlaniladi. Mashgulotlardan tashkari vaktlarda uyinlar tashkil kilib, bolalarning matematik tasavvurlari mustaxkamlanadi, chukurlashtiriladi va kengaytiriladi. Bir kancha xollarda, masalan, joyni bilish kunikmasini rivojlantirish yuzasidan olib boriladigan ishlarda uyinlar asosiy ukuv vazifasini utaydi.

Mashgulotlarda bolalarning aktiv faoliyati birinchi navbatda yangi material ustida ishlashni xamda ilgari utilgan materialni takrorlashni birga to’g’ri kushib olib borish bilan ish turlarini va uni tashkil etish usullarini almashtirib turish bilan ya’ni, mashgulot strukturasi bilan ta’msinlanadi.

Mashgulot strukturasi programma vazifalarining ' xajmi, mazmuni, birga kushib olib borilishi, tegishli bilim va kunikmalarning uzlashtirilishi darajasi, bolalarning yosh xususiyatlari bilan belgilanadi.

Maktabga borish davriga kelib bolalar tuplam va son, shakl va kattalik xakida uzaro boglangan bilimlarni nisbatan kuprok egallagan, fazada va vaktni orientatsiya

kila bilishni urgangan bulishlari zarur.

Tajriba, birinchi sinf ukuvchilarida uchraydigan kiyinchilik, odatda abstrakt bilimlarni egallab olish, konkret predmetlar, ularning obrazlari bilan amal kilishdan, sonlar va boshka absttrakt tushunchalar bilan bajariladigan amallarga utish zarurligini kursatadi.

Bunday utish bolaning rivojlangan akliy faoliyatini talab etadi. Bolalar turli matematik boglanishli munosabatlarni aniklash usullarini, masalan, tuplam elementlari urtasidagi moslikni aniklash usullarini egallaydilar (tuplamdagi elementlarni birma-bir amalda solishtiradilar, kattalik nisbatlarini aniklash uchun ularni ustma-ust, yonma-yon kuyib kurish usullaridan foydalanadilar).

Ular miqtsor nisbatlarini aniklashda eng anik usul predmetlarni sanash va kattaliklarni ulchash ekanligini tushuna oshlaydilar. Sanash va ulchash malakalari ularda tobora mustaxkam va ongli bulib boradi.

Xar kaysi yosh guruxi dasturi ushbu bulimlardan iborat:

- Miqtsor va sanok.

Kattalik.

- Geometrik figuralar.
- Fazoda muljal olish.
- Vakt buyicha orientir (muljal) olish.

Ukuv yilining oxirida katta gurux bolalari kuyidagilarni bilishlari kyorak:

- narsalarni 10 tagacha sanay olish;
- sanok va tartib sonlardan to’g’ri foydalanish;
- 10 tagacha bulgan sonlarni yonma-yon turganlarini (kurgazma asosida) takkoslay olish;
- teng bulmagan 2 gurux narsalar sonini ikki usul bilan tenglashtira olish (1ta narsa kushish yoki ayirish usuli bilan);
- 0 dan 9 gacha bulgan rakamlarni nomi va farki;
- turli mikdordagi 10 tagacha bulgan narsalarni eni, buyi, balandligi, kalinligi, ulchami va ular orasidagi munosabatlarni xisobga olgan xolda ortib borishi yoki kamayib borishi tartibida joylashtirib takkoslash;
- narsalar shaklini doiraviy, uchrubchak, to’g’ri turtburchakli, kvadrat. turtburchakli, oval kurinishdagilarini farklash;
- kogoz varagida yunalishlarini farklash;
- narsalarning uziga yoki boshka narsalarga nisbatan joylashish vaziyati, yunalishini suz bilan ifodalash;
- xafta kunlari ketma-ketligi, sutka kismlari nomlari kabilari.

Bulajak fukaro shaxsining xar tomonlama kamol toptirilishining asoslari'bola xayotining dastlabki yillarida, maktabgacha bolalikda kuyiladi. Sunggi yillarning psixologik-pedagogik tadkikotlari bolada idrok kilinadigan ob’ektlar xususiyatlarining analizi va sintezining, kuzatiladigan xodisalarni takkoslash va umumlashtirishlarning, eng sodda boglanishlar va ular orasidagi munosabatlarni tushunmokning etarlicha murakkab shakllari tarkib topishi mumkinligini kursatmokda.

MTMlar dasturida nazarda tutilganidek, matematik tayyorgarlikda bolalarni sanokka urgatish, birinchi unlik uchida mikdoriy munosabatlarni rivojlantirish, eng

sodda arifmetik masalalarni echish va tuzish bilan bir katorda namoyon kilingan tuplamlar ustida amallar bajarishga, shartli ulchovlar bilan ulchashlar utkazishga, sochiluvchi va suyuk jismlarning xajmini aniklashga bolalarning kuz bilan chamalash malakalarini rivojlantirishga ularning geometrik figuralar va predmetlarning shakli xakidagi tasavvurlarini rivojlantirishga, fazoviy munosabatlarni tushunishlarini, predmetlarni teng kismlarga bulish malakalarini shakllantirishga katta axamiyat beriladi.

Masalalarning bunday kompleksi matematik rivojlantirishning dasturi bulib, maktabgacha yoshdagi bolalarning miqtsoriy va boshka munosabatlarni chukurrok tushunishlarini ta'minlaydi va matematik tafakkurning, nutkning istikbolda takomillashuviga asos soladi. Bularning xammasi bolalarning akliy rivojlanishlariga va ularni maktabda ukishlariga muvoffakiyatli tayyorlashga imkon beradi.

Nazorat savollari:

1. Bugungi kunda Maktabgacha ta'lim muassasalarining qanday turlari bor ?
2. Maktabgacha ta'lim shakillarini ayting?
3. Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi mashg'ulotlar jarayonida matematik tasavvurlarini shakillantirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RUYXATI

1. «Bolalar bogchasida matematika» L.S.Metlina.
2. «Matematika» Bolalar bogchalarining katta guruxlari uchun mashgulotlar va topshyriklar mazmuni, taxminiy rejalashtirish, namunaviy konspektlar. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
3. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi»

8 Mavzu:	BOLALARNI MEXNAT MALAKA VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH ORQALI MAKTABGA TAYYORLASH.

4.1.Ma'ruza mashg'ulotining o'qitish texnologiyasi.

Vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 30 - 60 nafar.
O'quv mashg'lotining shakli	Vizual ma'ruza
Ma'ruza mashg'ulotining rejasi	1. 1 Maktabgacha ta'limning turlari. 2. Maktabgacha ta'limning shakli. 3. Maktabgacha va boshlangich ta'lim urtasidagi uzviylik 4. Bolalarni maktabga tayyorlashda oddiy matematik tasavvurlarni shakllantirishning ahamiyati.
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Psixologik tayyorgarlik haqida tushuncha berish, bolaning so'z boyligini boyitish ahamiyatini tushuntirish, Bolalarni aqliy, jismoniy va salomatligi ahamiyati va undan chiqib kuch sarflashlari ahamiyati.	
Pedagogik vazivalar	**O'quv faoliyatinig natijalari**
-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. -Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	-Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. -Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. -SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar -Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
O'qitish uslubi va texnikasi	Ma'ruza, muammoli holatlarni yechish, aqliy hujum, klaster.

O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, matnlar
O'qitish shakli	Ma'ruza, guruxdarda, jamoada ishlash.
O'qitish sharoitlari	Proyektor va kompyuter bilan ta'minlangan auditoriya

4.2.Ma'ruza mashg'ulotining texnologik kartasi.

Bosqichlar vaqti	**Faoliyat mazmuni**	
	O'qituvchi	**Talaba**
1-bosqich. Kirish (5 min.)	1.1. Mavzu maqsad va rejalashtirilgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Rejani ekranga chiqaradi.	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar. 1.2. E'tibor beradilar.
2-bosqich. Bilimlarni faollashtirish. (10 min.)	2.1. Asosiy tushunchalarni namoyish qiladi. 2.2. O'quv faoliyatini baholash mezonlarini ma'lum qiladi.	2.1. Aniqlik kiritadilar, savollar beradilar.
3-bosqich. Asosiy (55 min.)	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushuntirib va uni isbotlab beradi. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushuntirib beradi. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatini yoritib beradi. 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda salomatligi va jismoniy rivojlanganligining ahamiyatini kundalik rejimiga, ertalabki badantarbiya, o'z vaqtida ovqatlanishida katta ta'sir ko'rsatishining namuna bilan tushuntiradi.	3.1.Psixologik tayyorgarlik maktabning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ekanligini tushunib oladilar. 3.2. Bolani birinchi sinfda o'qitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarini kelib chiqishda intellektual tayyorgarlikni ahamiyatini tushunib olib ularni kelajakda qo'llash niyatida yozib oladilar. 3.3. SHaxsiy va ijtimoiy psixologik tayyorgarligini o'qishda va kattalar bilan muloqotdagi ahamiyatiga ega bo'lib, ularni kelajakda qo'llash uchun kerak bo'lgan o'qituvchiga savol berib xulosa chiqaradi va ularni yozib oladilar 3.4. Bolalarni maktabga tayyorlashda jismoniy rivojlanishiga kundalik rejimini, ertalabki badantarbiyani, o'z vaqtida ovqatlanishining salomatlikka katta ta'sir ko'rsatishini bilib olib namunalardan xulosalar chiqarib o'ziga yozma ravishda belgilab oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 min.)	4.1. Mavzuga hulosa yasaydi. O'quv jarayonida faol ishtirok	4.1. Eshitadilar. 4.2. Topshriqlarni yozib

	etgan talabalarni rag’batlantiradi. 4.2. Musatqil ishlash va bilimlarni mustahkamlash uchun savollar beradi.	oladilar.

1 –ilova

BOLALARNI MEXNAT MALAKA VA KO’NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH ORQALI MAKTABGA TAYYORLASH.

REJA:

1. Bolalar mexnatini tashkil etishdagi koidalari.
2. Bolalar mexnatida uz-uziga xizmat kilish.
3. Bolalarni maktabga tayyorlashda tabiat bilan tanishtirish metodikasining roli

Tayanch iboralar: malaka, ko’nikma, faoliyat, mehnat, tabiat bitlan tanishtirish.

5-7 yoshli bolalar katta yoshlilar mexnatiga zur kizikishi biror mexnat jarayonini kattalar bilan birga katnashish yoki biror narsani mustakil bajarish ishtiyokini namoyon kiladilar. Ularning faoliyatlari kichik maktab yoshidlagilarga nisbatan anchagina maqsadga yunaltirilgan, e’tiborlari xamda maqsadga karatilgandir. Bolalarda mexnat malakalari mexnat kilish odatini shakllantirish xar bir ishni oxiriga etkazish kunikmasini tarbiyalash pedagogik jarayonini to’g’ri tashkil etib kuyidagi koidalarga rioya kilingandagina:

1. Katta guruxlarga uziga uzi xizmat kursatish mexnati xujalik turmush mexnati tabiatdagi mexnat, shuningdek kul mexnatini tashkil etish.
2. Kun tartibiga kura «Bolalar bogchasi ta’lim tarbiya dasturi» asosida mexnat uchun nazarda tutilgan vaktdan tulik foydalanish. Bolalarni xar xil sport turlariga muntazam jalb kilish.
3. Mexnatning xar xil turlari tashkil etilar ekan bolalar faoliyatining yakka va jamoa turlaridan foydalanish.
4. Bolalar mexnatiga raxbarlik metod va usullarini ta’lim tarbiya vazifalariga muvofik tanlash.
5. Xilma xil mexnat turlarini tashkil etishda ularning bolalar faoliyatining boshka turlari bilan okilona biriktirish orkaligina amalga oshirish mumkin.

Xar kuni kun tartibida guruxdagi barcha bolalar uchun va xar bir bola uchun yakka mexnatni nazarda tutish kerak. Bolalar to’g’ri tashkil etilgan mexnatdan katta kuvonch xis kiladilar.

Katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning kun tartibida uz uziga xizmat kursatish mexnati sezilarli urnini egallaydi. Tarbiyachilar mustakil
yuvinish, kiyinish kunikmasini shakllantirimshni davom ettiradilar. Ular bolalardan

yuvinish, echinish, ovkatlanish tartibini anik bilishni ularni uz vaktida va anik bajarilishlarini talab kiladilar. Tarbiyachi bu shakllangan kunikmalardan bolalarning uz aro yordamlarini tashkil etish va axlokiy normalarni tarbiyalashda foydalaniladi.

Uz uziga xizmatni yaxshi tashkil etish shartlaridan biri kun tartibi jarayonini izchil va boskichma boskich utkazish va bunda barcha bolalarning ishtirok etishidi, bolalar uzlariga kuyilayotgan talablarni tushunishlari va uz burchini muntazam tarzda bajarishlari kerak. Katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning uziga uzi xizmatlari tashkil etishda gurux tarbiyachisi bolalardagi malakalarni xissobga olib shunga muvofik xarakat usullarini eslatadi. Va shu orkali ularning e’tiborini jalb kiladi. Tarbiyachi shuningdek bolalarning uziga uzi xizmat kursatishiga doir ish sifatlarini xisobga olib boradi, uni baxolaydi, nima yaxshi chikayotgan bulsa taxlil kiladi.

Katta va tayyorlov guruxida muxim vazifa nonushtagacha tayyorlanish, nonushtadan sung shuningdek tushlik va kech tushki ovkatga tayyorlanish vaktida navbatchilar ishini anik tashkil etishdan iborat. Navbatchilik kilish kunikmasini shakllantirish ishi davom ettiriladi, chunki navbatchilikning vazifalari kengayib boradi. Navbatchilikni tayinlashda bu ishda tajribaga ega bulganlar katori yangi bolalarni tayinlash xam e’tibordan chetda kolmasligi kerak. Yil boshida tarbiyachi navbatchilarni uz vazifalari bilan tanishtiradi, zaruriyat bulganda ayrim xarakatlarni kursatadi. Topshirilgan ish uchun jamoa oldidagi ma’suliyatini ta’kidlaydi (uz vaktida kelish. xarakatlar izchilligi, xamma narsani bolalar tuplanishiga tayyorlash, asbob anjomlardan to’g’ri foydalanish shu kabilar).

Shuningdek navbatchilar mashgulotga kerakli asbob anjomlarni ukuv materiallarini mashgulot utish uchun tayyorlab kuyishlari kerak. Bola mustakil mashgulotga tayyorlana turib mashgulotga kerakli bulgan kalam. idishda suv, latta va muy kalam tayyorlashi mashgulot tugashi bilan ularni joy joyiga kuyib ish urnini tozalab olishi, kurish-yasash uyinini uynab bulgandan sung ularni detallaridan ajratib olib idishga solish va uz urniga olib borib kuyish, tarbiyachi bolalar mexnat kilayotganlarida ularni batartibligi yoki extiyotkorligini tartibsizlikka e’tibor beyaptilarmi, yoki befark kilayaptilarmi, shularni xammasini dikkkat bilan kuzatib boradi.

Navbatchilarning tabiat burchagidagi mexnati xam xar kuni tashkil etiladi. Bolalarning tabiatdagi mexnati katta tarbiyaviy axamiyatga egadir. Mexnat jarayonida bolalarda tabiatga nisbatan extiyotkorlik, gamxurlik munosabatlari shakllantiriladi.
Tabiatdagi mexnat bolalarda burchlariga nisbatan ma’suliyatni xis etib yondoshishini tarbiyalaydi. Bolalar usimlik va xayvonlarni parvarish kilar ekanlar uning zarurligiga ishonch xosil kiladilar. Birok tabiatdagi mexnatga nisbatan ma’suliyatini tarbiyalash uchun bolalar mexnat malakalarini egallab olgan bulishlari uz mexnatlarining axamiyatiny tushunishlari lozim.

Tabiatdagi mexnat maktabgacha yoshdagi bolalarning sensor tarbiyasi uchun kulay sharoitlar yaratadi. Mexnat jarayonida bolalar usitmliklar xolati, ularni yoruglikka, namlikka, issiklikka yaxshi tuprokka bulgan extiyojlarini kondirilishiga boglik ekanligini anglab oladilar.

Tabiatdagi mexnat kuzatuvchanlikni ustirilishining usullaridan biridir. Tabiatdagi mexnat jarayonida tarbiyaviy vazifalardan tashkari ta’limiy vazifalar

xam xal kilinadi. Tabiat burchagida buladigan navbatchylik ertalab balikchalarni bokadilar, gullarga suv kuyadilar, erlarni yumshatadilar, kushlar kafaslarini tozalashda yordam beradilar. Vakti vaktida kuchat utkazishda xam yordam beradilar.

Tarbiyachi va bolalar navbatchilar ishini nazorat kiladilar, xamda uni baxolaydilar.

Katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar mexnati orasida aloxida urinni gurux xonalarida doimo tozalik va tartibni saklash ishi egallashi lozim. Tarbiyachi bolalardan kaysi biridir kiyinishini shkafga tartibli kuymaganligini kurib, masalan: shapka kaerda turishi kerakligini, yoki, koftochkasining engi nima uchun chikuarilmaganligini suraydi.

Vakti vaktida (odatda xaftaga bir) bolalar tarbiyachi topshirigiga kura kullanma va uyinchoklarni ajratadilar, yuvadilar, gurux xonasini umumiy yigishtirishda katnashadilar. Xujalik turmush mexnati yaxshi tashkil etishda bolalarning yonma yon ishlab umumiy natijasini tasavvur kilishlari muximdir. Ba’zan umumiy ishni bajarish uchun tarbiyachi vazifani bolalar urtasida xar bir bolaning tajribasiga kura taksimlaydi va u ishni oxirigacha bajaradi.

Mexnat vazifalarini uyushtirishda tashabbus va mustakillikni namoyon kilganlarni ragbatlantiriladi. Tayyorlov guruxida tarbiyachi bolalar mexnatini tashkil etishning yana bir kurinishi xamkorlikdagi mexnatdan foydalaCHziladi. Bu xolatda bolalardan bittasi ishining oz kismini bajaradi, ikkinchisi uni davom ettiradi.

Qo’l mexnati kupincha mashgulotlarga barcha bolalar uchun bir vaktda ulashiladi. Uyinchoklar kogoz, tabiiy materiallarni bolalar butun gurux bg‘ulib yoki kichik guruxlarga bulinib bajaradilar. Bu maqsadda aloxida joy jixozlanib u erga material va asboblar joylashtriladi. Qo’l mexnatini bajarishda bola natijaga erishadigan narsa bu buyum vujudga keladi bolalar yopishtirish, buyash, tikish, kirkish va shunga uxshash oddiy mexnat malaka kunikmalarini egallab oladilar. Yilning issik vaktlaridagi sayrlarda erni chopish va yumshatish, utok kilish xosilni yigishtirish buyicha birgalikdagi ish tashkil etiladi. Bu xolatda mexnatni tashkil etishning asosiy shakli gurux (3-4 bola) yoki zveno bulib bajridigan davomli topshiriklar buladi.

Mexnat faoliyati xar xil mexnat jarayonlaridan tashkil topgan xar xil mexnat turlarining umumlashtiruvchi keng tushunchasidir. Mexnat jarayonini mexnat faoliyatining uziga xos bir bulagi bulib uning tarkibida esa mexnat faoliyatining xamma tarkibiy kismlari mexnatning maqsadi. Material va mexnat kurol aslaxalari biron natijani yuzaga keltirish maqsadiga erishishi uchun sarf kilingan barcha mexnat xarajatlari, mexnat sabablari va mexnat
maxsuli yakkrl kuzga tashlanadi. Mexnat faoliyatini egallash bu birinchi navbtada mexnat jarayonining uning tarkibiy kismlari bilan birgalikda egallab olishdir. Shunga karab bolalarning mexnat tarbiyasi vazifalari belgilanadi va ular kuyidagilardan iboratdir.

1. Bolalarni bulajak mexnat faoliyati oldidan maqsad kuyishga urgatish.
2. Mexnat jarayonini mexnat faoliyatini eng oddiy rejalab olishga urgatish.
3. Uz ish joyini tayyorlab olishga urgatish.
4. Mexnat malaka va kunikmalarini urgatish.
5. Bajarilgan mexnatning natijasi, sifati va axamiyati kancha vakt

bajarilganligiga karab uzining va boshkalarning ishini to'g'ri baxolashga urgatish.

6. Mexnat faoliyati sabablarini shakllantirish.
7. Jamoa mexnat faoliyatini vaktida bolalarda ijobiy munosabatlarni shakllantirish.

Shunday kilib bolalar mexnatini to'g'ri tashkil etish xar bir bolani xar xil mexnat turlariga muntazam jalb kilishni nazarda tutadi. Bunda ishning jamoa va yakka tartibdagi shakllaridan foydalaniladi. Ish xajmi nazarda tutiladi. Uskunalar to'g'ri tanlanadi.

BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLAShDA TABIAT BILAN TANIShTIRISh MYeTODIKASINING ROLI.

Bolalar bogchasida bolalarni tabiat bylan tanishtirish jarayonida xilma-xil metodlar: kurgazmali (kuzatish, rasmlarni kurish, diafilg'm vakinofilg'mlarni namoyish kilish), amaliy (uyin metodi, mexnat, oddiy tajribalar), ogzaki (tarbiyachining xikoyasi, badiiy asarlarni ukish, suxbat) metodlaridan va xilma-xil formalardan: mashgulotlardan ekskursiyalardan kundalik xayotga mexnatdan kuzatishlardan uchastka va tabiat burchagidan uyinlardan foydalaniladi. Natijada bolalarda bilimlarni egallash malaka va kunikmalarni xosil kilish kobiliyatlarini ustirish ilmiy dunyokarashlarni axlokiy sifatlarini xulk atvorlarini shakllantirishga erishiladi.

Tabiat bilan tanishtirish metodlaridan kurgazmali metodlar:

KUZATIShLAR. Kuzatish atrof olam predmetlari va xodisalarini maqsadga muvofik rejali idrok etishdir. Kuzatish murakkab bilim faoliyati bulib unda idrok, tafakkur va nutk ishtirok etadi. Barkaror dikkat talab etiladi. Kuzatilayotgan xodisani tushuntirishda bolaning tajribasi, bilimi va malakalri muxim axamiyatga ega buladi.

Tabiatni bolalar bilan birgalikdla kuzatishni tashkil etar ekan, tarbiyani bir kator vazifalarni xal etadi: bolalarda tabiat xakida bilimni shakllantiradi. Kuzatishni urgatadi, kuzatuvchanlikni ustiradi, estetik jixatdan tarbiyalaydi.

Predmet va xodisalarning xususiyati xamda sifatlari xakidagi bilimni shakllantirish maqsadida tashkil etiladigan kiska muddatli kuzatuvlar jarayonida bolalar kismlarning shakli, rangi, kattligi, tuzilishi, fazoviy joyylashuuvini, satxining xarakatini farklashni, xayvonlar bilan tanishganda esa xarakat xarakteri ular chikaradigan tovushlarni xam urganadilar va xokozo.

Usymlik va xayvonlarning usishi xamda rivojlanishi tabiatdagi mavsumiy uzgarishlar xakidagi bilimlarning jamgarilishi uchun kuzatishning ancha murakkab turi uzok muddatli kuzatishlardan foydalaniladi. Unda bolalarga ob'ektning kuzatilayotgan xolatini ilgarigi bilan kiyoslashga to'g'ri keladi.

Bu kuzatishlar davomida bolalarning zexni va kuzatuvchanligi usadi. Analiz kilish, kiyoslash, xulosa chikarish protsessi takomillashadi.

Kuzatishlar tarbiyachi tomonidan bolalarni usimlik va xayvonlar bilan ob-xavo bilan kattalarning tabiatdagi mexnati bilan tanishtirishda tashkil etiladi.

Kuzatishlar mashgulot va ekskursiyalarda, sayrlarda, tabiat burchagida va shu

kabi joylarda olib boriladi.

Tarkatma materiallardan foydalanib kuzatish:

Bu kuzatishlar urta guruxdan boshlab utkaziladi. Bunday kuzatishni tashkil etish bir ob’ektni kuzatishdan kura ancha murakkabrokdir. Tarkatma material sifatida usimliklar xamda ularning kismlari: bargi, mevasi, va urugi, shoxlari, sabzavot va mevalardan foydalanish mumkin.

Rasmlarni kurish, kinofilg‘mlar va diofilg‘mlarni namoyish etish. Bu metodlardan foydalanish xilma-xil vazifalarni xal kilishga: tasavvurlarni aniklash va konkretlashtirish bilimlarni sistemalashtirish va umumlashtirish estetik idrokni tarkib toptirishga yordam beradi.Rasmlarni kurish: rasmlar tabiat xodisalarini batafsilrok kurish, dikkatni uzzok muddat shularga karatish imkonini beradi, buni esa kupincha tabiatni bevosita kuzatishda tabiatning dinamikligi xamda uzgaruvchanligi tufayli amalga oshirishning imkoni bulmaydi. Bundan tashkari kupgina xodisalarni bevosita kuzatish mumkin emas. Masalan, yovvoyi xayvonlar, janubiy va shimoliy ulkalarning xayvonlari bilan bolalarni asosan rasmlar - orkali tanishtirish mumkin.

Bolalarni tabiat bilan tanishtirishda didaktik syujetli predmetli shuningdek, badiiy rasmlardan foydalaniladi.

Didaktik syujetli va predmetli rasmlar - bolalarni ukitishda kurgazmali vosita sifatida maxsus yaratilgandir «Yilning turt fasli», «Uy xayvonlari», «YOvvoyi xayvonlar», «Utsimon usimliklar» va shu kabi rasmlar seriyasi shular jumlasidandir. Bulardan turli maqsadlarda foydalaniladi. Badiiy rasmlarni fakat maktabgacha kata yoshdagi bolalar bilan kurish maqsadga muvofikdir.

Ukuv ekrani bolalar bogchasida bolalarni tabiat bilan tanishtirishda diofilg‘malar, kinofilg‘mlar va telefilg‘mlardan foydalaniladi.

Ukuv ekrani bolalarda tabiat xodisalarining dinamikasi: usimlik va xayvonlarning usishi xamda rivojlanishi kattalarning mexnati xakidagi tasavvurlarni shakllantiradi. Kiska muddat ichida uzok vakt bulib utgan xodisalarni kursatish imkonini beradi.

Kinofilg‘mlar bolalarda aloxida emotsional munosabat kizikish uygotady. Bu esa bilimlarni yanada muvofakiyatlirok egallashga yordam beradi. Syujetli diofilg‘mlar, kinofilg‘mlar va telefilg‘mlar syujetining kizikarliligi bilan bolalarda aloxida kizikish uygotadi. Bu bilimlarning aktiv idrok etishga yordam beradi. Ekrandagi xodisalarga aloxida munosabat uygotadi.

Syujetli diofilg‘m kinofilg‘m va telefilg‘mlardan turli maqsadlarda bilimlarni konspektlashtirish, u yoki bu xodisani xarakterlovchi muximrok xususiyatlarni ajratib kursatish, bilimlarni kengaytirish tabiatga extiyotkorona munosabatda bulishni shakllantirish maqsadlarida foydalaniladi.

AMALIY MYeTODLAR.O’YIN.

Tabiatning oddiy xodisa va predmetlari xakida bolalarning tasavvurlarini kengaytirish maqsadida utkaziladigan kuzatishlar bilan bir katorda xilma xil uyinlardan keng foydalaniladi. Bu uyinlarda bolalar suzuvchanlik tajribasini orttiradilar, egallagan bilimlarini ijodiy uzlashtiradilar.

Bolalarni tabiat bilan tanishtirishda didaktik xarakterli va ijodiy uyinlardan foydalaniladi.Didaktik uyinlar. Didaktik uyinlarda bolalar uzlarida tabiatdagi predmet va xodisalar xayvonlar va usimliklar xakida mavjud bulgan bilimlarni aniklaydilar,

musitaxkamlaydilar, kengaytiradilar. Kupgina uyinlar bolalarni umumlashtirish xamda klassifikatsiya kilishga urgatadi. Didaktik uyinlar, xotira, dikkat, kuzatuvchanlikning usishiga yordam beradi. Bolalarni mavjud bilimlardan yangi sharoitlardan foydalanishga urgatadi. Turli akliy jarayonlarni aktivlashtiradi. Lugatni boyitadi. Bolalarda birgalikda uynash kunikmasini tarbiyalashga yordam beradi.

Uyin mashklari predmet va xodisalarni sifati xamda xususiyatlariga kura farklashga urgatadi. Kuzatuvchanlikni ustiradi. Bu uyinlar butun gurux bolalari bilan yoki ularning bir kismi bilan utkaziladi. Uyin mashklari kichik va urta guruxlarda aloxida axamiyatga ega. Katta guruxlarga esa u mashgulotning bir kismi xisoblanadi.

XARAKATLI UYINLAR.

Tabiatshunoslik xarakteridagi xarakatli uyinlar xayvonlarning xatti xarakati ularning xayot tarziga taklid kilish bilan boglik. Bolalar bu uyinlarda xarakatlarga tovushlarga taklid kilib bilimlarni chukurrok egallaydilar. Uyindan zavklanish bolalardagi tabiatga bulgan kizikishni chukurlashtiradi.

Ijodiy uyinlar. Uyinda bolalar mashgulot, ekskursiya, kundalik xayot jarayonida olingan tasavvurlarni aks ettiradilar. Kattalarning tabiatdagi mexnati xakidagi bilimni egallaydilar; Bunda ularda mexnatga ijodiy munosabat shakllanadi. Ular kattalarning tabiatdagi mexnatining axamiyatini anglab oladilar.

TABIATDAGI MEXNAT

Bolalar mexnat obektlari usimliklarning xususiyatlari va sifatlari ularning tuzilishi extiyojlari rivojlanishining asosiy boskichlari ustirish usullari usimliklar xayotidagi mavsumiy uzgarishlar xakida xayvonlar, ularning tashki kurinishi extiyojlari, xarakat kilish usullari, xatti xarakatlari, xayot tarzlari va uning mavsumiy uzgarishlari xakida tasavvurga ega buladilar. Ular yashash muxiti urtasida mutanosiblik urnatishni xayvonning tabiatdagi xayot tarzi va ularni tabiat burchagida parvarish kilishni urganadilar.

Mexnatni tashkil etish formalari va ularga raxbarlik kilish metodikasi maktabgacha tarbiya davomida murakkablashib boradi. Murakkablashish bolaning yosh imkoniyatlari shuningdek mexnat faoliyatining usishi tufayli aniklanadi.

OGZAKI METODLAR

Bolalarni tabiat bilan tanishtirishda tarbiyachining xikoyasidan tabiat xakidagi badiiy kitoblarni ukishdan suxbatdan foydalaniladi. Ogzaki metodlarda foydalanishda tarbiyachi bolalarning nutkini tushunishga bulgan kobiliyatlarini uzok muddatli ixtiyoriy dikkatlarini va suz orkali berilayotgan mazmunga dikkatni karata olishlarini shuningdek, bolalarda muxokama aniklash, sistemalashtirish predmeti buluvchi u yoki bu xodisa yoki fakt xakida yorkin tasavvurlarning bor yukligini e’tiborga oladi.

TARBIYACHINING XJOYaSI

Xikoyani idrok etish bolalar uchun anchagina murakkab akliy faoliyatdir. Bola kattalar nutkini eshitishi va tinglay olishi xikoya davomida uni anglab olishi ogzaki tasvir asosida etralicha jonli obrazlarni aktiv tasavvur kilishi tarbiyachi xikoyasidagi vokea xodisalarni bir biriga bogliklig xamda munosabatlarini aniklash xamda tushunishi xikoya mazmunidagi yanglishlikni uzining avvalgi bilim bilan kiyoslab kurishi lozim.

SUXBAT

Didaktik vazifalardan kelib chikkan xolda suxbat ikki turga - oldindan utkaziladigan suxbatlar va yakuniy suxbatlarga bulinadi. Bu suxbatlar mazmunan turli darajada bulishi mumkin: birovlar kuzatiladigan ob'etlarni tor doirada kuzatgandan sung, boshkalari xodisalarning keng doirasini kamrovlari xodisalarning keng doirasini kamrovchilarni - bolalarning jonsiz tabiat xodisalari, usimliklar xayoti, xayvonlar, kishilarning mexnati xakidagi bilimlarini sistemalashtirish maqsadida utkaziladi.

BADIIY ADABIYOTNI UKISh

Uz mazmuniga kura ilmiy bulgan tabiatshunoslik xakidagi kitob ayni vaktida san'atning bir turidir. Tabiatshunoslik kitobi bolalarda bilish xukukini, kuzatuvchanlikni, bilimga bulgan xavasni tarbiyalash uchun boy metrial beradi.

MAShGULOTLAR

Bolalarni tabiat bilan tanishtirish mashgulotlari bilimlarni bolalarning imkoniyatlari xamda urab turgan tabiatning xussiyatlarini nazarda tutgan xolda izchil shakllantirish imkonini beradi. Tarbiyachi raxbarligida utadigan mashgulotlarda guruxning barcha bolalarida dastur talablariga muvofik elementar bilimlar shakllanadi. Asosiy bilim protseslari va bolalarning kobiliyatlari ma'lum sistema xamda izchillikda ustiriladi. Kundalik xayotda kuzatish, uyin, mexnat vaktida bolalarning shaxsiy bilimlari yigilib boriladi. Mashgulotlar ularni aniklash va sistemalashtirish imkonini beradi.

MAShGULOTNING TAHLIMIY VAZIFASI

Bu bolalarga mashgulotlarda berilish yoki aniklanishi xamda konkretlashtirilishi lozim bulgan bilim xajmidir. Bunga yana bolalarning tabiatni bilishga bulgan kizikishlarini shakllantirishni kushish mumkin. Mashgulotda xal etiladigan tarbiyali vazifalar. Tabiatga ijobiy extiyotkorona, gamxurona munosabatni shakllantirish. Tabiatga estetik munosabatni ustirishga yunaladi.

Mashgulotga tayyorlanish xamda uni utkazishda mashgulotning tuzilishi metodini to'g'ri aniklash muximdir. Metodni tanlash ta'limiy vazifalar xarakteri, tabiiy ob'ektning xususiyatlari, xamda bolalarning yoshiga boglikdir.

Mashgudot davomida topshirikni bajarishga barcha bolalarni jalb kilish muximdir. Mashgulot oxirida koidaga binoan tarbiyachi bolalarni malaka va kunikmalarini ularning mashgulotga munosabatlarini, kizikishlarni pedagogik jixatdan baxolaydi. Baxolarning diferentsiyalashuvi bolalarning yoshiga boglik buladi.

EKSKURSIYaLAR

Ekskursiya bolalarni tabiat bilan tanishtiruvchi mashgulotlar turidan biridir. Ekskursiyalar vaktida bola tabiat xodisalarini mavsumiy uzgarishlarni tabiiy sharoitda kuzatish insonning xayot talablariga muvofik
tabiatni kanday uzgarayotganini va tabiat kishilarga kanday xizmat kilayotganini kurish mumkin.

Ekskursiya mashgulotlarining afzalligi yana shundaki, unda bolalar usimlik va xayvonlar, ular yashaydigan muxitni kurish imkoniyatiga ega buladilar. Ekskursiya bolalarga tabiatda mavjud bulgan uz aro alokalar xakida dastlabki dunyokarash tasavvurlarini olamni materialistik tushunishni shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

Ekskursiyalar tufayli bolalarda kuzatuvchanlik, tabiatni uzgarishiga kizikish usadi. Ular predmetni sinchiklab kuzatish va uning xarakterini xususiyatlaryni kayd kilishga odatlanadilar.

Tabiatning guzalligi bolalarda chukur xissiyotlar uygotadi, uchmas ta'surot koldiradi. Estetik xissiyotlarning usishiga yordam beradi. Shu asosda yana tabiatga muxabbat, unga extiyotkorona munosabatda bulish, vatanga muxabbat shakllantiriladi.

Ekskursiyalarni uyushtirish. Ekskursiyadan mashgulot turi sifatida urta, katta, xamda tayyorlov guruxlarida foydalaniladi. Xar bir ekskursiya uchun barcha bolalar egallashlari shart bulgan dastur mazmuni belgilanadi.

KUNDALIK XAYOTDAGI ISh

Mashgulot va ekaskursiyalardagi kuzatishlarni kundalik xayotdagi shuningdek boshka formalari bilan uzviy alokada olib boriladi.

SAYRLAR

Bolalarni tabiat bilan tanishtirish uchun sayrlardan keng foydalaniladi. Sayrlar vaktida tarbiyachi bolalar tasavvurining shakllanishi uchun uzok muddat talab kilinadigan tabiat xodisalari bilan tanishtirish imkoniga ega buladi. Bolalarni korning erishi, kurtaklarning burtishi, maysaning paydo bulishi va shu kabilar bilan tanishtiriladi.

Sayrlarda tabiiy materiallar kum, loy, suv, muz, barg, va shu kabilar bilan xilma-xil uyinlarni tashkil etish mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda sezgi tajribasi yigiladi, ular tabiat xodisalarini barcha aloka va munosabatlarda tabiiy sharoitlarda kuradilar. Sayrlar bolalarda kizikish uygotadi, ularga katta kuvonch, tabiat bilan munosabatda bulish esa lazzat baxsh etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolani tabiat bilan tanishtirish orkali bolaning xar tomonlama bilimlarini egallashi psixik jarayonlarning rivojlanishi, kobiliyatlarini usishi, ilmiy dunyokarashini shakllanishi axlokiy sifatlarni ijobiy xulk odatlarini uzlashtirilishi estetik xissiyotlarni rivojlanishiga erishiladi.

Tabiatning guzalligi bolalarda chukur xissiyotlar uygotadi, uchmas ta'surot koldiradi, estetik xissiyotlarning usishiga yordam beradi. Shu asosda ona tabiatga muxabbat, unga extiyotkorona munosabatda bulish, vatanga muxabbat shakllantirib, tabiatni urganishga kizikish (jonli va jonsiz tabiatga) usadi. Olamni materialistik tushunchasini shakllantiradi.

Nazorat savollari:

1. Bolalar mehnatini tashkil qilishda qanday qoidalardan foydalaniladi ?
2. Mehnat tarbiyasining vazifalari?
3. Bog'chada tabiat burchagidagi ishlarning mazmuni va unga qo'yilgan talablar?

ADABIYOTLAR RUYXATI:

1. I.Karimov «Barkamol avlod - O'zbekiston tarakkiyotining poydevori».
2. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.
3. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi»
4. Xoshimov. «Pedagogika tarixi»

TASVIRIY FAOLIYAT MASHG’ULOTLARIDA BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH.

REJA:

1 .MTM va maktab dasturlarining uzviyligi.

2.Tasviriy faoliyat mashg’ulotlarida maktab ta’limi uchun beriladigan ilk malaka - ko’nikmalar.

Tayanch iboralar:Nafosat tarbiyasi, badiiy didaktika, maxorat, rasim solish, qurush, yasash, loy va plastilindan narsa yasash.

Tasviriy faoliyat bo’yicha bolalar bog’chasi dasturi va maktabda tasviriy san’at dasturi bolalarda tevarak atrofga nisbatan, san’at bolalarda estetik munosabatni tarbiyalash, ijodiy kobiliyat va tassavurlarini rivojlantirishni ko’zda tutadi.Bolalar bog’chasida tasviriy faoliyat mashg’ulotlarida,maktabda muvaffakiyatli o’qib ketishlari uchun zarur bulgan vazifalar xal etiladi.Rasm, applikatsiya, loy ishlari protsessida, bolalarda fikr yuritishning protsesslari analiz, sintez,takrorlash, konkretlashtirish kabilar shakllanadi.Shuningdek bu protsesslarda bolalar jamoada ishlashga, o’z xarakatini o’rtoklarining xarakatiga bo’ysindirishga o’rganadilar.

Bolalar bog’chasida tasviriy faoliyat mashgulotlari bolalarda, o’quv faoliyatida zarur bo’lgan malaka ko’nikmalarni shakllantiradi.

Bular: topshirikni tinglash va yodda tutish , ma’lum vakt orasida bajarish uz ishini rejalashtirish va baxolashga, boshlangan ishni oxiriga etkazishga, xat va kamchiliklarini topishga va uni tuzatishga material qurollarini va ish joyini tartibli saqlash va boshkalar.

Pedagoglarning olib borgan tekshirishlari shuni kursatadiki bolalar bogchasida ta’lim-tarbiyaning bunday tizimi bolalarni maktabga tayyorlashga ta’sir kursatadi.Shuningdek boshka psixologlar Ye.A. Labunskiy va boshkalar tomonidan maktab o’quvchilarining tasviriy faoliyatni o’rganish protseslar shuni ko’rsatib o’tadi, maktabda tasviriy san’at darslarini tuzilishi,bolalarning bogchada olgan bilim, malaka va kunikmalar asosida ularni xisobga olgan xolda tashkil etiladi.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida tasviriy faoliyat mashgulotlarida bolalar asosan amaliy ish bajaradilar,san’at asarlari bilan rasmga karab xikoya kilin kitobdagi ilyustratsiyalarni kurib chikish protsessida tanishadilar, maktabda e tasviriiy sa’nat o’quv predmeti xisoblanib tasviriy san’atning turlari rang tasvir, grafik, xaykaltaroshlik va dekorati san’at asarlar bilan yanada chukurrok tanishadilar.Maktabgacha ta’li muassasasida tasviriy faoliyat mashgulotlari xilma-xildir, rasm,mazmunl dekorativ va loy applikatsiya mashgulotlari.Maktabgacha ta’lim muassasasi mashgulotlarning xammasiga katta axamiyat beriladi.Maktabda esa tasviri san’at darslarida rasm (naturaga karab) mavzu asosida va dekorativ turlar utkaziladi.

Bunda predmetli rasm buyicha naturaga karab rasm chizish o’quv predmet axamiyatiga ega buladi.Loy applikatsiya, kurish-yasash buyicha amaliy ishlar maktabda kul mexnatiga kiritiladi.Boshlangich sinf tasviriy san’a programmasini analizi, shuni ko’rsatadiki, predmetli,rasm buyicha o’quv vazifalarini ancha murakablashishidan tashkari bolalar bogcha dasturi buyicha ayrim takrorlash ishlari kiritilgan.

1-sinfda bolalar doira, kvadrat, turtburchak, oval kabi tuzilishga ega bulgan predmetlarni aniklashga urganadilar, bolalar oldiga bogchada kuyilgan vazifa rasm chizish texnikasini egallash bo'yicha qo'yiladi. Bunga sabab, xamma bolalar bogchadan maktabga kelmaydilar va shu sababli bolalar bilan ish maktabga kelguncha tayyorlov guruxida olgan bilimlaridan boshlash lozim.

Mavzu asosida rasm chizish maktabda bolalar bogchasida utkaziladigan - mazmunli rasmni davomi sifatida utkaziladi.Bolalar tevarak atrofdagi xodim va predmetlarni kuzatib, kurib chikadilar, sung xotiralariga asoslanib ularni chizadilar. Uquvchilar obg'ektlar o'rtasidagi mazmunli boglanishlarini tasvirlashga uzokdagi predmetlarni kichiklashtirib tasvirlaydilar.

Dekorativ rasm buyicha maktabda texnik tartiblar buyicha vazifalar kuyiladi.Ya'ni naksh tuzilishi ketma-ketligida tasvirlash bilan birgalikda yordamchi chiziklardan foydalanish va uz ishlarda xalk amaliy dekorativ san'a elementlarida foydalanishga san'at xakida utkaziladigan dars suxbat protsesii urganadilar. Bolalarni tasviriy sang'atga urgatish metodlaridan bolalarni xususiyatlarini xisobga olgan xolda foydalanishga. Katta maktabga tarbiya eshidagi bolalar va kichik ukuvchilarining ish xususiyatlari urtasida kup yakinli bor. Shuning uchun u yoki bularni urgatish metodikasi urtasida xam kup uxshashli bor.Maktabda ukituvchining rasmini ba'zi bir elementini kursatish va sh protsessda tushuntirish tarbiyachining ish usullarini kursatib berishga yakin turadi.

Maktabda ishning ketma-ketligi tartibli kurinishda buladi. Agar tasvirlanadigan predmetning tuzilishi sodda bulsa, tartib tushintirilgand sung, o'chirib tashlanadi.Agarda murakkab tuzilishga ega bulgan predmeti tasvirlanganda esa,ukituvchining doskada kursatib berishi bilan ketma-ket tasvirlaydilar. O'qituvchi predmetning umumiy konturini kalamning uchi bila engilgina belgilab chikish, uning kengligini, balandligini xam belgilashni kursatadi.

Sung o'quvchi predmetni xomaki rasmi bilan naturani solishtirib uning kismlarini, shaklini aniklaydi, tuzatadi.Ish protsesida kursatish va analiz kilish uchun rasmlar tuplami bolalar kitoblaridagi rangli rasmlar, shuningdek, ukuv xarakteriga ega bo'lgan aloxida rasmlardan foydalanadi. Rasm bo'yicha o'tkaziladigan xar bir dars ukituvchining suxbatidan va tushuntirishidan va rasmni nimadan boshlash kerakligini tushintirishdan boshlanadi.Ishni amaliy bajarilishga utishda ukituvchi bolalarining tartibli ravishda chikishi va koida va yullarni eslatib turadi.Katta bogcha eshidagi bolalar va kichik maktab ukuvchilarining ishiga yoki rasmiga ko'yilgan talablar bir-biriga juda yakin.Bolalar ishini analiz kilishda dikkatni predmet proportsiyasi, konstruktsiyasi, kismlarining bog'likligi, rang va kompozitsion tuzilishga tortish lozim. Shunday kilib boshlangich sinflarda ta'lim-tarbiya masalalarining muvaffakiyatli xal etilishi, bolalar bogchasida olib boriladigan tasviriy faoliyat mashgulotlari bilan uzviy ravishda olib boriladi. Bolalarni maktabga tayyorlash MTMda amalga oshiriladi. MTMning katta guruxida kuzatishlar buyicha rasm chizishga katta e'tibor beriladi,chunki bu narsa bolalarni naturaga karab rasm chizishga
tayyorlashda etap xisoblanadi. Bu narsa bolalarda kurish xotirasini rivojlantiradi, ba'zida predmet bolalarga natura sifatida qo'yilishi va uni yanada to'g'ri tasvirlashga erdam beradi. Bolalar guruxdagi olib boriladigan tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida,

kalamdan , muykalamdan erkin foydalanishga uz xarakterini va qo’l kuchini idora etishga urganadilar.

Bu malakani egallash , bolalarda qo’lini engil, erkin bir tekisdagi xarakat xususiyatlari rivojlanadi. Bolalar turlishakldagi, kattalikdagi, turli proportsiyadagi predmetlarni chizish protsessida predmetning ish xususiyatiga qarab yunalishni saklash zarurligiga, xarakatni predmetning uzunligiga mos ravishda xarakatlanishga urganadilar. Bolalar bogchada ,rlib boriladigan tasviriy faoliyat mashulotlarida materialdan toza va tartibli foydalanishga urganadilar, ularni toza saklashga fakat zarur materiallardan foydalanishga,ularni ishlatish yullarini rejalashtirishga urganadilar. Bu mashgulot bolalarda dikkatni, kurish xotirasini rivojlantiradi.

Bolalar bogchasining tayyorlov guruxida naturaga karab rasm chizish eki tasvirlashga nisbatan talablar oshadi va bu talablar maktabdagi talabga yakinlashadi. Bolalar naturani analiz kilishga butun umumiy formani xomaki qog’ozga tushirib olishga, rasmni naturaga solishtirishga, xato va kamchiliklarini to’g’rilashga, naturaga uxshatishga urinadilar.Naturaga karab tasvirlashda ishning ketma-ketligini kursatish bolalar bogchasining tayyorlov va katta guruxida urganishning boshlangich boskichidagina amalga oshiriladi. Kursatishda doimo foydalanish bolalarni rasmni mexanik ravishda ishlashga odatlantirib kuyadi. Bolalarning naturaga karab tasvirlash malakalarini egallashlari mexnat darslarida ukuv faoliyatining muvaffakiyatli bulishiga ta’sir etadi.

Bolalar tasviriy faoliyat mashgulotlarida geometrik shakllarni topa yoki kura olishga, ularni terminlar bilan atashga, kengligi kattaligi, uzunligi. balandligini, kismlarning bir-biriga nisbatan fazofiy joylashishini bilan tanishishtirish bolalarni maktabni 1-sinfda matematik tushunchalarini puxta egallashlariga erdam beradi.Bolalar bogchasi kerakli materiallardan kurish -yasash bolalarda kuz bilan chamalashni shakllantiradi va bolalarni maktabdagi texnik darslarni egallashga eki uzlashtirishga erdam beradi.Bolalar bogchasining katta guruxidagi naturaga karab rasm chizish mashgulotlarida mantikiy fikr yuritishga, kuzatishga, predmetni fazoviy xususiyatlarini analiz kilishga uzlari mustakil ravishda tasvirlash vositalarini tanlashga urganadilar.Bularning barchasi maktabda ukish protsessida zarurdir Shunday kilib bolalarni tasviriy faoliyat mashgulotlarida maktab ta’limiga tayyorlash orqali ulardagi axlokiy, estetik tarbiya, badiy did va ijodiy kobiliyatlari o’stiriladi.

Nazorat savollari:

1. Tasviriy faoliyat mashg’ulotlari orqali maktab ta’limiga tayyorlashga qo’yilgan talablar?
2. Ta’sviriy faoliyat mashg’ulotlarida qaysi usullardan foydalanish mumkin?
3. Bolalarni ta’sviriy faoliyat mashg’ulotlari orqali maktabga tayyorlashda bog’cha va maktab xamkorligi?

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Teoriya i metodika izodeyatelg‘nosti v detskom sadu M.., 1987g.
2. Maktab bo’sag’asida" Ye.T. Nedalkina i A.V.Nikolg‘skaya" Uqituvchi 1977g.
3. «Uchinchi ming yillikning bolasi» tayanch dasturi.

4. P.Yusupova «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi»
5. Xoshimov. «Pedagogika tarixi»

Dastur va o'quv qo'llanmalar

1. Xalk ta'limi to'g'risidagi Konun. T., 1997 y.
2. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T., 1997 y.
3. Maktabgacha tarbiya kontseptsiyasi. T., 1996 y.
4. Maktabgacha ta'lim to'g'risida Nizom.
5. Maktabgacha ta'lim davlat standarti.
6. Uchinchi ming yillikning bolasi. Tayanch dasturi. T., 2002 y.
7. Uchinchi ming yillikning bolasi. Metodik kullanma. T., 2000 y.
8. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'limga kuyilgan davlat talablari. T., 2000 y.
9. P. Yusupova. «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi» «Ukituvchi» T- 1993Y.
10. O.U.Xasanboeva.Oila pedagogikasi. T., 2007 y.
11. «Maktabgacha ta'lim» jurnali 2006 yil 3-soni.
12. Ye.T.Nedopekina, A.V. Nikol'skaya «Maktab busagasida» «Ukituvchi»T-1971y.
13. L.V.Semenova. Uzbekskie narodnqe podvijnne igrq. T., 1995 y.
14. M.Rasulova, D.Abdullaeva, S.Oxunjonova, «Bolalarni maktabga psixologik tayyorgarligi» Toshkent-2004 yil.
15. M.Daminov, T.Adambekova. Uyin mashgulotlari. «Ukituvchi» T., 1993 y.
16. T.Egamov, Z.Bobomurodov. Kogozlar bilan ishlash. T., 1993 y.
17. N.U.Bikbaev, X.N.Kosimova, Z.Ibragimova. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish. «Ukituvchi» T., 1995 y.
18. X. Axmedova va boshka... «Bolangiz maktabga tayyormi?»2000y.
19. R.K.Juraev.«MTMlar uchun kuzatuv daftari»
20. L.S.Metlina. «Bolalar bogchasida matematika»
21. V.I'.Loginova, P.G.Samorukovalar taxriri ostida «Maktabgacha tarbiya pedagogikasi» . «Ukituvchi» T., 1991 y.
22. V.G.Nechaeva, T.A.Markova taxriri ostida «Bolalar bogchasida axlokiy tarbiya»T.., 1979 y.
23. P.G.Samorukova taxriri ostida «Maktabgacha tarbiya yoshidagi borlalarni tabiat bilan tanishtirish» T.., 1984 y.

U.Otavalieva.Bola tarbiyasida bogcha va oila xamkorligi. «Ukituvchi» T., 1994 y.